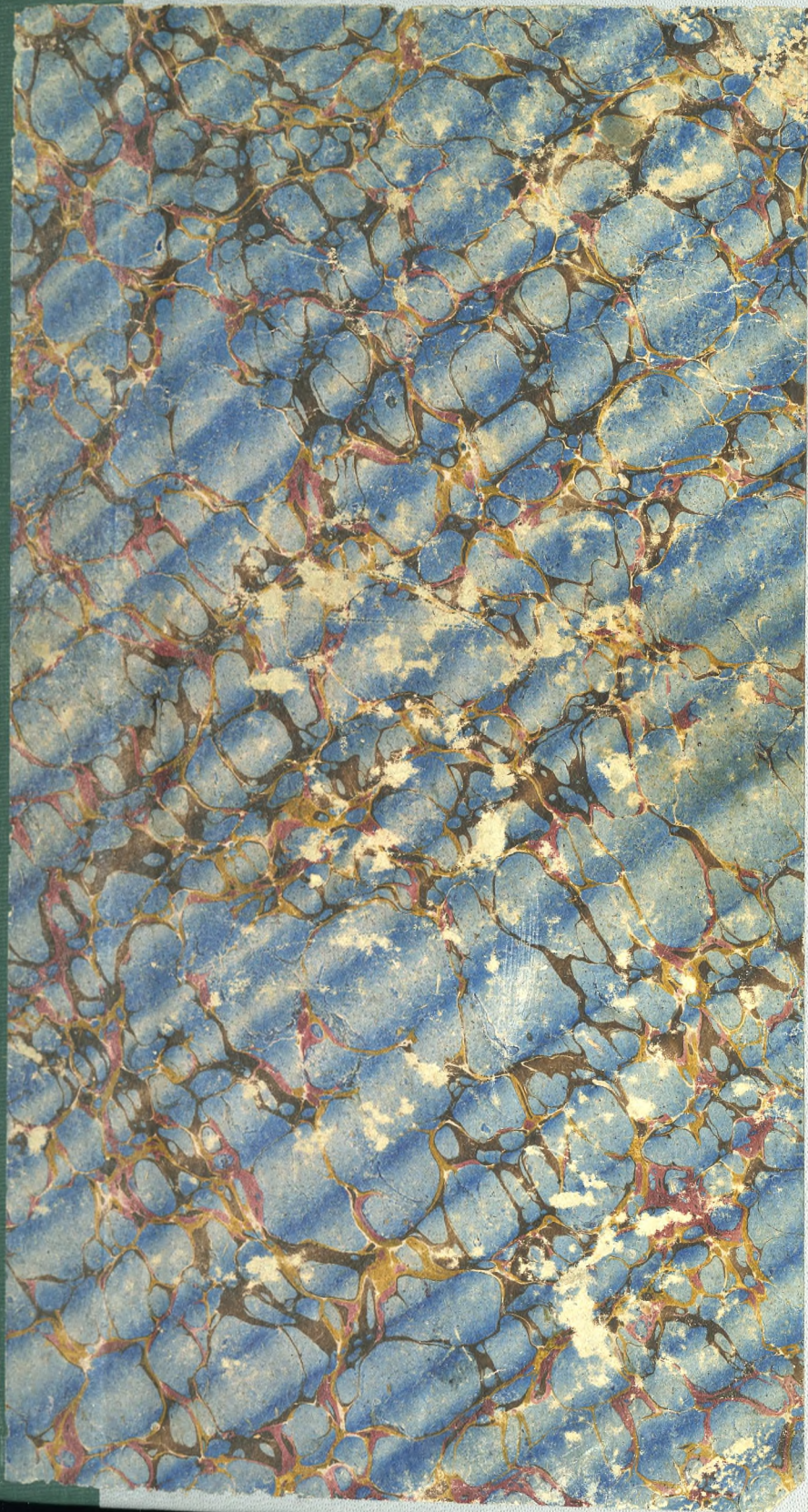

Politikai
röpiratok.

12.

EX
LIBRIS

DR
GEYSÆ
BAILAGI

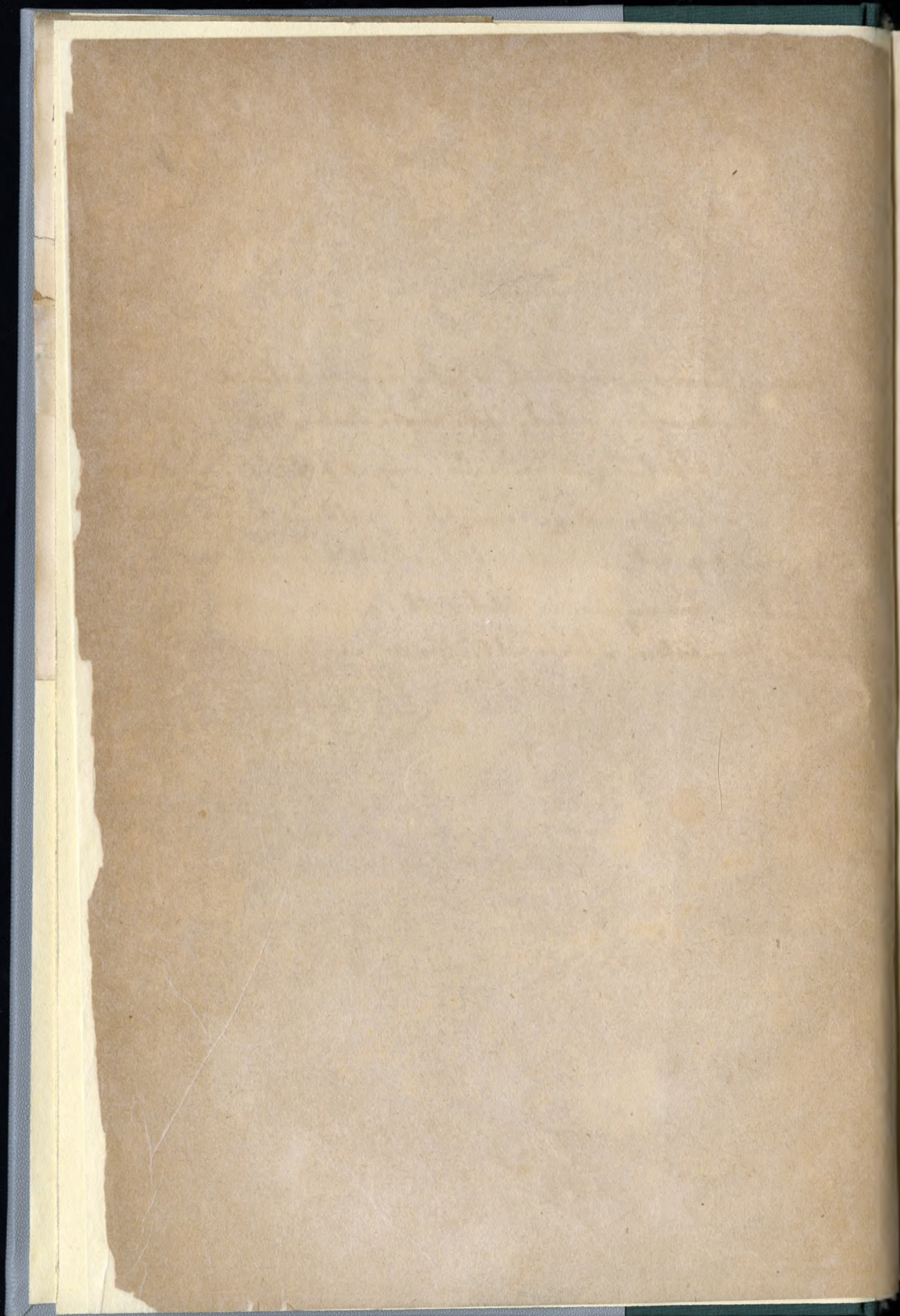
1, 0010005854461

2, 0010005854478

3, 0010005854485

4, _____

1. A magyar korona örökösének elhatározási és monarchiái állásának pragmatice sanctionis sorint. István Szabó Péter. 1848.
2. A birodalom alkotmányos rendszerének magyar fellegjének sorint. 1862.
3. Adalék a magyar közigazgatás történelméhez. Kéziratok a Károlyi Kéziratok munkái, ján: "Das ungar. österr. Staatsrecht." István Deák. 1865.
4. Ein Beitrag zum ungarischen Staatsrecht. Bemerkungen über Kármán's "Ung.-österr. Staatsrecht." Von Franz von Deák. 1865.

12
88

(1)

A'

MAGYAR KORONA ORSZÁGAINAK
STÁTUSJOGI ÉS MONARCHIAI
ÁLLÁSA

A' PRAGMATICA SANCTIO SZERINT

IRTA

✓ SZABÓ BÉLA.

1848.

AZ IRÓ SAJÁTJA.

12
10.

MAGYAR KÖZÖS ÉRTÉKESÍTÉS
STATISZTIKA ÉS MONARKHIA
ÁLLÁS

Politikai elvek hasonlók a' mágnesűhöz, mely a' hajóst csak akkor vezérli biztosan, ha ismeri a' helyet, hol hajója áll; 's akként kiszámíthatja a' vezértű eltéréseit.

B. Eötvös József.

(Reform 5. lap.)

Pozsonyban, nyomatott Schmid Ferencz és Busch J. J. betűikkel.

ELŐSZÓ.

Mult évi télen, — midőn a' politikai pártok elveik nyílt bevallásával két ellenkező táborba gyülekeztenek, — korszerűnek találtam egy értekezést írni olly tárgyról, melyet publicistáink, azért-e, hogy annak kellő ismeretét mindenkinél föltételezték, vagy azért, hogy annak megvitatásába bocsátkozni nem jó politikának tartották, — egészen elmellőztének.

Ezen értekezést — minekutána többekkel közlöttem, kik azt, mint korszerűt közrebocsátani ajánlották volna — szándékom volt kinyomatni.

Azonban, az akkor még fenálló ismeretes körülmények miatt ez meg nem történhetvén, a' kéziratot többi irataimhoz tettem azon reményben, hogy eljövend egykor az idő, melyben a' szabadon nyilatkozhatást honunkban nem csak szóval, de sajtó útján is lehetend közrebocsátni.

És ime ezen idő hamarébb beköszöntött, sem hogy legvérmesebb reményeim között azt meg is álmodhatám.

Midőn ekép, azon nap óta, — melyen — t. i. folyó évi april 11-kén fölséges királyunk a' sajtó iránti

nemzet akarát szentesítő szavával törvénynyé teremté, — a' törvények korláti közt eszméit mindenki sajtó útján nyilváníthatja: ellökélem magamat e' jelen értekezést, — melly ámbár a' tavali viszonyokra volt számítva: de olyan levén, hogy tartalmának tárgyáról még eddig senki sem szólt — kinyomatni. Kinyomatni pedig úgy, miként azt tavál megírtam; kihagyván egészen a' második részét, melly ollyakat tartalmazott, mik a' mult hongyülésen ugyis törvényesítették; és csak némelly jegyzeteket irtam hozzá, mellyek megkülönböztethetés végett arabs számokkal jegyezvék, a' csillag alattiak még tavál valának írva.

Tartalmazta ugyanis értekezésem: a' magyar koronai országok státusjogi állását, és az ezekben teendhető okszerű reformot.

Mínthogy ezek a' gondviselés különös védpaizsa alatt minden emberi számolást meghiusító elhatározottsággal, 's mondhatni rögtönzéssel, — mi a' rendkívüli időkben máskép nem is lehetett — nagyobb részben megtörténtenek; 's mennyiben még kívánni valók maradtak, azok, az önálló 's független felelős kormány, 's a' nép- (nemzet-) képviseleti alapra állított törvényhozás összeműködésével minden bizonynyal megoldatni fognak. Mínthogy, mondom, a' reformkérdések iránt a' törvényhozás ugyis gondoskodott: az ezekről szóló értekezést elhagyva, iratomnak csak azon részét adom sajtó alá, melly a' magyar koronai országok státusjogi állását tárgyazza.

Teszem ezt azon okból: mert, mint már mondám, még eddig erről publicistikai iratot nem olvastam. Teszem másodsor azért, mert a' mennyire socialis éle-

tem szűk körében tapasztalni kényszerülék, azon meggyőződésre jutottam: hogy sokan vannak, kik honunk státusjogi állását kellőleg nem ismerik. És ezen nem ismerés, fájdalom, nyilvánult több követek azon szónoklataiban is, mellyeket én a' hirlapokban olvastam.

És ez levén indokom, — midőn honunk státusjogi állásáról irt egyéni véleményemet a' közönség ítélőszéke elébe állítom, — hogy ugy megértessem, miként megértetni kívánok: — nem lenne fölösleges a' magyar koronai országok státushistoriáját (Historiam status) rövideden egy pár ismertető fővonalozásokban előrebecsátanom, egész azon korig, mellynél, — mint elhatározó monumentumnál megállapodva, a' magyar koronai állodalom státusjogi állását értekezésem tárgyául tevék. De azoknál, kiknek számára irtam, föl kell tennem, ha nem is alapos, azonban mégis annyi magyar státushistoriai ismeretet, mennyi szükséges arra, hogy megértessem. És vágyat ébreszsek publicistáinkban e' tárgyat alaposabban megvitatni, és meggyőzőbben megismertetni: mintsem én korlátolt, 's alárendelt magánviszonyomban erre képes leheték.

Tudva levén, publicista nevet igénylő minden hönfi előtt, hogy az 1723 évben megállapított, 's törvényesített *pragmatica sanctio*-nak nevezett *pactum conventum* az, miből nem csak mi magyarok, de Európának valamennyi igazi publicistája meriti honunk státusjogi állása iránti minden ismeretet, — és miből meritnie is kell: azért én is ezt vevém alapul; és innét kezdve korunkig, — minden a' magyar állodalom

VI

státuszjogi állására vonatkozható, 's általam megszerzhető diplomatikai adatok kellő szemügybeni tartása mellett, időszakonként haladva, igyekeztem honunk státuszjogi állását megismertetni. Nem ignorálván könyvemlően a' tényállapotot (status-quo), melly a' státusok politikai állásában ha nem is mindig jogszerű: de mindig elhatározó regulator.

A' jogszerűség, és tényállapot kellő figyelembevételével mellett tevék némi javaslatot honunk státuszjogi állásának kiigazítása iránt. Melly javalatot, — ámbár már a' mult hongyülésen annak nagyobb része teljességbe ment, 's azért szükségtelen lett vala azt kinyomatni, — mindazonáltal meghagyám: hogy lássa az olvasó, mik azon tárgyak, mellyek lényegöknél, 's így természetes hatásuknál fogva képesek bármelylyik állodalmat státuszjogi állásából egészen kiforgatni, legalább paralysálni a' nélkül, hogy a' kiforgatás, vagy paralysálás szándékoltatnék, vagy, minekutána megtörtént, — észrevétetnék.

Nem levén kedvelője a' hosszú előszónak, itt ezt végezni kellene. Azonban nem hagyhatok említés nélkül némelly politikai körülményeket, mellyek akkorra, midőn jelen irat a' sajtót elhagyva olvasóim kezében leend, — természetöknél fogva megtermendik, fájdalom, az alattomoság hüvelyébe jól elzárt ármánykodás keserű gyümölcsét.

Ezen politikai körülmények egyike ez:
El nem türhetvén a' bécsi — már végvonaglásban létező burocracia irigysége, — 's bizony állítani merem, — ördögi gonoszsága, azt: hogy dicsőn országoló

fejedelmünk jogosság iránti tiszta érzetében tudott elég erélyes lenni, a' dicsőült nagy Nádor nagy fiának, — honunk megváltójának, kiben nagy atyja föléledt, — férfias szózatára, a' magyar koronai országok paralyaszt státuszjogi állását rehabilitálni, 's általa, ha valaha volt, még most inkább országgló magyar trónját szilárdítani, ezt, mondom, el nem tűrhetvén a' burocratiiai irigység, a' még akkor tényleg létező cancellariai kormány hatóságában álló formák között fejedelmünkkel kinevezteté a' kapcsolt részek bánjává báró Jellachich ezredest, — azon férfit, kinek katonai és socialis élte multjába bele olvasztva levén a' magyar nemzet és sláv nép közötti visszavonás, és békétlenség csirája: — e' kinevezéssel olly zavarnak veté meg alapját, mellynek szomorú következményeit megmondani nem: de fájdalom! gyanitni lehet.

A' haldokló burocratiának e' herostratusi ténye, azon körülmények egyike, mellyet meg nem említenem lehetetlen.

A' másik az, hogy hadi miniszternek olly férfit választván, kinek katonai kötelessége, és esküje, fölmentés nélkül nem engedi meg a' minélelőbbi hazajövetelt. Melly körülményben, békés útra indult közügyeink kifejlésének irigyei találандnak módot, és eszközt, hogy a' fölmentés egy hamar meg ne történjék, 's ezzel a' honvédelem organisálása, mig csak lehet, gátoltathassék.

Az első körülménnyel sükerült nyíllan, 's jogformákkal lázzadást, forradalmat (revolution) előidézhetni; és hogy Jellachich, — a' magyar korona egysége ellen (ámbar ő ezt majd tagadni fogja) az elnyomni

szándéklott horvát nemzetiség (népiség) ürügye alatt lázzadást, 's forradalmat támasztand, — minden jóslat nélkül lehet állítani.

A' másodikkal, szinte jogformákban, a' nemzeti fegyveres erő kifejleszthetése gátlásával sükerülend azon czélt elérni, hogy nem levén honvédelmi minister, 's a' löbbi ministerek magok ügyeinek rendezésével elfoglalva a' honvédelmi tárgygyal kellőleg nem foglalkozhatván, — ott, és akkor nem lesz fegyveres erő, hol, és mikor kellend; hozzá járulván azon körülmény, hogy a' honunkban tanyázó katonai parancsnokságok ezen átmeneti korszakban nem tudják, és sokan lesznek, kik tán tudni sem akarják, hogy ki a' főintéző.

Hogy pedig honunkban, már az említett körülmények miatt fegyveres erő fog szükségelletni: erről ismét gondoskodott emissariusai által, főkép a' sláv vidékeken azon megdölt burocratai irigység, melly el nem tűrheti azt, hogy a' magyar nemzet békésen, 's vér nélkül rehabilitáltassék jogszerű politikai állásába; — hogy békésen, és vér nélkül váljék erőssé a' nép szabaddá tételével. És szomoruan tapasztalni fogjuk, hogy a' különféle sláv vidékek lesznek előszer is, a' még most meg nem mondható millynemű és szinezetű zavargások, rabló kicsapongások — színhelyei. 'S ha evvel czélt nem ér, a' német vidékeken fogja folytatni.

Mondám imént, hogy mire ezen röpiratka az olvasó kezébe jövend, valószínűen bekövetkezendenek némelly irigység-szülte szomorú események.

És mondom tovább: hogy egész Európában az egymást fölváltó események rohanó hatalma bizonyosan előidézend a' szomszéd német szövetségi népek jobb-jai által olly nyilatkozást, melly a' német népek politikai egyesítését erélyesen követelendi. Ezen követeléssel rábukkan egy kebelében létező nem is gyanított ellenszegülésre, mellyel világosságra fog állittatni egy alattomos sláv fondorkodás, mellynek czélja nem más, mint egy nagy dunai birodalomnak fölállítása. Látszassék ez bármilly álmkör-képnek: de úgy van.

Igen illy sláv czél létezik. Ezen dunai nagy birodalomnak „groszes Donau-Reich-nak“ — Bécs leendene a' fővárosa; czégérül kiállított politikai czélja: az orosz tovább harapódzó hatalomnak meggátlása; és egyelőre neve, és szerkezete maradna mint van: austriai birodalom. Határai idővel meddig terjednének, még az illetők által meg nem határozottatott. Ez a' körülmények kifejlésétől függendne, és attól, hogy az orosz czár mikép, és hogyan lenne hajlandó mind az orosz, mind pedig e' másik sláv birodalmat kikerekíteni.

Ezen sláv fondorkodásban rejlik kulcsa azon megcsontosult östreich-eskodásnak, melly a' német egyesítés ellen, — midőn ez még csak alig kezd tényleg jelentkezni, — dolgozik. — Ez az oka, hogy a' bécsi burocracia, szinleg német séget hazudván, sláv szellemben dolgozott; 's még mindig dolgozik. Innét magyarázható azon elvitázhatlan tény, hogy a' bécsi bureau-knak kétharmada, sőt tán négyötöde is csehekkal van betöltve, miért is az ottani dolgok-

nak német szellemi kiegyenlítése már kezdetben anynyi nehézségekre akad. Innét azon körülmény, hogy a' Slaviának nagy mestere Kollowrath, a' teljhatalmu státuscancellárral, kinek az „apres moi le deluge“ ismeretes elve szerint minden törekedése egyedül az austriai státus-quo-nak föntartása volt, míg él, — gyakorta surlódásban volt. — Innét többek között az is, hogy minden befolyásos, austriai udvari, és státushivatalban slávszellemü urakat látunk. Innét az, hogy a' Bécsben föllállított cs. kir. tudományok akademiaja munkálatát avval kezdé, hogy pályázásra tűzött ki egy „Vergleichende slavische Grammatik“-ot. — Innét végre Jellachich rögtönzött kineveztetése. Innét több más rövid idő alatt kifejlendő körülmények, 's megfoghatlan politikai, és státus férkezetlenségek.

Hogy ez nem gyanusítás: hanem valóság (meny nyiben hibáznám, engedelmet kérek), — bebizonyuland akkor, midőn a' német birodalom egyesítésének módja és eszköze tettelegesen munkába vétetendik. Majd lesz a' cseh részről mentegetődzés, és még protestatió is, bármennyi. És pedig előszer a' „groszes mächtig-es és selbstständiges Österreich“ firma alatt, — és ebbe az illirek is belefonatnak, — noha ezek meg Nagy Illiriáról álmadoznak. — Később, midőn a' föléledt igazi német szellem erősülend, és Bécsben kivivandja diadalát, — a' cseh nemzetiség pártfogolásával, fog folytattatni Prágában, és a' cseh nyelvü vidékeken; — mintha bizony a' cseh nyelv elnyomását szándékolnák azok, kik a' rongyszerüen földarabolt tartományokból egy erős, német birodalmat alkotni szándékolnak.

A' nagy Slaviát — a' mächtiges Donau Reich-ot kívánó urak olly tudatlanoknak nem mutathatják magokat, hogy azt ne tudnák: miszerint a' cseh, morva, szilezia, carinthia és carniolia tartományok ezer év előtt a' nagy frank birodalom fölosztásakor német feudumok voltak, 1806-ik évig azok maradtak; azóta pedig a' bécsi congressus Deutscherbund-jának részei, vagyis inkább egy része, egy Bundesstaat-ja. Allegáljanak historiai, vagy pactált positiv státuszjogokat: mindenkép a' német birodalmi territoriumban vannak, és pedig még Hugó Grót szerint is: „de territorio et in territorio.“ — És territorialis jogsértés nélkül ettől elválniok nem lehet, nem szabad. Ezt a' derék és tudományos német népek „jobbjai“ — kik egy dicső és független német nemzeti egységbe összeforrni akarnak, — 's már tudományosságuknál fogva, más státusok jogainak tiszteletben tartása mellett — összeforrni is fognak, — nem engedhetik, 's nem is engedendik. — Ezt a' német territoriumon létező minden sláv faj, és ajku, — ha jogot tisztelni akar — 's illyen csak létezik, — belátandja. És belátván, az elkülönzött österreich-firma alatt a' szándéklott dunai birodalomnak fölállítandása iránt kiábrándul.

Noha mindez szoroson nem tartozik a' magyar koronai országok státuszjogi állásának megismertetéséhez: de mégis, — minthogy a' Nagy Slavia eszme szerint ezek is ebbe foglalandók lennének — mert ugyis az osztrák monarchiában van, — kellő tájékozásul szükségesnek tartám elmondani előszer azért, hogy kellőleg megértessenek mindazon politikai austriai röpiratok, mellyek egy pár év óta megjelentek,

— 's azon bécsi hirlapi czikkek, mellyek a' német egyesítés ellenzésével a' „Groszes mächtiges Österreich“ föntartását még mindig hirdelik és követelik. És másodsor azért, hogy azok is, — kik becsületességök egyszerü érzetében a' politikai machinátók titkos rugóinak megismertetésével vesződni nem akarnak, — valódilag átláthassák: honnét jöve, 's miért, — a' derék horvátok között, mintegy tiz év előtt, fölélesztett illirismus? Honnét Gaj urnak — az illirismus apostolának — fölgűrűztetése. Honnét Croátiában, és Slavoniában, a' catholicus papok, — honunk fölső vidékén pedig az evangelicus tót papok elszédítése, és Stur fanatismusa? Honnét elvégre a' gallicziai nemesség elleni bureaucraticus kegyetlenkedés? mert Galliczia, a' lengyel nemzetiségbe gravitálván, a' Donau Slav-Reich-ba beleilleni nem akar.

És minthogy ezen körülmények miatt, a' rehabilitálásnak indult honunk közügyei, és státuszjogi független állása megszilárdulásáig, kétségen kívül többféle viszontagságoknak megyünk elébe: egymás között legalább azon egy elvben rendületlenül állapodjunk meg: miszerint most van kedvező idő, 's alkalom arra: hogy a' magyar koronai országok státuszjogi állása, melly jogszerűleg esküvel, 's diplomákkal el van ismerve függetlennek: tényleg is független státusegységgé legyen. Mi, ha most nem tétetik azzá: sok idő mulandhat el, mig azzá lehetend.

Kérem ezen állításomat ne oda magyarázni, mintha ezzel a' Habsburg-Lotring-családnak fölségi jogát

bármelyik országban, vagy tartományban sértetni szándékoznám. Ez szent, ehez nyulni nem szabad. A' szentnek lenni kellő fölségi jog azonban, és az 1806-dik évben összecompingált osztrák monarchia, két különböző lény.

Eszmeközelség miatt tán kérdezni lehet: vajjon nem a' groszes mächtigés Österreich eszméjében, mellynek alattomos reservátája a' dunai sláv birodalom, — keresendő-e: a' volt kormányzések elnökeinek, 's az általok organisált conservatív pártnak a' pragmatica sanctio tévesztett értelmezésével saturált azon teljes, és vépképi odaadása (Hingebung), mellyel, nem is sejtve, egy hatalmas működőnek eszközeivé váltak olly czélra, mitől, — ha a' czélt voltaképen ismerik vala, — visszaborzadtak volna?

Én igen hajlandó vagyok hinni, hogy ez nincs máskép. — És ekkor, azon keserű bántalmak, mellyekkel a' volt udvari kancellariának némely tagjai illetettek, — ha a' cselpolitika fonalait nem ismerők elkeseredése miatt menthetők és igazolhatók volnának is: de miután most már a' tévedés lehetetlen, — az eddig tévedetteknek polgári vagy socialis megvetéssel vagy bármi móddali további bántalma alacsonyosság lenne: sőt büntetendő tény, a' törvény azon rendelete után, melly az eddigi kormányzések főbb, és alsóbb hivatalnokait alkalmazni rendelé, ha alkalmasok: és díjaztatni, ha alkalmasak nem volnának, vagy hivataloskodni nem akarnának.

Bár mennyire nem kedvelem politikai röpiratokban a' hosszabb előszót, — 's hiszem hogy olvasóim

XIV

is ebben velem tartanak: mégis kényszerültem ezeket elmondani; mert — mint már megérintém, — a' státusjogi állásról irt értekezésemet más politikai viszonyok közt irtam. Akkor ezeket, mint részben nem létezőket, elmondani nem is lehetett volna; a' létezőket pedig, hogy ugy mondjam, „a' még fötelen ételt kitalálni“ a' politikák legrosszabbika leendett vala; most azonban, hogy megértessem szükséges volt. **April 13-án 1848.**

Midőn ezen irat már a' nyomdában volt, 's egy pár iv ki is nyomva, — a' bel és kül hírlapokból: úgy többekkeli találkozásomkor, nyilatkozataikból arról győződtem meg: hogy ha felüleges és hibás sokaknak fogalma a' magyar koronai országok státusjogi állásáról, 's az ebben történt rehabilitatoról — mert ezt némelleyek egy — nem tudom milly — Pesten keletkezett dicsőséges forradalom eredményének tulajdonítják, némelleyek pedig királyunktól az események rohama által jogtalanul elkényszerített állapotnak tartják, mellynek, — ha szilárdulását bármennyire óhajtának is, — csak azért nem örülhetnek, mert a' mód, a' modor miatt állandósága nem lehet, minthogy szerintök jogalapja nincs; — úgy meggyőződéseim után tapasztaltam, hogy honunk, vagyis a' magyar koronai országok monarchiai állásáról sokaknak fogalma még szerencsétlenebb: a' ministerialis rendszerről pedig, úgy, mint az nálunk státusrendszerünknel fogva fölállítottnak, épen fogalmuk sincs.

Ezeknek kellő fölvilágításaul, — mert sajnálandó volna, ha honfiaink nagyobb része úgy gondolkoznék, mint én soktól hallám, — egyedül csak ezek

fölvilágosításaul, — „monarchiai állás“ czim alatt, irtam egy toldalékot, mellybe az annyiszor emlegetett, de tán jól meg nem értett *pragmatica sancti*ót magá-bafoglaló két törvényczikket is, egész terjedelmében 131 és 133 lapokon jegyzet alatt beigattam, hogy azt mindenki megolvashassa; tudván, mikép mindenik olvasóimnak nincs törvénykönyve, 's ha van is, restel bele nézni, gondolván, hogy ugy is tudja. Ha pedig kezében van, kíváncsiságból is elolvasandja.

A' netalán nem érthető szavaknál, vagy helyes-irási hibáknál, kéretik az olvasó a' sajtóhibákat tartalmazó utolsó lapot megtekinteni.

„Magyarország, ha az igazat meg akarjuk vallani, még ma is piritó hátramaradás közt teng, és ekkép az austriai közállomány sem dicsekedhetik azon pezsgőséggel, mellyet kifejthető volna, minthogy Magyarország képzí legnagyobb, 's kétségekivül legtöbb kincscsel megáldott részét.“

„Valóban vérzik a' becsületes, 's a' nemzetek kifejlését őszintén szomjazó embernek szive illy látványon — — —.“

„Elejét valami abnormis létnek, — gyógyszerét valami nyavalygó állapotnak azonban csak úgy vehetni, 's úgy találhatni föl: ha azon kutfő, mellyből az illyes keletkezik, tökéletesen el van ismerve, és ennek megsemmisítésére nyujtatik segédkez, 's vitetik kellő szer.“

„Hol lappang hát ezen kutfő?“

„Legelsőben ott, hogy az austriai kormány legközelebbi időkig nem méltatta eléggé, sőt épen nem méltatta a' magyarnak sem nemzetiségét, sem alkotmányát; de a' közbiriodalmi bonyodalom egyszerűsítése végett folyton folyvást az egésznek egybeolvasztására, 's minden részek egybeponosítására törekedett.“

„S aztán ott, hogy a' magyar nemzetnek élénkebb, pezsgőbb része soha nem tudta, soha nem akarta, 's most sem tudja, 's most sem akarja, — és im itt fekszik a' magyar ellenzéki hazafiak megbocsáthatlan büne, — magát philosophiai felfogással azon eldönthetlen ténybe bele gondolni, és e' szerint bölcsen cselekedni is, hogy Magyarország az austriai tartományokkal biz egybe van házasitva, és a' közállodalom egyik legfőbb kiegészítő részét képezi: úgy, hogy egyedül e' kapcsolatban találhat szerencsét, vagy sehol.“

Gróf Széchenyi István

(Politikai Programm töredék, 24 és 25 lapon.)

Ki Magyarország státuszjogi állásáról csak kevésse gondolkodott is, lehetlen hogy azt, a' politikai programm szerzőjének az előbbi lapon idézett állításai, — fogalmában meg ne zavarják. Lehetlen, hogy philosophiai, de egyszersmind jogszerű felfogással ne igyekezék magával tisztába jöni az iránt, valljon Magyarország az austriai tartományokkal egybe van-e házasítva, és így egy közbirodalom kiegészítő részét képezi-e, vagy nem; és pedig ugy, hogy egyedül e' kapcsolatban találhat szerencsét, vagy seholy?

E' sorok írója nem tartozván azok közé, kik minden divatos eszméknek egyedül lélektani hajlamból hódolnak; sem azok közé, kik — bár milly parancsoló körülmények által előidézett megállapodottságot jogszerűségnek tartanak, csupán 's egyedül azért mert ugy találták, 's olyan-nak lenni hallották, — mondom ezek közé nem tartozván, e' sorok írója föladatul tűzte ki mind maga, mind mások irányzataul — ha ki erre szorulna, — a' politikai programm írójának idézett állításain komolyan elmélkedni, 's a' komoly elmélkedés eredményét meggyőződéssé erősíteni.

Hogy ez lehető legyen, szükség elhatározottan, 's a' meggyőződés tiszta érzetében elvitázhatlanul tudni: mi Magyarország-nak, 's a' hozzákapcsolt tartományoknak, és részeknek, egy szóval a' magyar korona territoriumának státuszjogi állása? — A' magyar korona territoriuma alatt értetnek mind azon országok, mellyekben királyunk alkotmányos magyar királyi jogánál fogva országol.

Minelötte a' tárgyaláshoz fognék, előre is bocsánatot kérek a' sok 's terjedelmes idézetekért, és oskolás értelmezésekért. Nem tudományosság fitogtatásból teszem: hanem vagy bizonyítékaul annak, mit állítandó leszek, vagy forrásaul az el nem ferditett igazságnak; az értelmezéseket pedig a' szavak kellő érthetősége okaért. És engedelmet kérek a' történeti kitérésekért is; ezek az elvontaknak látszó tárgyak fölvilágosítására szolgálnak.

Lássuk tehát, mi magyarországnak státuszjogi állása?

I.

Magyarország státusjogilag nem más, mint: történeti alkotmány által korlátolt független, önálló állodalmi *) 's monarchiai egység.

'S minthogy monarchiai egység, legfontosabb kérdés az: van-e benne örökösödési rend, 's millyen?

Vizsgáljuk tehát az örökösödést, hogy a' többi ebből kifolyó viszonyok iránt is biztosan tájékozhatassuk magunkat.

Honunkban a' mai országlási örökösödés (*successio regiminis*) azon *pactum conventum* által állapotított meg, melly *sanctio pragmatica* (közhasznu szentesítés)

*) Az állodalmat (*Status, Etát, Staat*) sokan állomány, mások állam szóval szokták kifejezni. Azonban tudván, hogy nyelvünkben az *od*, ad képző valami meghatározott tárgynak, vagy foglalkozásnak helyét jelenti, mint *ir-od-a*, *tan-od-a 'sat.*; tudván továbbá, hogy az *om*, a m képző valamely tárgynak, vagy helynek bőségét, terjedtségét jelenti, mint *hatal-om*, *or-om*, *foly-am 'sat.*; — az áll-oda-lom szó igen jól fejezi ki azon fogalmat, melly egy határozott nagy helyet jelent. Ezen philologiai okból használtatik általam e' szó: állodalom, a' státus szó magyarítására. Midőn ellenben az *any*, *ony* képző, kisebb helyet, vagy helységet jelentő neveket alkot, mint *lap-ány*, *mur-ány*, *mos-ony 'sat.*; azért e' szó állomány (áll-am-ány) igen jól fejezi ki e' latin szót: *constitutivum* (*constitutivum sessionale*, telki állomány). — És továbbá az állam szóban az *am* képző valami határozatlan létezőnek bőségét jelentvén, nem elegendően fejezi a' latin *Status*, francia *Etát*, és német *Staat* szó fogalmát, hanem philologiai értelme az, mit e' latin rosz szóval szoktunk kifejezni: *Statistika*. És így államtan: *Statisticologia*. — A' szavak határozott értelmezése, ha valahol, a' politikában szükséges; tudjuk, hogy egy szónak határozatlan értelme miatt sokszor egész nemzetek, 's népek nyugalma, és léte fölhomlik.

név alatt ismeretes, és melly törvénykönyvünkben az 1723-dik évi 1-ső és 2-ik t. cikkben foglaltatik. Minthogy ezen törvények publicistáinktól nem csak az országlási örökösödés kétségtelen szabályaul vétetnek, hanem egyszersmind olly *organicus* törvényeknek tartatnak, mellyek által a' magyar korona alá tartozó országok státusjogi állása minden időre megállapítva, 's elhatározva lenni mondatik, megérdemlik, hogy róluk higgadt komolysággal elmélkedjünk.

Elmellőzvéen azon történeti körülményeket, mellyek a *pragmatica sanctio* behozatalának indokai valának, vegyük' azt, mint van. — A' II-ik t. cikk 7-ik és 8-ik Sainak ezen szavaiból: „*juxta stabilitum, per sacratissimam caesaream, ac regiam majestatem, in aliis suis regnis, et provinciis haereditariis, in, et extra Germaniam sitis, Primogeniturae ordinem, jure, et ordine praemisso, indivisibiliter, ac inseparabiliter, invicem, ac insimul; ac una cum Regno Hungariae, et partibus, regnis, et provinciis eidem adnexis haereditarie possidendis, — regendam, et gubernandam transferunt*“ — t. i. Status, et Ordines; — ezen nem igen correct latinsággal irt szövegből nem csak az örökösödési rend kétségtelenül lett megállapítása tűnik ki: de összekuszált határozatlan értelmük miatt az ország státusjogi állásáról is látszatnak intézkedni. Melly intézkedés az volna: hogy magyarország az austriai örökös tartományokkal egyesítve, vagy összekötve van; és ezen egyesítés, összeköttetés miatt, az nem önálló, nem független állodalom: hanem csak része egy közbirodalomnak.

Állittatik ez; mert e' törvény szavait lehet így magyarázni: „*hogy magyarország a' németországban belül, és kívül fekvő több országok- 's örökös tartományokban megállapított jog, 's örökösödési rend szerint, az ezekkel elválaszthatlanul és eloszthatlanul együtti, és azonos birtoklandásba ő cs. kir. fölségének általadatik.*“ — De lehet e' törvény szavait így is magyarázni, — mit a' latin szavak értelmének anly-

sise be is bizonyítand: „hogy németországon belül, és kívül fekvő elválaszthatlanul, 's megoszthatlanul birtoklandó több országokban, és örökös tartományokban megállapított jog, és örökösödési rend szerint: magyarországnak, 's hozzákapcsolt országok- részek- 's tartományoknak országlandása, 's kormányzandása általadatik.“

Ezen, kétféle ellenkező értelmezhetést tartalmazó törvényszöveget bármire csigázzuk, — 's felöle, és iránta bármikép okoskodjunk: mind a' törvény czíme, mind 8-dik §-ának e' szavai: „*memoratum successionem acceptant*“ nem mást jelentenek, nem mást rendelnek, mint: a' fenséges austriai háznak örökösödési jogát, és rendét állapítják meg a' magyar országlásban (*jus, et ordinem successionis in regimine Hungarico.*)

Hogy e' törvénynek két ellenkező értelme közül az akkori országrendek az általam adott utolsót értették, az az: magyarországot az austriai tartományokkal össze nem kötötték, — kiviláglik, ha az ezt megelőző I-ső törv. czikket, mellyben az országlásbani örökösödési jognak a' nőágra is általruházandása kimondatik a' szerint, mint az a' fiágra biztosított, — megolvassuk. Mert midőn e' törvényczikkből az ország rendei köszönetüket fejezik ki: „*Majestati gratias referunt: — — quod foemineum quoque sexum, libero voto proclamatum, — — pie, et clementer, gratoque animo acceptare, et fidelium Statuum votis annuere dignata esset*“ — világosan megmondják — mit lesznek teendők, — e' szavakban: „*Sed ejusmodi in sacra Regni Hungariae corona Successionem, quo masculorum primogeniturae ordine, secundum normam in reliquis suae majestatis sacratissimae regnis, et provinciis haereditariis, in et extra Germaniam sitis, jam per eundem ordinem stabilitam, publicatam, et acceptatam inseparabiliter dirigi, servari et custodiri vellet: — ita, ut Illa (t. i. a' nőágu örökös) vel masculus haeres eodem successionis — — haereditario jure etiam pro infallibili Rege Hungariae, partiumque, regnorum, et provincia-*

rum, a eque indivisibiliter intelligendarum, habeatur, et coronetur.“ — Ha, mondom az I-ső törvényezikk szavait olvassuk, világos lesz előttünk, hogy a' sanctio pragmatica által nem más, csak az országlásbani nőágu örökösödési jog, azon rend szerint, mint az, a' németországban belül és kívül fekvő egymástól elválaszthatlan más országokban 's tartományokban — már elrendelve, megállapítva, és elfogadva van: úgy az (t. i. a' nőágu országlási örökösödés) — magyarországban, 's hozzákapcsolt részekben, országokban, 's tartományokban is, — hasonlóan elválaszthatlanul, 's megoszthatlanul értve állapittatik meg: és az ország státuszjogi volt előbbi állásáról nincs szó.

Hogy ez elvitázhatlanul így van, 's nem másképp, az az, hogy a' sanctio pragmatica által csak országlási örökösödés-rend állapított meg, 's magyarországnak előbbi önálló, 's független státuszjogi állapota meg nem változtatott, tehát valamelly közbirodalom részévé nem tétetett; — világosan bizonyítják az indivisibilis, és inseparabilis szavak. Mert világosan disjunctive vétetik az inseparabilitas, és indivisibilitas a' német örökös tartományok között, mellyek egymástól elválaszthatlanok, 's magokban megoszthatlanok; és magyar, 's hozzákapcsolt országok, részek 's tartományok között, mellyek hasonlóan egymástól elválaszthatlanok, 's magokban megoszthatlanok.

És miként az I-ső törvényben azon köszönet után, melyet törvényileg nyilvánítottak az ország akkori rendei királyuknak azért: hogy az országot szabadságában, 's mentességében megőrizni kegyeskedett, — a' most idézett szavakkal a' nőágu országlási örökösödés megállapítását elhatározzák: úgy a' II-ik törv. cikkben is egyedül csak az országlási örökösödési jogot 's ennek rendét állapították meg, nem pedig az ország előbbi független 's önálló státuszjogszerű állapotát változtatták, és nem decretáltak bármilly összekötést, annál inkább egyesítést, és így nem alkottak egy közbirodalmat.

Mert, ha ezt is szándékolták volna, akkor vagy nyíltan kimondják az összekötést, — a' közbirodalmiságot, vagy legalább a' többi törvényeket 1723. évben úgy formulázták volna, hogy az egyesítés, vagy összekötés kimagyarázható legyen. Azonban sem az nem történt: sem ez.

És hogy az említett évi hongyülésen az akkori országrendek összekötést, közbirodalmiságot nem szándékoltak, annál kevésbé tettek: kiténik minden törvényből. Egyébkint nem hozták vala a' III-ik törvényezikket, mellyben mondatik: „quod sua majestas omnia, tam diplomatica, quam etiam quaevis jura, libertates, et privilegia, immunitates, et praerogativas, legesque conditas, et approbatas consuetudines, clementer confirmat, et observabit, et per sua observari faciet.“ — Nem a' VIII-ik törvényezikket, mellyben megígéri a' király, hogy más országainak gondjai megengedvén magyarországban veendi lakását. — Nem a' CIV-dik czikket, mellyben határoztatik: „ut regnicolae in rebus, et negotiis regnum Hungariae tangentibus ad legationes applicentur“ — És nem határozzák meg — mi fődolog — a' II-ik törvény 11-ik Sában, hogy az országló család kihaltával, magyar nemzet a' jogát „in electione regum reservat.“ — Ezek, 's több más, a' köz- 's státuszjog iránt rendelkező törvények szükségtelenek valának, 's nem is hozhatók: ha magyarországnak előbbi státuszjogi állása lett volna megváltoztatva: az az, ha magyarország az örökös német tartományokkal egy közbirodalomná alakítatott volna át. — Mert jól tudván az akkori rendek, hogy Habsburg család kihaltával, ennek német dynasticus feudumai a' német római birodalom koronájára — honnét jövének — szállandók lévén, ha magyarországot azokkal közbirodalomná egyesítik, ezt a' német birodalom obnoxiusává teendik. Azért ennek állodalmi önállóságát 's függetlenségét az akkorban ismeretes, és szokásos kifejezésekkel obvallálták; és a' nemegyeséget, nemösszeköttetést a' nemközbirodalomitást a' fölhozott, 's több más törvényekkel biztosították.

Ezekből kitetszik, mennyire hibás azon tan, melly a' magyar *pragmatica sanctio*t oda igyekszik értelmezni, mintha az abban följegyzett nemzeti akarat, a' magyar korona országának státusjogi minemiségében változást tett volna: — mintha az által, a' — mai nap annyira *politica*i divattá vált — közbirodalmiság állapotot tett volna meg. — Hiszen, ha a' *pragmatica sanctio* által, a' magyar korona országai ugy köttettek volna az ausztriai német örökös tartományokhoz, hogy ezekből egy közbirodalom legyen, 's ennek magyarország csak egy részét tegye, akkor nem egyedül ezekkel, hanem közvetve az egész német-római birodalommal, sőt a' németországon kívül fekvő más tartományokkal is összeköttettek volna. Mert az ausztriai örökös tartományok a' német-római birodalom feudumai lévén, ennek kiegészítő részét tevék. Ha tehát ennek egy kiegészítő részével összeköttetett volna, szükségképen összeköttetik vala az egészszel is. Hogy az ausztriai német örökös tartományok, a' *pragmatica sanctio* behozatalakor német birodalmi feudumok valának, itt megmutatni szükségtelen, éz majd az alább mondanókból ki fog tűnni.

Károly király, 's német-római császár halála után, a' *pragmatica sanctio* erejénél fogva országlásra jutott Mária Terézia korában sem történt valami olly státusjogszerű intézkedés, mellyel a' magyar korona országai, az ausztriai örökös tartományokhoz köttettek volna; sem József császár idejében. Midőn ellenben 1790¹/₁ évben II-ik Leopold király alatt hozatott a' X-ik törvényczikk, melly a' magyar koronai országoknak valóságos nemzeti státus *sanctio*ja.

Ezen törvényczikk, — mellyet a' *pragmatica sanction*nak nem világos értelme, vagy bármi ok miatt, az anyáskodással nemzet-elszenderítő Terézia, és universalizáló Józsefi idők tapasztalásiból levont tanuság, 's okulás nyomán, a' gondolkodni kezdő nemzet, státusszerűsége iránt tisztultabb fogalomra jutván, királya hozzájárulásával hozott, — illy tartalmu: „*Licet successio sexus faeminei augustae domus*

austriacae per articulum I-um et II-um 1723. in Regno Hungariae, partibusque eidem adnexis stabilita Eundem, quem in reliquis regnis, et ditionibus haereditariis in, et extra Germaniam sitis, juxta stabilitum successionis ordinem inseparabiliter, et indivisibiliter possidendis — Principem habeat: — Hungaria nihilominus cum partibus adnexis sit Regnum liberum, et relate ad totam legalem regiminis formam (huc intellectis quibusvis dicasteriis suis) independens; idest: nulli alteri Regno, aut populo obnoxium; sed propriam habens consistentiam, et constitutionem, proinde a legitime coronato rege suo, adeoque etiam a sua majestate sacratissima, successoribusque ejus Hungariae Regibus, propriis legibus, et consuetudinibus, non vero ad normam aliarum provinciarum, dictantibus id art. III-o 1715, item 8. et 11. 1741, regendum, et gubernandum.“ — — És magyaritva így hangzik: „Ámbár a' fenséges austriai háznak nőágu örökösödése az 1723. 1-ső és 2-dik törv. czikk szerint magyarországban, 's hozzákapcsolt részekben megállapítva lévén, ugyanazon fejedelmet illeti, kit a' megállapított örökösödés rende szerint németországon belül 's kívül fekvő, elválaszthatlanul, 's megosztatlanul birandó több országok, 's örökös tartományok illetnek: — Magyarország mindazonáltal, hozzákapcsolt részekkel szabad ország, egész törvényszerű kormányzási alakjára nézve (ide értvén mindannyi kormányzókat) független, az az más országnak vagy népnek nem obnoxiosa*): hanem levén saját állodalma, és alkotmánya, csak törvényszerű, örökösödött, 's koronázott királyától, — és azért is ő felségétől, 's örököltjeitől, magyarország királyaitól

*) Ezen szót: obnoxius minden gondolkodásom után sem tudtam magyarítani. Mert az alá- vagy mellérendeltség, sub- vagy coordinatit jelent. Az obnoxius szó jelenti: valaminek, vagy valakinek olly állapotját, mellynél fogva mással valami nemű lekötelezettségi, és társulati viszonyban létezik. A' non obnoxius tehát ennek ellentétét jelenti. — Egy magyar szóval ezen állapotot kifejezni nem tudom.

saját törvényekkel, és szokásokkal — nem más tartományok modorában — az 1715: 3-ik, — és az 1741 8-ik 's 9-ik törvényczikk is így rendelkezvén, — országlandó, és kormányzandó.“

Ezen törvényczikkhez nem kell commentár. Ebből, — föltéve a' *pragmatica sanctioni* törvény homályosságát, 's határozatlanságát, — minden el nem fogult ép, 's egészséges emberi ész akaratlanul is, kénytelen azon értelmet kivonni: hogy a' nőágu örökösödés jogának, 's rendének megállapításakor az országnak státuszjogi állása, 's állapota illetetlenül és sértetlenül hagyatott.

E' törvényből, — melly szinte a' magyar nemzet 's fejlődeme közötti törvényszerű 's státuszjogi *pactum conventum*, — kiviláglik, hogy:

Magyarország hozzákapcsolt részeivel, 's tartományaival

a) Független (*independens*, *unabhängig*, *independent*.)

b) Szabadország (*Regnum liberum*, *freies Reich*, *Royaume libre*.)

c) Van saját állodalmissága (*consistentia propria*, *eigene Staatlichkeit*.)

d) Van saját alkotmánya, (*proprium constitutionem*, *eigene Constitution*), és saját kormányzási alakja (*proprium regiminis formam*, *eigene Regierungsform*).

e) Törvényszerű örökösült királya (*legitimum haereditarium regem*, *rechtmässigen erblichen König*, *Roi hereditaire*.)

f) Más országnak, vagy népnek alá, 's mellé nem rendeltje (*non obnoxium*.)

g) Saját törvényekkel, és szokásokkal, nem más tartományok és országok modorában országlandó, 's kormányzandó.

Mind ez olly független önállóságot jelent, millyennek lenni kell egy önálló szabad politikai állodalomnak. — 'S mind ez mindent mást fejez ki, csak összekötést, egyesítést nem, annál kevesebbé valami közbirodalmisságot.

A' mondottak szerint nagyszerü tévedés azt állítani, hogy a' magyar korona egyetemes territoriuma, — vagy bár milly csekély része, Austriával, vagy bár melly örökös tartományyal összeköttetett, melly összekötést, a' conservativ programm szerint, századok előkészítették, 's hosszú idők megerősítették. Hiszen ha már az előbeni törvény, — melly magyarországnak független, 's önálló political állodalmisságát minden közbirodalmisság ellen világosan biztosítja, — nem létezne is: a' *pragmatica sanctio* — melly e' political tévtanra indokul használtatik, — nem olly *pactum conventum*, nem olly szerződés, melly ország, és ország között létesült, hogy ezek összekötessenek, egy közbirodalommá váljanak, vagy közöttök némi népvizony állittassék föl: hanem köttetett a' magyar nemzet, 's királya között, ki egyszersmind német-római császár volt azért, hogy magyar állodalomban az ország-lásbani örökösödés jog 's rend (*ordo et jus haereditarium regiminis*) megállapittassék, és állandósittassék. A' *pragmatica sanctio* tehát nemzet és személy közötti *pactum* lévén, csak személyes jogot állapított meg: csak nemzet és személy közötti viszonyt állított fel, melly sem több, sem kevesebb, mint: a' fenséges Habsburg-Lothringi háznak, 's családnak első szülöttje, jog- 's törvényt-szerű örököse a' magyarországlási jognak.

Mondhatná tán valaki: ha magyar korona territoriuma nem köttetett is az austriai örökös tartományokhoz, csatolhattak ezek magyarországhoz; mert Mária Teréziának, ki a' *pragmatica sanctio* szerint kétségtelen alkotmányos ország-lója lévén a' magyar korona territoriumának, — miután a' német tartományokbani *dynasticus* örökösödése fegyverjoggal megállapitatott, — jogában állott, ugy nékie, mint bár mellyik utódjának tulajdonszerű tartományait — mint ezekben absolut monarchának — magyarországhoz csatolni; vagy legalább ezeket ugy tekinteni, mint részét olly political territoriumnak, mellynek ugyan azon egy fejedelme van. —

És azért ha bár az egyesítés annak rendje, 's módja szerint meg nem történt is, ez, t. i. a' közbirodalomítás mégis létesült.

Vizsgáljuk, valljon lehető volt-e ez, — 's továbbá valljon megtörtént-e?

Az örökös német tartományok, német birodalmi kétségtelen feudumok levén, — feudalis 's imperialis jog szerint, csak férjfiak által birtokoltathattak. — Azért VI. Károly császár halála után, majd mindannyi birodalmi fejedelem, 's a' franczia és angol király a' pragmaticalis örökösödés ellen fegyverre keltek. A' történezetből tudjuk, hogy Mária Terézia örökösödése a' német birodalomhoz tartozó feudalis tartományokban fegyverrel, 's nagyobbrészt magyar fegyverrel vívatott ki; és fegyverrel — *jure armorum* — állapítatott meg. *) Nem vizsgálván itt azt, valljon a' fegyveres erő jogelvek szerint, valóságos, és érvényes jogszerzési czim-e, vagy csak a' jól szerzett, de elkényszerített jognak visszavételi módja: — elég az, hogy Mária Terézia az austriai feudumoknak egy részében, eldődei által birt jogokkal, mint e' tartományok ura, (*Landesherr*) — megerősített. — Azért azonban nem szűntek, nem szűnhettek meg e' tartományok továbbá is előbbeni természetűek lenni; miszerint a' cseh trónnal járó birodalmi választó fejedelemség és főpohárnoki (*Reichs-Churfürstthum, und Reichs-Mundschenk*) méltóságnak feudalis minemősége: ugy az austriai többi tartományoknak feodalitása, az az, a' német-római birodalom kiegészítő, 's azért ehez tartozó részek maradtak 's maradniok kelle továbbra is. — Ha pedig illyenek ma-

*) Bizonyítja ezt Mária Teréziának gróf Pálffy János nádorhoz 1743-dik évi 13-dik juliusban írt, illy tartalmu levele: *Chare Palatine! Ex eo, quod de felici Rheni trajectu ex nunciis publicis intellexistis, haud dubie Vobis constabit, quam, et strenue, et fortiter copiae hungaricae se gesserint. Secuti sunt initium adeo prosperum, successus adhuc fortunatiores. — Expugnata moenia ad Lauteburgum, occupata Civitas, dispersi illi, qui in regionibus illis erant inimici, capta vexilla etc. — Quae omnia post omnipotentis auxilium, fortitudini, dexteritati et prudentiae nonnisi dictarum copiarum hungaricarum attribuenda sunt etc.*

radtak, — a' mint csakugyan kétségtelenül így van, — minden e' tartományokban létező korlátlan — abszolút — urasági hatalma (Landesherrliche Macht) mellett sem oldozhatta fel Mária Terézia e' birodalmi tartományokat azon feudalisticus státusjogi viszonytól, mellyel ezek az összes német-római birodalomhoz kötve valának. És azért azokat nemesak magyarországhoz, de bármilly más státustesthez, státusjogilag nem köthette.

De ténylegesen sem tette. Mert egyébkint ezen összeköttetésről vagy törvénykönyvünkben lenne említés: vagy az elleneivel kötött békekötésekben. Ezekben épen ellenkező van; amabban pedig nem csak nem tétetik valamelly összeköttetési említés: sőt minden törvények, mellyek korában hozattak, az országnak régi állását és nem változott státus-egységét bizonyítják. Mert az 1741. évi decretumban előforduló e' kitétel: „quod Regnorum Suae majestatis regiae primum est;“ — és a' 11-ik törvényczikkben: „res, et negotia Regni, tam intra, quam extra regnum per Hungaros tractabit, tractarique faciet, — Consiliariorum hungaricorum opera, et consiliis utetur, — Et ad ipsum etiam Status ministerium nationem hungaram adhibere dignabitur,“ — összeköttetést nem tartalmaznak: sőt ellenkezőleg az „ipsum etiam Status“ szavak egyenesen a' magyar státusra vonatkoznak. Mit nem csak e' törvény egész szövege 's értelme bizonyít, de kétségen kívül állit az általános magyar törvényhozási eljárás is; — melly, noha akkor már két század óta, más tartományokkal közös fejedelmet vallott királyának a' magyar nemzet, — soha, e' más tartományok kormányügyeit, vagy egyéb közdolgait, nem csak utánzási példányul nem választotta, sőt ezektől mindig külön, 's anynyi törvényekben óvakodott. — De ha ezek ellenére megengednők azt, hogy itt az „ipsum etiam Status“ szavak által az austriai státus van értve: akkor meg kellene engednünk, hogy e' törvény az austriai státus kormányát, magyar egyének ahhozi alkalmazásával, magyarország kormányaul

is tette; mit megengedni tilt maga a' sanctio pragmatica, tiltanak annyi törvények. — Továbbá a' magyar tengervidékre akkor alkalmazni kezdett „austriai tengervidék“ nevezet ellen hozatott az 1765-dik 30-ik t. czikk, mellynek e' szavai szerint: „quod per littoralis austriaci compellationem, ex ipsa tantum situs ratione desumptam, juribus Regni haud quidpiam derogandum, adeoque ipsius etiam Sacrae Coronae jurisdictioni inde nullum praejudicium eventurum sua majestas sacratissima benigne declarare dignata est“ nem csak összekötést: de az ország egy kisdud részének austriai nevezeteli illettetését is meg nem engedni törvényhozási hivatásuknak tarták az akkori Rendek.

A' magyar státus illy állásában Mária Terézia alatt az austriai tartományok a' magyar státushoz nem köttethetvén, ehez nem is köttettek. Nem József császár korában, valamint 2-ik Leopold király országglata alatt sem; mert mind ezen fejedelmek nem csak nem tettek, de nem is tehettek státusjogilag olly rendelkezést, mellyből kitünnék, hogy az örökös német tartományok magyarországhoz volnának kötve.

Illy állapotban valának a' magyar koronai, és a' német örökös austriai státusok, 1-ső Ferencz király alatt is 1804-dik évig, mellyben általánosan egész Európa, de főkép a' németbirodalom zavart állapota miatt, Ferencz királyunk szükségesnek látta: hogy a' német-római császársági czím mellé, még az austriai örökös császársági czímet is fölvegye. — E' czím föl vételével, a' németbirodalomhoz, 's azért császársághoz tartozó austriai tartományokból önhatalmilag austriai császárságot rögtönzött. Melly intézkedést a' magyar törvényhatóságokkal 1804-ik évi 17-ik augustusban kelt decretumában tudatta. E' decretum — minthogy általa a' magyar korona alá tartozó országok azon jogtalan állapotbai vonatása kezdetett meg, mellyben mai napig tengenek, — megérdemli, hogy egész kiterjedésében itt közöltessék. — Melly decretum így hangzik:

„Franciscus Secundus electus Romanorum imperator semper Augustus, Germaniae, Hungariae etc. Rex. — Reverendi etc. Quamquam Nos divina favente elementia, et per electionem Romano-Germanici imperii Electorum, ad tantam pertigerimus dignitatis eminentiam: ut Nobis, pro augusta persona Nostra nulla amplius titulorum splendorisque accessio desideranda supersit; — Nostra attamen, qua domus, et monarchiae austriacae regnantis principis, cura, et sollicitudo eo dirigi debuit, ut perfecta illa Tituli, haereditariaeque dignitatis cum maxime conspicuis Europae regnantibus manuteneatur, constabiliaturque aequalitas, quae Austriae Principibus, — tum ob augustae domus suae splendorem ab antiquissimis repetendum temporibus: cum vero ob amplitudinem, populationemque monarchiae hujus, e compluribus illustribus Regnis, ac independentibus principatibus consistentis competit, perque longaevum in jure gentium radicum exercitium, publicosque tractatus asserta habeatur. Pro firmiter constabiliendo itaque perfecto isthoc aequali dignitatis ordine, exemplisque priori ab hinc saeculo aula imperialis Russica *) recentius vero novus Galliae Regnans **) dedere, — permoti: Nos quoque, jure Nobis competente, Augustae Austriacae domui Nostrae, relate ad independentes ejusdem ditiones, Haereditarii Imperatoris titulum peraeque assumendum esse duximus. Cujus in consequentiam praemissa matura deliberatione Majestati Nostrae visum est, pro Nobis, Nostrisque in inseparabili regnorum, et independentium ditionum Nostrarum Regimine, Successoribus, — titulum, et dignitatem: Haereditarii Imperatoris Austriae, — utpote augustae domus Nostrae

*) Péter czár, — senátusának azon kérelmére, — hogy e' czimet: „Petrus Magnus, pater patriae, imperator totius Russiae“ fölvenni kegyeskednék — 1721-dik évi 22-dik octoberben vette fel az orosz császári czimet; mellyet az európai hatalmak később különféle években ismertek el.

***) Napoleon 1804-ik évi 20 majusban vette föl a' „Francziák császára“ czimet.

cognomine, — quam sollemnissime hisce — ea tamen ratione assumere et stabilire: ut universa Regna, principatus, et provinciae Nostrae, titulis, constitutionibus, praerogativis, nexu, ac juribus suis, quibus hactenus gaudebant, in posterum quoque citra mutationem illibate fruantur. Huic proinde altissimae decisioni, benignaeque declarationi Nostrae firmiter insistentes, sequentia hisce clementer praecipimus, et mandamus:“

„1-o. Ut immediate post Nostrum, qua electi Romano-Germanici Imperatoris titulum, — Haereditarii Austriae Imperatoris titulus inseratur; huic vero reliqui Nostri, qua — Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Regis, Archiducis Austriae, Ducis Styriae etc. et aliarum haereditariarum ditionum Nostrarum tituli, sua serie excipiant. Cum interim inde a suscepto per Nos, ditionum Nostrarum gubernaculo in possessoriiis Augustae domus Nostrae, variae mutationes enatae, sollemnibusque tractatibus constabilitae sint, — hinc advolutum juxta modernum statum neoregulatam titularem formam hisce promulgandam benigne disponimus; — una clementer praecipientes: ut nova isthaec tituli ratio in posterum loco praevigentis introducatur, et adhibeatur.“

„2-o. Tam Nostri, quam Nostrorum — in augustae domus austriacae regimine — successorum sexus utriusque descendentibus caesareo-regiorum Principum Titulus penes titulum Austriae Archiducum, nec non Celsitudinum Caesareo-Regiarum tribui, et dari debeat.“

„3-o. Cum autem singulis haereditariis regnis Nostri, provinciisque, ut praemissum est, Tituli sui, Constitutiones hactenus vigentes inalteratae manere debeant: ita id imprimis relate ad percharum Nostrum Hungariae Regnum, partesque eidem adnexas; — nec non relate ad illas haereditarias ditiones Nostras, quae cum imperio Romano-Germanico in immediato nexu subsistunt, intelligendum esse; — siquidem istae dehinc etiam in eodem cum fato Imperio Romano-Germanico, — juxta concessa per Nostros

in dicto imperio Romano-Germanico praedecessores, augustae domui Nostrae, privilegia, — praehabito nexu ultro quoque praestiturae sint.“

„4-o. Ulteriori altissimae resolutioni Nostrae determinationem, — illarum hisce clementer reservamus solennitatum, quas Majestati Nostrae pro Nobis, Nostrisque successoribus, in ordine ad qualiter suscipiendam haereditarii imperatoris coronationem defigere visum fuerit. Coronationibus illis, quae apud Nos, antecessoresque Nostros, ut Hungariae et Bohemiae Reges obtinuerunt, futuris etiam temporibus absque mutatione, formaque praescripta, locum sortituris.“

„Hanc itaque benignam Resolutionem, declarationemque Nostram, Vobis eo cum mandato clementissime hisce significandum esse duximus: ut illam in gremio Vestri solita ratione promulgandam, publicandam, ac observandam procuretis: nulli caeteroquin dubitantes, quod universum percharum Regnum Nostrum Hungariae — praesentem, in constabiliendum uniti haereditariarum ditionum Nostrarum corporis splendorem, directam dispositionem Nostram cum gratitudine, patrioticoque solatio tanto plus sit excepturum; quod sicut semper, ita nunc quoque apertissimum documentum dederimus, Nos, memores diplomaticae nostrae inauguralis assecurationis, in hoc etiam eo clementer respexisse: ut quod ad augendum majorem totius monarchiae splendorem, dignitatemque suscipiendum decrevimus, — salvis semper juribus, legibus, et constitutione perchari regni Nostri Hungariae, partiumque adnexarum fiat. Vobis in reliquo etc. Franciscus m. p. Comes Carolus Pálffy m. p. Ignatius Almásy, m. p.“

Ezen decretum figyelmes átolvasása után mindenki látni fogja, hogy általa kettő rendeltetik: t. i. a' személyes cím (titulus) változtatik; és a' magyar koronai országok, 's egyéb örökös tartományok státuszjogi állása, előbbeni állapotukban meghagyatnak.

Mi az elsőt illeti, — Ferencz király a' német-római császári czím mellé, azon tartományokra (ditiones) nézve, mellyeknek korlátlan hatalmu uralkodója (Landesherr) volt, a' császári czímet fölvehette, 's magát austriai (házát illető nevezet) vagy bár mi nevű, — tehát tirolisi, vagy steyeri — császárnak is nevezhette: ha ebben egyébkint az ehez szólható hatalmasságok megnyugodtanak. — Ez azon korlátlan uralkodói hatalomnak jog- 's természetszerű kifolyása, mellyel az austriai ház az imperialis régi privilegiumok által fölruházva van; mellyek szerint az idő szerinti fejedelem a' német birodalomhoz hűbéri kapcsolcsal kötött tartományoknak ura — dynastája *). — Van tehát ezekre nézve megállapítva az uralkodási jog (jus dominandi, — Herrscherrecht, — droit de domination).

De nem így áll a' magyar királyi czím iránti jog. Mert az 1723-ik évi 1-ső t. czikk 4-ik §a ezen szavainál fogva: „ut domus austriacae provinciarum haeres, — juxta normam primogeniturae, — — pro Rege Hungariae habeatur,“ — és a' koronázási diplomák szerint a' királyi czím, az illetők beleegyezése nélkül, nem csak más czímmé nem változtatható: de bár mi más — legyen az bár császári — fölébe, vagy elébe tételével, nem paralysálható, vagy is jelentéktelenné nem tehető. — Azért a' decretum e' szavai: „nos jure nobis competente — — relate ad independentes ditiones Haereditarii imperatoris titulum assumendum esse duximus“ — a' magyar királyi czím megváltoztatására, — azért, hogy magyarország is independens, 's benne „jus regiminis haereditarium“ van: — vagy a' császári czím alá leendhető rendeltethetésére, 's így jelentéktelenné tételére, — nem vonatkozhatnak. És, — minthogy a' 3-ik pontban vilagosan a' magyar királyi czímet (tituli sui — — imprimis relate ad percharum Regnum Hungariae, partes-

*) Mi különbség van: a' dynasta és országló — valamint, a' dynastia és ország között, — majd máshol tárgyalandjuk. Itt elég legyen annak megjegyzése, hogy ezek egymástól lényegesen különböznek; 's azért nem synonymonok.

que eidem adnexas) megtartottnak nyilvánítják, — nem is vonatkoznak. Mellyek legyenek azon „independentes ditiones,“ — minthogy e' decretumban a' német örökös tartományok továbbá is „cum fato Romano-Germanico imperio — in prae habito immediato nexu subsistunt,“ — nem tudom: — ha csak ezek alatt, Gallicia, és Lodomeria nem értetnek.

Mi az országok, 's tartományok állását illeti, ezekről az mondatik: hogy azok ezután is czimeiket, nevezeteiket, alkotmányaikat, előjogaikat és viszonyaikat sértetlenül megtartják; mi szerint a' német örökös tartományok ezentul is a' német-római birodalomhoz közvetlenül kapcsolva maradnak, „in prae habito nexu ultro quoque praestituturæ sint:“ — magyarország pedig eddigi állapotában változatlanul, — tehát független, önálló, szabad, 'sat. megmarad: — mégis (különös political logica, és conclusio) az iránti nem kétkedését tudatja Ferencz király a' törvényhatóságokkal, hogy „magyarország ezen, az egyesített örökös tartományok (haereditariarum ditionum) testületének megállapítandó fényére irányzott rendeletét hazafiui örömmel, 's háladattal veendi annál inkább: mert valamint máskor, ugy most is legnyilvánosabb tanuságát adta annak, hogy emlékeztvén a' koronázási diplomaticai biztosítékra, — mind az, mit az egész monarchia nagyobb fényének, 's méltóságának öregbitésére tenni elhatározott, — magyarország, 's kapcsolt részei törvényeinek, jogainak 's alkotmányának épségbeni tartásával történjék,“ — — „quod univ ersum etc. etc.“

E' decretum szerint tehát — ámbár az örökös tartományok (ditiones haereditariae) előbbeni állásukban megtartandóknak nyilvánittatnak — állapotuk mindazonáltal megváltoztatott, mert egyesítetttek. — Magyarország, kapcsolt részeivel, azonban meghagyatott régi állásában; — legalább a' decretum szavai ezt bizonyítják.

Ezen állásban megmaradt magyarország, — (az uj austriai császári czimnek hatása még nem igen éreztetvén) —

1805-ik évig, a' pozsonyi békekötésig. Ez időben a' német-római birodalom, melly már régen hanyatlásnak indult, végképen föloszlott; 's Ferencz császár a' német-római koronát 's császárságot letevé, a' birodalmi hűbéri fejedelmeket hűbéri viszonyaiktól föloldozta. E' politicai változásokat Ferencz király 1806-ik évi 7-ik septemberben kelt decretumában tudatta a' törvényhatóságokkal; 's melly így hangzik:

„Franciscus II-us electus Romanorum Imperator semper augustus, Haereditarius Austriae Imperator; Germaniae, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex Apostolicus, — Archidux Austriae etc. Reverendi etc. etc. Conclusa pace Posoniensi, eo tota Nostra cura, et sollicitudo directa fuerat, ut cunctis in eodem pacis tractatu patetatis conditionibus consveta fidei integritate ad amussim satisfaciamus, exoptatam pacis tranquillitatem populis divinitus nobis subjectis adferamus, feliciterque restitutam pacem magis, atque magis consolidemus, et ab eventu praestolemur; nunc essentielles, quae in imperio Romano-Germanico pacem hanc secutae sunt mutationes porro etiam Nobis modum admissurae sint, ut graves — juxta electionis capitulationem, Nobis, qua supremo ejusdem imperii capiti, incumbentes explere possimus obligationes. — Verum consectoria, quae ex pluribus Posoniensis pacis articulis, inde ab eorum publicatione, in praesens usque nectebantur, et publico notae, in imperio intercedentes mutationes, Nos plene convictos reddiderunt, stantibus modernis rerum adjunctis, — obligationes ex pactis conventis profluentes exequendi potestatem Nobis amplius haud supermansuram. Etiamsi casus emergerent, — ut remotis politicis involutionibus, praesentes aspectus aliam faciem induerent; conventio nihilominus, qua mediante complures praecipui status Imperii, — vinculo unionis soluto in peculiarem confoederationem coaluerunt; — posteaquam haec 12-a Julii a. c. Parisiis subsripta, et a concernentibus partibus ratihabita est, — omnem eatenus conceptam spem intercidit.“

„Cum proinde de eo praeviis motivis intime convieti simus: quod partes officii Nostri, qua Supremum Imperii caput, amplius explere nequeamus, — animi Nostri rectitudo et dignitatis Nostrae ratio a Nobis deposcit: ut Coronae renunciemus, quae tamdiu tantum pretium in oculis Nostri habere potuit, donec fiducia, quam Electores, principes, status, et reliqua imperii commembra in Nobis collecarunt, correspondere, — et assumtis obligationibus satisfacere Nobis integrum fuerat.“

„Quapropter vinculum hucadusque, Nos, corpori Status Romano-Germanici imperii alligans pro soluto habemus. Dignitatem, et officium Supremi Imperii capitis per unionem confederatorum Rhenanorum Statuum pro cessante, — Nosque per id ab omnibus assumtis erga imperium romano-germanicum obligationibus absolutos consideramus. — Coronam proinde Imperii Romano-Germanici, — motivo hujus dignitatis hucadusque gestam prout et Regimen ejusdem imperii harum serie deponimus.“

„Hac occasione una Electores, Principes, et Status, nec non omnes ad praefatum imperium spectantes, specialiter vero commembra etiam supremorum imperialium judiciorum et reliquos imperii servitores ab obligationibus suis, quibus Nobis, qua legali supremo imperii capiti per constitutionem obstricti erant, — benigne absolvimus. — Germanicas e converso provincias Nostras, et imperiales ditiones vicissim ab omnibus obligationibus suis, quas in praesens sub quocunque titulo erga imperium Romano-germanicum habuerunt, immunes declaramus, — eosdemque in unione sua cum Integro Austriaco Status corpore, ut Imperator Austriae, (ime e szavakkal compingáltatott az austriai birodalom) penes restituta, et subsistentia cum omnibus potentiis, et vicinis statibus pacifica rerum adjuncta, ad eum felicitatis, et prosperitatis gradum perducere adnitemur; qui scopus omnium desideriorum

Nostrorum, et finis praecipuae curae Nostrae nullo non tempore futurus est.“

„Hanc proinde altissimam resolutionem, et declarationem Nostram vobis penes communicationem neo-regulati juxta modernum statum Tituli Nostri pro futuro observandi: eo cum mandato elementissime hisce significandum esse duximus: ut illam in gremio Vestri solita ratione promulgandam ac publicandam procuretis. Vobis in reliquo etc. Franciscus m. p. Comes Carolus Pálffy m. p. Alexius Névery m. p.“

E' decretumban tudatja Ferencz király: — hogy több birodalmi fejedelmek az 1806-ik évi 12-ik júliusban Párisban kötött egyesség szerint, „R é n u s i s z ö v e t s é g“ nevezete alatt magokat a' német birodalomtól függetleneknek nyilvánítván, — ő a' német-római császári koronát 's vele a' császári czimet is leteszi. Ennek letételével, mindannyi német fejedelmeket a' császárságtól függéstől, 's magát is, az ezek iránti viszonytól fölmenti. Valamint minden német tartományt, — mellyek eddig bár mi czimmal a' birodalomhoz csatolva valának, — f ü g g e t l e n e k n e k 's ö n á l l ó k n a k nyilvánítja.

E' decretum szerint elszakasztva levén az austriai örökös tartományok, 's országok, a' fölbomlott német-római birodalomtól, ezek, státusjogi ö n á l l á s t, 's f ü g g e t l e n s é g e t nyertek, — és mint már függetlenek, s önállók, — magyarországgal, vagy bármelly állodalommal, — vagy, mint a' decretum mondja: „cum integro austriaco status corpore“ — státusjogilag egyesíthetők, 's összeköttethetők valának.

Az austriai örökös tartományok (ditiones haereditariae) az 1804-ki decretum szerint már egyesítve levén, — egy független 's önálló státust tettek: valamint fejedelmök az 1806-ik decretum szerint föltétlen függetlenségbe helyezvén magát, a' fölvett austriai császári czimmal, a' német tartományokból összerakott austriai státusnak valóságos jogszerű (legitime) souverainje lett; — melly minéműség-

ben Napoleon császár — mint a' koronák, 's trónok akkori biztosítója által, nem csak a' pozsonyi békekötés XVII-dik pontja, de az 1809-ik évi 14-ik octoberben kelt bécsi békekötés XIV-ik pontjának e' szavai szerint is: „S. M. l' Empereur des Français, Roi d' Italie, Protecteur de la confederation du Rhin, garantit l' integrité des possessions de S. M. l' Empereur d' Autriche, Roi de Hongrie etc.“ teljesen biztosított.

Levén így Austria, saját, 's legitime souverainitással ellátott független status, — lássuk most, — valljon a' septemberi decretum által Ferencz császár, — mint a' magyar független álladalomban is kétségtelen jogszerű király, — souverain — tett-e olly intézkedést, mellyből e' két státus összekötése állitható lenne? — És ha tett, tehet-e jogosan, 's érvényesen?

A' decretum e' szavai: „Germanicas e converso provincias Nostras, et imperiales ditiones, — — in unione sua cum integro Austriaco status corpore, ut Imperator Austriae, — — ad eum felicitatis, et prosperitatis gradum perducere adnitentur, qui scopus omnium desideriorum Nostrorum, — — nullo non tempore futurus est,“ nem mást tartalmaznak, mint: hogy a' német tartományok, az egész austriai státustestteli egyesítésben (unione) a' boldogság fokára emelendők: — a' nélkül hogy megmondanék: mi az az „integrum austriacum Status corpus“ — mellyekeli egyesítésben a' német tartományok boldogítandók. A' magyar korona országai, 's tartományai nem azok; mert ezek törvényeink, koronázási hitlevelek, 's a' sanctio pragmatica szerint nem neveztetnek „austriacum status corpus“-nak. — Hogy illy elnevezést magyarország el nem vállalhat, 's el sem vállalt, bizonyítja az idézett 1765-ki 30. t. cz., melly által nem csak az egész országnak, de egy részének is „Austria“ névvel elnevezése iránt, beczikelyezett óvással biztosította magát. De a' decretum sem

tevéen említést magyarországról, azt „austriacum status corpus“-nak nem vette. — — Értessék tehát bármely ország az „austriacum corpus“ alatt; ez nem Magyarország 's hozzákapcsolt részei.

Ha azonban Magyarország nem neveztetvén, és törvényszerűleg nem is neveztethevén, a' decretumban mégis „austriacum corpus“-nak vétetik, mintegy „subintelligendo“: — akkor ez státuszjog-sértés, és koronázási hitnek, lekötött királyi szónak szegése volna; mit egy olly lelkiismeretes királytól, mint a' decretum kibocsátója volt, és ki 1804-ki decretumában két év előtt tudatott nyilatkozatáról, 's adott királyi szaváról, — hogy: Magyarország előbbeni státuszjogi állásában maradt, — meg nem felejtkezhetett, — csak föltenni is fölségsértő mervény lenne.

A' mi továbbá a' „neoregulati tituli Nostri“ szavakban a' császári cím iránt rendeltetik, ez sem vonatkozhatik Magyarországra. Mert Magyarország fejedelmének törvényes alkotmányos czime: „király.“ Ezen czímet, — mint már fölebb mondám, önkényes egyoldalúsággal, a' nemzet akaratára, 's beleegyezése nélkül változtatni, vagy, egy, más czímet fölibe, 's másokat utána úgy tenni, — hogy ezek összezavarásával hasonló jelentékű legyen, mint a' Görcei, Brabanti, 'sat. grófsági cím, — jogszerűleg nem lehet. E' cím tehát, mint austriai császári cím, azért, hogy a' magyar törvényhatóságokkal közöltetett, és hogy a' magyar királyi cím is utána figuráz, — a' magyar független, 's önálló királysági címnek nem praejudicálhat, és nem is praejudicál; mert, hiszen, felső, 's alsó Lausitz is ott van, noha e' tartományok a' porosz királyságban vannak.

Ha azonban a' cím miatt következtethetnék is a' meg nem engedhető egyesítés; — jogszerűtlen volna ez a' formátlanság miatt. Mert elismervén itt azt, hogy a' magyar királynak, a' körülményektől igényelt országglási rendeleteket kibocsátani jogában áll, 's érvényességökről

kétkedni nem szabad: mégis illy organicus, — az ország státusjogi létéről, vagy nemlétéről tett rendelet, — hogy az jogos 's érvényes legyen, — csak alkotmányos úton, 's módon, az az becikkelyezés által nyerhet állandó jogszerűséget. — Ez mai napig nem történt. Ezt hiában keresnök törvénykönyvünkben. Az pedig, hogy az ország törvényhatósági közöl, — kikhez e' decretum küldetett, — többen, ellen nem mondásukkal mintegy helybenhagyva, elfogadták 's nyilvánították is, — mit sem bizonyít; mert az ország státusjogi állása iránti kérdésekben, — a' törvényhatóságok, — ha mondom ezek ellen nem mondásukkal elfogadták volna is, — mi még bebizonyítandó, — egyenkint nem illetékes hatalom; ez, az országgyűlés teendője; — ebben csak az országos akarat határozhat.

Nem lehetvén így e' decretum szerint is magyarországnak az austriai tartományokkal összekötése, vagy egyesítése státusjogszerűleg állitható, maradtak ezek továbbá is különzött állásuk.

Illy mineműségben találta ezen állodalmakat 1815-dik évben a' bécsi congressus. — Lássuk most, valljon megtörtént-e itt az összekötés, az egyesítés?

Azon okiratban, — mellyben az európai souverain fejedelmek mind személyes, mind tárgyilagoss jogviszonyai megállapítvák, 's az állodalmak elrendezvék, — 's melly így kezdődik: „Les puissances, qui ont signé le traité — 'sat. 121. cikkben 1815-dik évi 9-dik juniusban az illetők aláírásával szentesítetett, — magyarországról, 's ennek királyáról, csak egy árva szó sem fordul elő; jelleül annak, hogy mind magyarország, hozzákapcsolt részeivel: mind ennek királya az európai köz-conflagratióban jogszerű állásukból ki nem üttetvén, — előbbeni állapotukban megmaradtak.

Ezen okiratnak LIII-ik cikkétől kezdve, egész LXIV-ik cikkkeig, és így 11 cikkben Német-szövetség — „confederation Germanique“ — nevezet alatt, egy olly státus-

összeg állapittatik meg, 's rendeztetik el, melly ámbár több souverain részből áll: mégis a' czél miatt, melly általa elérteni kitüzetett, státusegységnek jeleltetett. — Ezen confederált német státusok egységébe, az említett okirat LIII-ik cikkének e' szavainál fogva: „les princes souverains, et les villes libres de l'Allemagne, en comprenant dans cette transactions Leurs Majestés l'Empereur d'Autriche, les Rois de Prusse, d'Hannore etc. pour toutes celles, de Leurs possessions, qui ont anciennement appartenu à l'Empire Germanique — — établissent entre Eux une confederation Germanique“ — azon austriai örökös tartományok, — mellyeket Ferencz császár, az 1806-ik évi 6-ik augustusi manifestumával, a' felbomlott német-római birodalom státustesttől elszakított, 's mellyeket egyesítve egy önálló 's független állodalommá ett, — rajta austriai császári czímmel uralkodandó, — és mit a' magyar törvényhatóságokkal azon évi szeptemberben kelt 's már főlebb idézett decretumában tudatott, — — azon tartományok, mondom, a' föllálitott confederált státusok közé soroztattak; — tehát ismét ugyan azon, ámbár más nevű, és szerkezetű politikai testülethez visszaköttettek. Ezen besoroztatás, és federatív összekapcsolás által megszüntetett az austriai örökös tartományok azon különzött, 's minden státusviszony nélküli önállása, mellybe jutának 1806-ik évben, 's mellyben valának kilencz évig.

Ha tehát a' szeptemberi decretumból következtethető, — de soha meg nem engedett „unio“ említésénél fogva, Magyarország, az austriai örökös tartományokkal összekötve lett volna is: — ezen ünnepélyes confederatiobai (szövetségbe) — lépés által ezeknek egymástól státusjogszerűleg el kellett választatniok: egyébkint az LIV. cikk így rendelkezvén: „le but de cette confederation est le maintien de la sureté extérieure, et inte-

rieure de l'Allemagne, de l'indépendance, et de l'inviolabilité des États confédérés“ — magyarország hozzátartozandóságival a' német szövetséghez kötöttetett volna, és pedig úgy hogy állodalom se lenne. Ezt pedig a' magyar király nem tette, nem tehetett; és ezt a' legjámborabb, és leghiszékenyebb összekötők sem állítják: de józanon nem is állithatják. — Mert két, vagy több állodalom összekötése nem alapulhat másan, mint, vagy pactumokon, vagy fegyveres foglaláson, más összekötési, egyesítési, politicalai jogczím nem létezik. Mondják meg az összekötést, egyesítést állítók, ezek közül melyiket akarják alkalmazni: midőn az első épen ellenkezőt bizonyít, — mert magyarország nem tartozván soha a' „l' Empire Germanique-hoz,“ — a' confederatioba föl se vétethetett; — a' másikat pedig meghazudtolja a' harminczéves történezet. Ha tehát nincs uniálva a' német confederatióval, minthogy ennek politicalai célja a' „le maintien de la sureté exterieur, et interieure de l'Allemagne:“ — nincs uniálva, és nem is lehet, a' confederatiónak egy tagjával, az örökös tartományokból alakított császári austriai státussal sem.

Nem levén így a' sokaktól hitt — de soha meg nem engedett, 's engedhető összeköttetésnek, annál inkább unio-nak valamelly csak plausabilis jogczíme, jogosan nem lehet, nem szabad állítani: hogy magyarország, az austriai örökös tartományokkal, vagy értelmezetebben mondva, a' császári austriai státussal, még eddig — mai napig státusjogszerűen összekötve van, — vagy uniálva, bármi ollynemű czímmel, mellyet az egész polgárisult világnak, státus- 's magánjog tudósai, vagy politicusai, okszerűleg összekötési czímnak nevezhetnének.

Még világosabban. — Mi a' magyarországi fölségi hatalom jogczíme? felelet: pragmaticalis törvényben alapuló pactum conventum a' nemzet és királya között. — Mi az

austriai fölségi hatalom jogcíme? felelet: a' föltétlen uralkodásból kifolyó legfőbb hatalomnak az európai souverainnek általi elismerése 's biztosítása. — Magyarorszáiban a' fölségi hatalom, bizonyos föltételezett formákkal, az az alkotmányval korlátolt: az austriai császárságban korlátlan. — Két illy különböző jogcímű, 's alapu fölségi hatalom (souverainité) egy személyre ruházva bár, e' személy által nem egyesíthetik ugy, hogy az formára, és lényegre egy-egy é azonosuljon, annak hozzájárulása nélkül, ki a' „pactum conventum“ tényezője volt. Nem tehát a' magyar alkotmányos formákkal korlátolt souverainitás, az austriai teljes uraságu, korlátlan souverainitással, — a' magyar nemzet beleegyezése nélkül. — Ezen megegyezésnek pedig sehol, semmi nyoma.

Kérem jól megjegyezni, hogy e' sorok írója, midőn azt megmutatni igyekezett: miszerint magyarország, a' német szövetséges austriai státussal, státusjogilag mai napig öszszekötve, vagy unióval nincs; — általa nem vitatta, mintha készakarva ignorálni törekednék, azon, a' magyar állodalomra nézve igen lealázó állapotot, — vagy, hogy political kifejezéssel éljek, — azon engesztelhetlen „status-quo-t,“ (tényállapotot) melly szerint a' political életbe általment ezen nevezet: „austriai birodalom, austriai császárság, austriai monarchia, austriai státusok, és — nem tudom még hányféle „austriai micsoda“ elnevezés alatt, a' magyar állodalom önállása 's függetlensége paralyálva, 's nullificálva van. — És azért a' magyar nemzet, bár mikép demonstrálgassa is az ellenkezőt, 's kétségtelenül megmutassa azt, hogy ő németországban belől, és kívül létező bármilyen népekkel soha sem egyesült, — miszerint velök „birodalmi egységet“ 's „birodalmi integritást“ képezzen, — mint ezt a' „reform írója,“ 's „programm szerzője“ állítja; — mind ezt, mondom, bármilyen világosan megmutassa is: hona az európai, — politicalilag önálló, 's független állodalomok sorából az „austriai“ nevezettel, kiszorítva tar-

tatik. — És pedig: „nomen dat esse rei.“ — Nem, ezt nem vitattam, 's most sem vitatom, hogy fájdalom ez, „de facto“ nincs így. Igenis, ez így van. Mi, magunk is, vigyázatlanul, könnyelműen nyilvános, 's magán dolgainkban, e' nevezettel élünk: midőn azon állodalmakat említjük, melyekben királyunk kétségtelen fölségi jogánál fogva országol, és uralkodik. — Én csak azt igyekeztem megmutatni, — 's akarom hinni, — hogy meg is mutattam, — miszerint „de jure“ ellenkezőleg van. A' status-quo, nemzet- 's népjog ellenies, ez türelmünkkel, 's elnézésünkkel jogossá nem változik.

És pedig, ezen status-quo-t, ezen nullificált állapotot — valamint nem érdemlé meg e' hon, királya részéről, azon hős, elszánt, 's áldozatteljes hű magaviseleteért, mellyel az austriai dynastiát egy század előtt, azon tartományok elvesztésétől, mellyek egyikének nevével az övé paralysáltatik megmenté; — nem azon tetteért, mellyel Európa közellensége ellen, e' század első negyedében erkölcsileg 's anyagilag majd elvérzett, — 's egyedül olly ügyért, melly eredetileg nem is az övé, hanem csak királyaé volt, 's azé is csak azért, mert német császár vala: — úgy a' magyar nemzet részéről elkövetett azon megbocsáthatlan hiba, — hogy, az elnevezéssel élvén, 's ellene nem szólván, nem tiltakozván, — az elnevezésből származott status-quo-t, tényállapotot jogossá nem szentesítheti. — Ez, legkiméletebben mondva, — onnét fölülről nemzetjoggal, 's pactum convectum-okkali játszás: innét alulról pedig ázsiai indolentia, és elbizakodó tudatlanság volna, mellynek egyike sem lehet ok: akar a' jognak nemjoggá tételére, akar az esküvel biztosított önálló magyar állodalmi egységnek elmellőzésére.

És az „austriai birodalom, austriai császárság, austriai státusok, austriai monarchia“; és mit tudom én, még hányfélekép nevezett „austria“; — ezen austriai birodalom nevezet, mondom, egy

valóságos politico-publicisticai mysterium, melly annyi országon és tartományon: de ismét egyiken sem nyugszik. Ezen nevezet egy olly politicai „fából készült vaskerék“, mellynek föltalálója, — bocsánat a' nyilt kifejezésért, világosan azt látszott általa czélozni: hogy a' magyar korona alá tartozó országok, — mellyeket a' mult borus századokban, az annyiféle ármány, 's jogtalan erőszakoskodás, a' független, 's önálló nemzetek sorából ki nem törülhetett, — a' név, 's nevezet elvonatásával, a' politicai, és státus élet teréről, mintegy észrevétlenül kiszorittassanak. Vagy más szavakkal: mi a' 16-dik és 17-dik században erővel, 's erőszakkal nem sikerült; — a' 18-dik században Terézia, 's József korában socialis úton denationalisálo modorral, majd majd eléretett; — az a' 19-dik században politicai csellel, — elnevezéssel, — szándékoltatik létre hozatni. — Ez nem gyanusítás, — ez tény; — ezt a' történezet, ezt az ujabbkori események, 's mindennapi tapasztalás tanusítják. — Erről tények beszélnek.

De történt légyen, — 's történjék még bármi; valamint a' jogtalanság, pusztá 's egyoldalú akarat nyilvánítása 's hatalom használata által, joggá nem változik: ugy a' törvénynyel, 's pactumokkal biztosított magyar önállóság, függetlenség, tulajdon, és saját állodalmisság, — összekötéssé, házasultsággá, 's austriai birodalmi egységgé, nem válhatik, — 's nem válandik jogosan mindaddig: mig világos magyarán, annak rendje, és módja szerint ki nem mondatik, és az illetők által el nem határoztatik az „összekötés“, az „unio“, 's diplomatische meg nem állapítatik: a' magyarországot is magábanfoglaló: austriai birodalmi egység. Kimondása az összekötésnek, és megállapítása a' birodalmi egységnek, a' magyar nemzet részéről mikép, 's milly formákban történhető, — tudja mindenki, ki e' sorokat érti.

Ne hogy balra magyaráztassanak szavaim, még egyszer megemlítem, 's határozottan kimondom: hogy „a' pragmaticalis pactum conventum“ által, a' magyar nemzet, nem egy,

vagy több néppel, nemzettel, vagy tartománnyal kötött szövetséget, hogy velök egy political testületté legyen; sem bármilly népekkel egyesült azért, hogy velök „birodalmi egységet“ tegyen: hanem örök, megmásíthatlan egységre lépett személylyel, 's vele olly viszonyos személyi jogot, 's kötelességet állapított, 's örökitett meg: miszerint magyarországban 's a' hozzákapcsolt tartományokban törvényszerű (legitime) király csak az, ki a' habsburg-lotringi családból első szülöttség rendén származik. — Ez kétségtelen, — ez szent, — ehez nem kell commentár.

Ugyan mondják meg a' monarchiai egyesültség tanárai, valljon a' magyar koronai országok ugy vannak-e csatolva, vagy kötve az osztrák tartományokhoz: hogy ezek együtt 's egymásnak mellé- 's alárendelten (sous et coordonné) anyagi, és szellemi irányközösséget vallnak, 's egy nemzeti érdekközösséget követelnek? mert ekkor a' létező különféle köz- 's magánjogok, belső rendtartás, 's monarchiai elv miatt, egy szövetségi-állodalmat (Bundesstaat) tesznek; — vagy ugy vannak csatolva, 's politicailag egyesítve, hogy mindegyiknek státuszjogi önállása, 's függetlensége egymás között tiszteletben tartatván, ezen állásukat viszonylagosan örök időkre biztosítják? mert ekkor a' lényegben egymástól különböző alkotmányos, és absolut souverainitás, országlás és uralkodás miatt, más nem lehetnek, mint állodalmak szövetsége (Staatenbund); — vagy ugy vannak egyesítve, hogy nemzeti frigyszerű viszonyaik, csak bizonyos, 's meghatározott föltételek létezéséig igényelhetnek közös biztosítást? mert ekkor a' föltételelenség, — p. o. az országló család kihalása, vagy más föltétel miatt frigyest állodalmak (allirte Staaten) lesznek. — Ezek közül az egyesítést vallóknak választaniok kell, mert Európában tisztulván a' státuszjogi teoriák, azok, kik e' haza sorsáról intézkedni hivatva vannak (és ugy látszik, ezeknek nagyobb része osztrák monarchia-egység vallói) — nem lehetnek közönyösek az iránt, mi a' ferde 's

összekuszált fogalmakat, — habár teoriában is — rectificalja. Hiszen ki nem tudja azt, hogy a' valóból levont teoriának könnyelmű megvetése zavart fogalmat támaszt, 's ennek alkalmazása nem lehet más, mint észre nem vett óriási tévedés. Igazolja ezt a' minden idők tanúsága. Vallják ezt a' történezet lapjai.

De válaszsák bármelyiket, vagy a' háromból zavarjanak össze egy — nem tudom mikép nevezhető birodalmi egységet, e' sorok írója magán-ridegen maradva is, mindaddig, míg státuszjogszerűen intézkedés nem történik, azt vallandja: hogy a' magyar koronai országok, osztrák, vagy bárminéven nevezett tartományokkal mai napig még nem birodalmi egység.

II.

Nem lévén, előadottak nyomán, a' magyar korona országai, mint magokban jogszerűleg független, 's önálló állodalmi egység, — státuszjogilag az örökös austriai tartományokkal mai napig diplomatische összekötve, vagy egyesítve: vizsgáljuk most, valljon az összekötés, és egyesítés megteendő-e? 's így a' jogtalan „status-quo“ általi önállóságának, 's függetlenségének paralysátiója megszüntetendő-e? vagy nem?

Minekelőtte, a' meg-, vagy meg nem szüntetendést kimondanók, szükség előbb azon országok, 's tartományok jelenleges státuszjogi állásával megismerkednünk, mellyeken az „austriai monarchia“ nevezet nyugszik *).

E' vizsgálatnál három különböző státuszjogi állásu országösszegekkel találkozunk, a' magyarkoronai országok összégén kívül; u. m. 1-ör a' német örökös austriai tartományokkal, 2-ör a' lengyel, és 3-ör az olasz tartományokkal.

Az austriai örökös német tartományok az említett bécsi congressus LIII-ik czikke szerint a' német birodalom romain fölállított német szövetségnek kiegészítő része és tagja.

*) Ezen diplomatico-historiai hosszabb tárgyalás szükséges azért, hogy magyarország státuszjogszerű állapota, az azt nem elegendően ismerők előtt is világos legyen.

Mint ilyenek, megvannak azon szövetségi jogai, 's kötelességei, mellyek az említett okiratban, de még határozottabban az 1815-dik évi 8-ik juniusi okiratban 20. cikkben megállapítottak; melly szerint ezek kiegészítő részei egy olly állodalmi szövetségnek (Staatenbund), 's azért státusegységnek, melly független (unabhängig) és sérthetetlen (unverletzlich). Hogy ezen német örökös tartományok, — ugy is, mint egy nagy állodalom kiegészítő részének, ugy is, mint a' Habsburg-Lotring uralkodó családházi birtokának jogi állapotját, — a' mint az, az idők során jelenig módosult, — megértsük: szükség ennek eredetét elmondani; — és hogy ez világos legyen, bármikép óhajtanék rövid lenni, 's minden német „V o r l e s u n g-“nak színét mellőzni, — kezdenem kell azon kortól, mellyben a' német-római birodalom keletkezék, 's megismertetésétől azon alapnak, mellyre ez építve vala.

A' német-római birodalom, a' frankok állodalmi intézményeinek, nagyobb részben, utánzása levén, — mint politikai egység, hűb é r i s é g e n (Feudalität) alapult; és pedig alanyi (subjectiv) hűb é r i s é g e n. Itt nincs helye annak megmutatására, miért, és mikép változott az eredeti német allodialis rendszer hűbéri rendszerré, melly az emberiség történetében olly fontos szerepet olly sok századon át játszott. Elég az, hogy midőn németország I. Ottó alatt a' 9-ik században a' nyugoti római császársággal összekapcsolatván, a' „n é m e t - r ó m a i b i r o d a l o m“ (deutsch-römisches Reich) fölállított, több hűbéri (feudalis) hercegek, — kik előbb a' német király udvari hivatalnokai valának, — a' császárok kegyelme, később vigyázatlansága, 's ezeknek alább megmondandó egoisticus cselekvényei miatt, olly állásra 's hatalomra vergődtek: hogy a' császársági udvari címeket, 's hivatalokat, — mellyek eleinte csak személyre adattak, — a' Hohenstaufen családú császárok alatt, azokat illető családjaikban megörökítenék, 's egyszersmind örökös választó fejedelmekké (erb-

liche Churfürsten) magasultanak *). Ezen örökös választó fejedelmek — (egyháziak, és világiak) — házi birtokai, mint annyi császári birodalmi feudumok, magvaszakadás, vagy hűtlenség esetében, a' császárok által azoknak hűbérben adományoztatni szoktak, kik a' császári kegyelmet hadi, vagy másnemű szolgáltatikkal kiérdemelték.

A' birodalom ezen hét territoriumain kívül valának még számtalan kisebb nagyobb feudumok, mellyek több, kevesebb joggal, és czimmel egyeseknek, mint „birodalmi karoknak“ (Reichsstände) hűbérbe adattak. A' hűbéri jogok között volt többnyire az igazgatási hatalom is, mellyet a' hűbérben kapott földterületen, 's ennek lakóin gyakorolniok kötelességökké tétetett. — Ebből az igazgatási hatalomból keletkezett a' fejedelem 's alattvalói között különféle institutiókkal szabályozott közvetlen viszony, melly idők folytán uralkodási hatalomra változott, 's melly több kevesebb módosítással azon formákra fejlődött, mellyek „tartományi rendiségnek“ (Landstandschaft) mondat-

*) A' választó fejedelemség 911-ik év óta II. Fridrik császár koráig oda fejlett ki, hogy már ekkor három egyházi (mainzi, trieri, köllni érsekségek), és négy világi (szász, brandenburg, pfalz, cseh) — tehát hét, határozott számú választó fejedelemségek valának megállapítva, kik a' császár választásánál a' többi német herczegek szavazatait is tekintetbe szokták venni. Ez azonban IV. Károly császár alatt, 1356-ik évben megszüntetettvén, a' kizárólagos választás csak a' hét választó fejedelemnek vindicáltatott. Később a' bajor fejedelem lett a' nyolczadik, és 1692-ik évben I. Leopold császár alatt a' Braunschweig-Lünneburgi herczeg lett a' kilenczedik választófejedelem. E' kilencz szám 1777-ik évben a' bajor ház kiholta után nyolczra olvadt le. E' szám megmaradt a' birodalom összedőlteig azon változással, hogy a' három egyházi helyett (ezeknek birtokai Napoleon által elfoglalva lévén) a' badeni, württembergi és hessen-kasseli herczegek levének választófejedelmekké; a' salzburgi érsek pedig birodalmi főkancellárrá. Rangban így következtek: 1-ső volt a' mainzi érsek, mint birodalmi főcancellár; 2-ik a' trieri, mint bir. czimzetes főcancellár; 3-ik a' köllni, mint bir. szinte czim. főcancellár, egyszersmind pápai helytartó; 4-ik a cseh király, mint bir. főpohárnok; 5-ik a' pfalzi fejedelem, mint bir. főudvarnok; 6-ik a' szász fejedelem, mint bir. főmarschall; 7-ik a' brandenburgi fej. mint bir. főkamarás; 8-ik a' braunschweig-lünneburgi fejed. mint birod. főkincstárnok.

tak, — utánzásaul a' „birodalmi rendiség“-nek (Reichsstand). És valamint a' császár által a' birodalmi hűbérnökök, hercegi, főhercegi, grófi, bárói 'sat. (Reichsfürst, Reichsgraf, Reichshertzog, Reichsbaron etc.) czimekkel szoktak megkülönböztettetni: ugy ezen birodalmi hercegek 'sat. hűbéri tartományaikban tettek „Landgraf“-okat, „Landritter“-eket. 'sat. Hasonlóan történt a' városokkal, mellyeket a' „Reichs freistadt“ utánzásaul, „Landesfürstliche freie Stadt“-oknak neveztek, több kevesebb kiváltságok megadása mellett. Ezen fejedelmek, kivált azon korban, midőn önálló uralkodásra vergődtek, — és azok, kik a' német birodalmon kívüli országokban királyoknak választattak, saját udvar-fényök nevelésére ezekben sergenkint neveztek grófokat, bárókat. Igy tett a' brandenburgi választó fejedelem, porosz királylyá léte után; ily az austriai főhercegek, magyar királyságra jutásuk után. Innét van, hogy honunkban a' hercegi, grófi 's bárói czimeken kívül több olly institutiók is csuszattak be, mellyek eredeti institutióink között mai napig csak akadékul szolgálnak; — innét van, hogy több még eredetökben főnálló institutióinkat a' német utáni elnevezésök miatt, alig vagyunk merészek állítani magyar eredetűeknek. — De ezekről majd máskor. — És most térjünk a' dologra.

Több birodalmi territoriumok, — mint mondám, — igazgatási hatalommal adattak hűbérbe a' császárok által. Sok közül ilyenek voltak: Austria, Styria, Carniola, melly birodalmi feudumokat Rudolf császár, — kit Ottokár cseh király császárnak elismerni nem akart, 's ki ezen tartományokat elfoglalta: de meggyőzetvén, azoktól megfosztatott, — fiának Albertnak hercegi czímmel 1282-ik évben örökös (haereditarius) hűbérbe adta *). — Ilyen Karin-

*) Az adománylevél ily szól: „Nos Rudolphus Imp. Rom. etc. — — — Ducatum Austriae, Styriae, Carnioliae, et Marchiae, — — et quae Ottocarus Rex Bohemiae quocumque titulo conquisiverat, — solennitate debita dedimus in feudum, et Principum Imperii numero aggregantes etc. etc. 25-a Decembris 1282.“

thia, mely 1335-ik évben lett az austriai herceg hűbéri birtoka. Illyen a' tirolisi grófság, mely 1361-ik évben örökösödés útján, és Triest 1380-ik évben elfoglalás által jutottak az austriai hercegek birtokába. Illyenek, több más apróbb birtokok után, a' cseh tartományok, mellyek — mint annyi német birodalmi feudumok, — bár mikép valának is szerezve, a' császártól, mint „birodalmi feudumok“ adományoztattak az austriai hercegeknek. — Ezen hűbéri tartományokkal a' habsburgi család házi birtoka (die Dynastie des Hauses) tetemesen gyarapodott. Ezen birtok-gyarapodás 's fejedelmi hatalom-növekvés, eredménye volt azon szerencsés körülménynek, hogy 1437-dik év óta — kivéve 1742-ik évtől 1747-ig, — egész a' császárság elmultáig, folytonosan az austriai család első szülöttei választattak német-római császárokká.

Azon körülmény pedig, hogy az austriai, és cseh feudumok fejedelme, egyszersmind német-római császár is volt, 's mintegy őnmagának hűbérnöke (feudatarius): — valamint azon historiai elvitázhatlan igazság is, hogy az austriai házmindegyik fejedelmének kitünő jelleme volt a' német-római birodalom egysége iránti részvétlenség; — 's az egység iránti érdekelttség — mint legfőbb kötelesség — helyett a' lágy elnézés, — melly egyes német hűbéri fejedelmeket a' hatalom azon polczára fölvergődni engedett, mellyen a' németbirodalmi feudumok lassankint ugyan annyi — jogszerüleg a' császárságtól függő — de ténylegesen önálló tartományokká alakultak, magok pedig a' fejedelmek „uralkodók“ (Herrscher) fajultak: — alkalmat nyujtának arra, vagy szándokosan kiszámítva valának, hogy az austriai ház német feuduma is, önállóságra, 's tényleges függetlenségre magasulhatván, a' tartományain független uralkodhatás a' családban szinte állandósíttathassék, 's örökíttethessék.

E' szerint az austriai tartományok fejedelme a' német birodalom irányában ugy tünt fel, mint önálló 's független

uralkodó fejedelem; — és a' többi fejedelmek, 's tartományok irányában ugy is, mint német-római császár. Mint császárnak, hivatása 's kötelessége leendett vala, a' birodalom — mint political 's állodalmi egység — érdekét mindenkép előmozdítani; népeit a' tökélesbülés minden nemének azon utjára vezetnie, mellyre ezek olly méltók; — 's mellyen a' többi, a' szomszéd keleti nemzetek és népek kifejlődési sorsára olly jótékonyan hathatandottak; hogy a' midőn magokat, egy kitünő hatályos political, 's nemzeti compact egységre fölküzdének, másokat példájokkal hasonlóan buzdítandhattak vala. E' helyett azonban, mint austriai uralkodó, — a' német birodalmi egység érdeke ellen, és az egyetemes német nemzetiség kifejlesztésének kimondhatatlan kárával, a' tartományi particularismust 's az austriai népiséget mozdítá elő.

Ezen nemzetellenies politikáért, vagyis a' császári kötelesség nem teljesítéseért, a' többi birodalmi fejedelmekben nem csak nem talált ellenzőkre: sőt midőn a' német birodalmi ügyek már annyira mentek, hogy a' harmincz éves háboru után, — a' westphali békekötéskor több tartományok a' birodalomtól elszakasztattak; — és az egyes fejedelmek elhatározott, 's nyiltan bevallott független 's önálló uralkodási hatalomra vergődtek: — a' birodalom, — a' német állodalmi egység, több önálló 's független tartományokra szakadozott; a' német-római császári méltóság, és a' német-római szent birodalom, — mint political státus-egység, — annyira aljasult, hogy már csak névben: de valóságban nem állna fen többé.

Ez nem is lehetett máskép. Mert ugyanazon egy fő, ki vasallus létére többi vasallus társaival a' császári fölségiség irányában particularis, 's mintegy fiók-absolut-souverain lett; — egyszersmind birodalmi souverain volt. Igy a' jogok 's kötelességek e' meg nem fogható zavarában, a' jogok 's kötelességek férkezetlenségében többször kellett volna önmagát, mint engedetlen, — a'

birodalmi státusegység érdeke ellen vétkező, — 's azért hűség-felejtett vasallust, saját császári hatalmával megbaboláznia.

És ime itt rejlik oka annak, hogy a' német birodalom a' habsburgiak alatt soha compact erőre, 's azon hatályosságra nem vergődhetett, mellyre ez, terjedelme, 's kifejleszthetékensége miatt, hivatva vala; — itt van oka annak, hogy a' mult századi francia forradalom által, a' birodalom olly könnyen alapjában megrendíthető vala, mi szerint, az elébb a' rajnai szövetség létrehozatala, későbbben a' fön nem tartható császárság megszüntetése miatt, összeomlott, 's romjaiba vonta magával a' — legalább még névben fenálló dicső — német nemzetiséget, mellyből a' politicalai romokon most több népiség teng.

Lön ez bármiért, és hogyan; — az austriai német fejedelemségek, és országok önállása, — melly a' birodalom fenálltával elkényszerített, és csak tényleges volt, — a' császárság elmúltával, egy tökéletesen független, a' bécsi congressuson pedig, egy szövetségi állodalommal legalisáltatott; azonban milly állodalom lett, alább meglátandjuk. De azért, hogy több állodalomokra elszakadozott a' német birodalom, mostani politicalai állapota — melly a' monarchia-elvű egységet nélkülözi, — természet-, ösztönyszerű, 's örökigazság szerinti, — 's azért jogszerű — (legitime) mindaddig nem leend: mig annak egyes tagjai, a' több népiségek helyett, egy nemzeti állodalommá nem alakíttatnak. A' német egyetemes territoriumnak urai, dynastái, fejedelmek, királyai, császára, vagy bármi néven nevezett uralkodói, akarhogy és mikép ügyekezendnek, — szándokosan, vagy balul felfogott érdekek ébresztgetése ürügye alatt, a' nemzetesülésre vezető institutiók behozatala gátlásával, a' felébredett értelmiség elnyomásával, hátráltatni a' nemzeti egységei törekvést, — czélt nem érnek. Nem érnek pedig azért, mert az idő jelei szerint, egy közös érdek miatt egymáshoz gravitáló népeknél, végczél: a' nemzetesülés.“

A' bécsi congressuson létrejött „német szövetség“ (confederation germanique) egy olly független, 's önálló harmincznyolcz állodalmak politicalai összesége, — melly, ha a' szövetség célját tekintjük t. i. a' státusok függetlenségét, és sérthetlenségét (independance et inviolabilité), — mi külső, 's belső souverainitást jelent, — kénytelenek vagyunk elismerni, hogy a' német szövetség: harmincznyolcz souverain állodalomnak népjogi frigykötésre alapított olly társulata, melly kölcsönösen egymásnak függetlenségét, és sérthetlenségét biztosítja: melly biztosítás egymás ügyeibe beavatkozást nem tür, nem szenved. — De, ha a' szövetségactának e' szavait vesszük: „le but de cette confederation est le maintien de la sureté extérieure, et intérieure de l'Allemagne,“ — melly szinte szövetségi cél, — ismét kénytelenek leszünk megvallani, hogy a' német szövetség: „a' német népek jogszerű politikai egység-köteléke.“ — És így: frigyos souverain állodalmak is; és közös, 's viszonyos politicalai célja lévén, több népségből conglomerált állodalmi egység is.

Szándokosan, vagy vigyázatlanságból történt-e, hogy németország, politicalai egység is, és nem is, megmutatni célunkhoz nem tartozik: annyi világos, és tagadhatlan, hogy ámbár az állodalmi német érdekegység diplomacie ki nem mondatott, 's a' birodalom tartományi „n épi állodalmakká“ (Volksstaat) tétettek; — ezek mindazonáltal természeti legitimitásuk miatt nem szünhettek, 's nem is szüntek meg továbbá is németek lenni. Ezekké őket nem csak a' confederationnak elhatározott célja: „a' németföld külső, 's belső bátorságának föntartása“ hanem azon természetszerű nemzeti egységei törekvés is azokká maradni biztosítja, melly a' népek hasonszerűségében, nyelvében, szokásiban, 's historiai közösségében alapszik. — Innét van, hogy valamint a' harmincznyolcz német szövetségi állodalomban lakók most csak annyi német népiségeket tesznek; és

azért mosolygásra méltók ezen elnevezések: „ö esterreichische, baierische, württembergische, sächsische 'sat. Nation“: ugy sükertelen marad minden olly intézkedés is, — legyen az bármellyik állodalmában a' német confederationnak, — melly a' természeti, 's nemzeti egységei törekvést szétmállásztással elnyomni akarja.

A' fölébredt, öntudatra 's önismeretre jutott népek, igen könnyen 's hamar szoktak akaratukban nyilvánulni. Ezen nyilvánulás, a' történezet tanítása szerint, nem eldarabolásért: hanem egyesülésért történt még mindig, 's fog is történni. — Valljon az austriai, bajor, szász 's a' többi harmincz 's annyi néven nevezett állodalmi testület, mint mind annyi tulajdonosai a' „német“ historiai névnek, 's tagjai a' volt „német nemzetnek,“ fölébredtek-e már? jutottak-e öntudásra, 's önismeretre az iránt, hogy mik ök: poroszok-, svábok-, austriaiak-e, vagy németek, és így: porosz, sváb, austriai nemzetiségök legyen-e, vagy német? ezt bizonyítani nem czélom; valamint, ha nem jutottak még: — erre fölhívni sem.

Ezen fölébredés, bármikor, de megleend; és a' német nemzetesülés iránti akarat nyilvánulása be fog következni, 's talán hamarabb, semhogy gondolnók.

Mindezekből világos lehet mindenki előtt: hogy ámbár az austriai német örökös tartományok, a' német confederatio actája szerint, egy önálló független állodalommá tétetnek, még sem függetlenek a' német szövetség irányában; mert a' szövetségnek kiegészítő része, mert a' külső, 's belső bátorság — tehát a' státuszczél föntartása végett más státusoknak mellé rendelvék, — coordinálvák — (zugeordnet, coordonné). — Státuszjogi állásuk tehát: viszonylagos kötelesség. Sőt ezen egész státuszállás csak közvetített (mediatisé, mittelbar); mert a' német szövetség kötésekor a' német népek tekintetbe sem vétettek: hanem csak ezeknek dynastái, — ezeknek teljes hatalmu birtokos urai állapíták meg azt magok között. Mert „les princes souverains — — de

l'Allemagne — — pour toutes celles de Leurs possessions — — établissent entre Eux une confederation germanique“ — és nem a' német népek. — Ezek valóságos politicai nem-lényeknek tekintettek; miért is státuslétők csak dynastáikban, 's dynastáik által képviseltetik. Ezen állapot megerősítették az 1820-ik évi ugynevezett Schluszacte-nek I. cikkében, mellyben az előbb diplomaticailag megállapított Deutscher Staatenbund így értelmeztetik, miszerint ez: „ein völkerrechtlicher Verein der deutschen souverainen Fürsten und freien Städte.“ Miből világosan kitetszik, hogy az austriai tartományok állodalomitása személyi tulajdonjogra van alapítva.

Lássuk most az austriai birodalomba foglalt lengyel tartományok jogállását.

A' lengyel részek — mint a' három izbeni szétosztás által feldarabolt lengyel nemzeti állodalom töredéke, — a' legkiáltóbb igazságtalansággal levének mult században a' habsburg-lotring-austriai család tartományivá. — A' lengyel állodalom lépcsőnkinti elrombolása az illető hatalmasságok által azért nyilvánított szükségeltnek lenni, mert állapot anarchicus volt: anarchicus állapotot pedig a' szomszéd hatalmak saját érdekekből nem tűrhetnek. — A' lengyel anarchiának — mellynek létét az első felosztáskor tagadni nem lehet, — a' három szomszéd hatalmasság közül chronologiai rend szerint mellyik volt a' főszítója, történetileg megmutatni könnyű volna; itt csak az jegyzendő meg, hogy azon anarchicus állapot előidézésében, mellyel az elosztás indokoltatott, mind a' háromnak bűne egyenlő. Ez áll: de azért, hogy valamelly állodalomban támadt anarchia, 's „a' dolgok ősi rendének fölbomlása“ (boulversement de l'ancien ordre de choses) — a' szomszéd állodalmakat, vagy

hatalmakat följogosítja önlétök biztosítása végett az anarchia elnyomására, 's a' közrend megállapítására: — minden egészséges, 's józan ész előtt, nem ad, nem adhat jogot a' végképi elrombolásra, 's a' romoknak elfoglalására, és megtartására: valamint ezen „megtartási cím“ alatt belölök, tartományok alakítására. Mert — hasonlattal beszélve, — akkor a' szomszéd égő épületének (ha bár a' tűznek kétségtelen okozója is ez) tűzoltási kötelessége, szinte jogot adna az oltóknak, a' romok, 's a' leégett épület helyének elfoglalására. A' mi e' hasonlatban jog és igazság előtt, a' két család: az, és nem más volt a' habsburg-lotrings család a' társhatalmakkal, a' lengyel állodalom ellenében.

Hogy ezt Mária Terézia érzette, megmondá első eldaraboláskor Kaunitz herczeghez irt levelében: „ — — — In dieser Sache, wo nicht allein das offenbare Recht himmel schreyet gegen uns: sondern auch alle Billigkeit, und die gesunde Vernunft wider uns ist, — musz bekennen: dasz zeitlebens nicht so beängstiget mich befunden, und mich sehen zu lassen schäme. — Bedenck der Fürst, was wir aller Welt für ein Exempel geben, wenn wir um ein ellendes Stück von Polen, unser Ehre, und Reputation in die Schanz schlagen.“ — És nem csak érzette: de okiratilag is bebizonyítá; mert az osztály-actát, mellyet manifestum-alakban a' három hatalom 1772-ik év 19-ik február-, és ez évi 5-ik augustusban kibocsátott, — 's melly ellen hiában volt az akkori lengyel király, 's nemzet részéről, Isten 's világ előtt a' hatalomnak illy irtózatoss visszaélése ellen, ünnepélyesen kijelentett ellenmondás; — hiában azon demonstratio, miszerint a' lengyelországygyűlés rendei közöl sokan nemes elszánásból, semhogy honuk egy részének elszakításában, 's ennek fölosztásában megegyeznének, — életököt vevék; — és csak elvégre azon fenyegetésre, hogy a' reá nem állás esetében egész lengyelország föl fog osztatni — kényszerítve enge-

dének: — mondom Mária Terézia az osztály-actát így írta alá: „Placet, weil so viele grosze, und gelehrte Männer es wollen. Wenn ich aber schon längst todt bin, wird man erfahren, was aus dieser Verletzung, an allem, was bisher heilig, und gerecht war, hervorgehen wird.“ — Ezen lelkiismeretes szavai Teréziának, — mellyek előtt minden hamis politicának szégyenülve kell elhangzania — nyilvános 's maradandó tanuságát adják annak: hogy mikép lengyelország első elosztása kiáltó igazságtalanság volt: ugy annak a' megtartási 's elfoglalási czim alatt tartománynyá tétele, minden jog nélküli.

A' tartományosítás jognélküliségét nem mentheti az orosz és porosz részről 1793-ban végbevitt második, avval motivált fölosztás (ebben az austriai ház nem vett részt), hogy lengyelországot a' jacobinismus szellemnek benne elterjedtsége miatt, nehogy ez a' szomszédhatalmak országaiba is behasson, — gyengíteni 's azért ismét egy részét elfoglalni 's fölosztani szükséges. — Nem elvégre az 1798-dik évben mind a' három hatalom által tett harmadik felosztás, 's a' lengyel nemzeti állodalom végképi megszüntetése. Mert, ha jogszerűleg szabad egy független önálló állodalmat, azért, hogy hibás 's fejletlen alkotmánya miatt anarchiába esett, és ez által a' határos hatalmakra veszélyes következtést idézhet elő, — előbb egy részének megfosztása által gyengíteni; 's végre ugyan ez okból egészen eltörölni: akkor a' kevésbé hatalmas állodalom, a' hatalmasabb ellenében miben állapítja függetlensége, önállósága és szabadsága jogát? — Akkor bármellyik nemzetet önállóságra, 's függetlenségre méltónak jogszerűen lehet tartani, mihelyt ellene nagyobb hatalom teremthető elé. — Hova, 's milly következtésekre vezet ez? — És elvontan is, hogy valamelly történetesi szükség minden időre érvényes, és igazságos legyen, — kell, hogy az észszerű jogban alapuljon.

Vagy talán az mondatik: ha a' tartományosítás jognélküli volt is 1815-ik évig, ekkor a' bécsi congressusban, mellyben az állodalmak, országok, birodalmak, uj és jogszerű alapokra helyeztetvék, — lengyelország a' három hatalmasságok között már ugy is fölosztva, 's birodalmaik testületéhez csatolva levén, mindegyiknek tartományosítása (Provinzialisirung) jogszerűsítettett? Ki a' bécsi congressus határozataira támaszkodik, — ha igazságos véleményt akar megállapítani, szükség, hogy az előzményeket, — mellyek a' határozatot előidézték, — tudja; és azon föltételeket, — mellyekre azok alapitvák, — ne ignorálja.

Először is a' lengyel kérdés ollyannak tekintetett: „*qui pour l' Europe est de la plus haüt importance.*“

Másodszor, Ferencz austriai császár részéről kinyilatkoztattatott: „*que non seulement le retablissement d'un Royaume de Pologne independent, et rendu á un gouvernement national polonais, eüt completement satisfait aux voeux de sa Majesté imperial: mais q'uelle, n' eüt pas meme regretté de plus grand sacrifices, pour arriver á la restauration salutare de cet ancien ordre de choses.*“

És harmadszor, lengyelország fölélesztése iránt csak az orosz és porosz részről nyilvánított elhatározott ellenzés következtetésében tett javallat, hogy „*dans l' interet de l'Europe, et pour le bien être des Polonais*“ az érdeklött három hatalom köteles legyen a' lengyel nemzetet, ámbár három kormány alatt, mint „*lengyel nemzetet*“ elismerni, 's mint illyet kormányozni. — „*Les polonais sujets respectifs de la Russie, de l' Autriche, et de la Prusse obtiendront une représentation, et des institutions nationales, réglées apres le mode d' existence politique, que chacun de gouvernement, auxquels ils appartiennent, jugera utile, et convenable de leur accorder.*“ B. act:

Ezen Európára nézve olly jelentékes lengyel kérdésben, — minekutána iránta az egység megtörtént, a' congressus határozata lett: hogy az akkoron fenállott varsói hercegség nagyobb része általadatott az orosz császárnak, lengyel királlysági czímmel, és összekötetett az orosz birodalommal, ugy azonban, hogy elkülönzött kormánya, 's belső területe legyen: Art I. „Le Duché de Varsovie — — — est reuni a l' Empire de Russie, pour être possédé par S. M. l' Empereur de toutes les Russies, ses heritiers etc. — — Elle prendra avec ses autres titres celui de Czár, Roi de Pologne.“

A' varsói hercegségnek egy más kisebb része általadatott a' porosz királynak „Posen nagyhercegség“ nevezet alatt: „Art. II. La partie du Duché de Varsovie que S. M. le Roi de Prusse possedra en toute souverainité, et propriété, pour lui, et ses successeurs, sous le titre de Grand Duché de Posen etc. etc.“

Szinte ezen hercegségnek egy részecskéje — a' vieliczki sóaknák a' hozzákapcsolt területtel — általadatott az austriai császárnak: „Art. III. Sa majesté Imp. et Royal Apostolique possedra en toute propriété et souverainité les salines de Vieliczka, ainsi, que le territoire y appartenant.“ A' többi lengyel tartományok iránt, mellyeket az austriai ház bir, semmi-nemü említés nem tétetik, hogy azok általadatnak „en toute propriété, et souverainité.“ — Ezek maradtak az austriai ház tartományi azon joggal, mellyel Mária Terézia, és Ferencz császár a' harmadik osztálykor azokat elfoglalták, és tartományosították. — Ha tehát a' bécsi congressus határozatait, mint jog alapítókat felhoznók is, — ezek csak az orosz- és porosz-lengyel részokről állapítottak jogot 's jogszerűsítették souverainitást, — hahogy az elmondott előzvények után méltányosan, igazságosan, 's jogszerűen

tenni lehetett: — de nem az austriai-lengyel tartományokra, kivevén Vieliezkát. Milly jogunak tartotta M. Terézia fölségiségét a' tartományosítás kezdetében, — megmondottuk.

Ezekből világos, hogy az austriai birodalomba foglalt lengyel tartományok státuszjogi állása: hadjoggal elkényszerített jobbágyiság; vagyis az austriai korlátlan uralkodási föltétlen alattiság.

Lássuk továbbá az austriai birodalomba foglalt lombard-velencei, vagyis az olasz tartományok jogállását.

Elmellőzvéen itt azt, birt-e 's melly tartományokat, 's milly joggal Ferencz császár olaszországban akkor, midőn az austriai császári czímet fölvette, 's austriai birodalmat rögtönzött, — állapotjunk meg egyenesen a' bécsi congressus határozatinál, mint jog, és souverainitás alapítóknál. — Ezek XCIII. XCIV. XCV. czikkeken, mind azon tartományokat, mellyek mai napig olaszországban az austriai császár által biratnak, — mint önhatalmilag összeállított birodalmának kiegészítő részeit, teljes és korlátlan uralkodása alá rendelték. „*Sa majesté imp. et royale apostolique reunira à sa monarchie, pour être possédé par Elle, et ses successeurs, en toute propriété, et souverainité autre les parties de la terre ferme, des États venetiens etc. etc.* — —“ itt elmondják, és megnevezik a' tartományokat, és elrendelik a' határvonalt, mellyek jegyzik a' habsburg-lótring ház, — mint austriai császár egyetemes birtokát olaszországban.

A' congressus határozata szerint: a' lombard-velencei tartományok státuszjogi állása: föltétlen általános alattvalóiság.

Megismertetvén az austriai német örököt, — a' lengyel, 's az olasz tartományok státuszjogi állapotát; — fejtegetés

nélkül mindenki előtt világos lesz, és lehet, hogy: miként ezek lényegben különböznek egymástól, úgy az ezeket alapított austriai ház souverainitása különböző jogu, 's természetű eredetre nézve. — Mert midőn a' német örökös tartományokból a' bécsi congressus által egy souverain állodalom állittatik fel, 's fejedelme „austriai császár“ cím alatt a' közös német szövetségi cél „le maintien de la surété exterieure, et interieure de l'Allemagne“ megtartása mellett, tökéletes uralkodóvá (Herrscher), és státustulajdonossá (proprietaire d' Etát) válik: ugyan akkor az olasz tartományok is, minden föltétel nélkül saját uralkodói birtoklásába adatnak (pour être possédé en toute propriété); — a' lengyel tartományok pedig — nem intézkedvén fölölök a' congressus, — továbbá is maradnak hódított tartományok.

Ha tehát ezekre alkalmazzuk a' személy-souverainitást — fölségi hatalmat, melly a' szó tiszta értelme, politikai és diplomatikai nyelv használat szerint nem jelent mást, mint „olly valamit, mi maga fölött hatalmat nem ismer, az az, melly fölött más hatalom nincs,“ — őszintén kell kimondanunk: hogy az austriai státus fejedelmének, mint a' német confoederatio tagjának fölségi hatalma — a' megállapított németszövetségi cél miatt, tehát a' megtartandó föltétel miatt, különbözik azon fölségi hatalomtól, mellyel akár a' lengyel, akár az olasz tartományokban bír. — E' különbözőség azonban csak a' fölségi hatalom theoreticus fogalmában rejlik: alkalmazásában nem csak egymáshoz hasonult: de a' korlátlanság miatti azonosítás által egy gyé olvadt. Hogy e' fölségi hatalom nyilvánulásában, 's gyakorlati eredményeiben a' burocraticus formát használja, megmutatni szükségtelen. Ezt kell-e, vagy tán a' rendiség, vagy más kormányformát kellene használnia német örökös tartományokban a' bécsi congressus határozatai szerint? — hozzánk nem tartozik.

Ezek ellenében:

A' magyar koronai fölségi hatalom, — mit majd alább világosan kifejtendünk, nem alapszik személyi státustulajdonon, — nem uralkodáson, — mint honunkban nem létezőn: hanem „pactum conventum“-on, 's azért az, alkotmányos formákkal korlátolt. — Továbbá a' magyar korona országai, 's tartományi — a' főntebb megmutatottak szerint — mint politicalai egység, — független, önálló, és semmi más népnek, vagy országnak obnoxiusa; miért is ezeknek jogállapota olyan, — miszerint állodalmisságuk, a' király személye által nem absorbeáltván, — nem ebben, 's nem általa léteznek egyedül; — és állásuk nem olly közvetített, 's privilegiált uri birtokszerű, millyen az örökös német- lengyel- 's olasz tartományoké, mellyeknek csak uralkodójuk a' politicalai qualificátoruk — állodalmi minemüsitőjük: — hanem olyan, — hogy azok, egy, és osztatlan korona tulajdonai, 's azért státusegység levén, — közvetlenül, minden obnoxietás nélkül önállóságban vannak, 's jogszerű függetlenségben léteznek. A' magyar korona alá tartozó országok, 's tartományok tehát magokban „egy politicalai állodalom;“ mert a' bécsi congressus szavai szerint: az önállóság, a' függetlenség, 's a' nem obnoxietas, tesz az igazi állodalmisság (Staat, Étát) kellékeit.

Találkoztunk itt a' mondottak után az ugy nevezett „austriai birodalomban“ — két állodalommal u. m. a' Deutscher-Bund-hoz szövetség által kötött austriai; — 's az önálló, 's független magyar koronai állodalommal. — Melly két állodalom, azért, hogy minden kétségentuli törvényszerű fejedelme egy személyben közös, az uj, és ó státusjog theoriája, és ennek alkalmazása szerint „egy állodalom“ nem lehet; — egyébkint kénytelenek lennénk állitni: hogy svéd- és norvégországok, mert Bernadotte-családban közös fejedelmök van, egy státus, hasonlóan hollandország, és a' német szövetséghez tartozó luxemburg-herczegség szinte egy státus; mert fejedelmök közös. Ezt

Európának egy státustudósa, vagy diplomatája sem merné állítani.

Midőn az austriai birodalom (monarchia austriaca) nevezettel, a' fejedelemség egy személybeni találkozására miatt, mintegy ösztönszerűleg rögtönözöttetett össze egy politicalai státusegység: építettett akkor olly politicalai épület, mellynek sem a' státuszjog theoriája, sem ennek alkalmazása szerint, jogszerű alapja nincs; hanem egyedüli állapota az, mellyet a' mostani politicusok: status-quo-nak — tényállapotnak mondanak. — Minthogy a' status-quo állapotnak, jogszerűtlensége miatt, állandó jövődjéje nincs, minden tartózkodás nélkül ki lehet mondani, hogy: „A' magyar koronai országokra nézve a' status-quo megszüntetendő.

Megszüntetendő pedig nem egyedül azért, hogy jogos alapja nincs: de azért is, mert ezt kívánja a' politika.

A' politikának nem lehetvén más feladata: mint elérése, vagy legalább megközelítése azon célnak, mellyért az egyének státuscsaládba állottak; — ennek pedig főczélja az egyéni 's vagyoni bátorság; rend 's jogállapot fentartása; — nékie t. i. a' politikának más irányu cselekvőségre szorítkozni okszerűen nem szabad: mint olyanra, melly által az egyeseknek azon eszközöket megszerezze, mellyekkel fentarthatásuk után, anyagi, és szellemi jólétüknek tökélesbülését lehetőségig elérhessék.

Ezen elméleti politikát alkalmazván az austriai császári státusra, 's ennek tartományaira a' lengyel és olasz provinciákra, — és a' magyar koronai állodalomra; — nem lehet, hogy mindenki, — ha okszerű akar lenni — ne állítsa azt, miképen: különböző politika szükségeltetik azon állodalomban, melly a' német szövetségnek confederátusa: mint abban, melly önálló, melly független. — — Sőt, noha az örökös német tartományokat az olasz és gallicziai tartományokkal az absolut fölségi hatalom — a' kormányzási, 's igazgatási egyformaság által, egy olly föltétlenül centra-

lisált állapotba olvasztotta, hogy közöttök a' territorialis különség is, csak elnevezésben, de lényegben épen nem áll fenn: — mégis bármikép óhajtsuk is ignorálni, kénytelenek vagyunk bevallani, hogy mindannyian különböző sympathiával, és érdekvágygyal, különböző viszonyokhoz gravitálnak. Melly gravitációra akaratlanul is mindegyiknek geographiai fekvése, a' multnak mármár felébredt emlékezete reá kényszerít; 's mellyet egy ideig physical, 's politico-moralis megfeszített erővel hátráltatni ugyan, de egészen elnyomni soha sem sikerülend ¹⁾). Nem pedig azért, mert mindegyik csak néptöredék, és pedig egymás iránt ellenszenvet tápláló néptöredék, melly épen ezért külön érdekvágygyal, külön iránynyal bír; és egy sajátlagos önálló nemzetiségre — hahogy ez szándékoltatnék is, — nem alkalmasok. — Az okszerű politikának már ezekre nézve is, hogy hivatásának megfelelően, különböző irányu cselekvőségre kell szorítkoznia. Mert más sajátosságos eszközökre és tényezőkre, egy szóval institutiókra van szüksége a' lombard-velencei tartományok lakosának, hogy az egyéni, 's vagyoni bátorság, rend 's jogállapot mellett, az anyagi és szellemi jólétnek tökélesbülését a' lehetőségig elérje; — és más a' német- cseh- 's gallicziai lakosnak.

Mégis eddig, egyesítési 's univ ersál ó politikából ellenkező történt; mi kétségkívül nem sokára előidézendi a' megváltoztatás szükségét. Hogy ezen szükség jelentkezni kezd, nem tagadhatjuk. A' német örökös tartományokban, ugy Gallicziában a' bureaucraticus kormányzás által előidézett állapot már lassankint azon fokra hág, mellyen az eltérés, minden resignatio mellett, majdmajd lehetlenné válik. Nem szükség felhozni azon jeleneteket,

¹⁾ Hogy ezen állításom igaz, bizonyítják az eddig ismert események, legalább a' lombardiaiak és velenceiek. Valljon az austriai tartományok továbbá is öesterreicher-ek, 's így öestreichische Monarchie akarnak-e maradni, 's nem német nemzet tagjaivá lenni: ez kérdés, 's pedig a' kérdések kérdése. — Hasonlóan áll e' kérdés a' gallicziaiakra nézve.

mellyek a' vizsásan alkalmazott politika miatt Lombardiában 's Gallicziában feltüenedeznek, 's mellyek minden mást bizonyítanak, csak a' kormány-politikávali megelégedést nem.

Illy, mai napig gyakorlott politika, — mellyet a' bureaucricus forma megváltoztatni nem egy könnyen engedend — a' magyar koronai országokra is alkalmazandó volna, ha ezek státuszjogilag azokkal összeköttenének. Már pedig a' magyar állodalmon alkotmánynyal korlátolt fölségi hatalom nyugszik. Ennek politikája annyi koronázási hitlevelek, pactum conventum-ok 's törvények által szabályozva, irányozva, 's olly sajátlagos független önállásra van utalva, hogy ebből kifolyó institutiói miatt, sem nem gravitál más viszonyokhoz, sem más sympathiák után nem sovárogo. — Kérem itt a' sympathiát n e m z e t i s é g tekintetéből értetni. Mert a' más nemzetekkel, főképe a' német nemzettel — hahogy a' német népek nemzetté tétetnének, — „s z i v e s e g y e t é r t é s“ (entente cordiale) a' magyar nemzet minden fölvilágosodott tagja által óhajtatik ¹⁾. — És hogy ezen óhajtás nem ugy nyilvánul, mint kellene, ennek oka nem másban keresendő, mint azon jogtalan státusz-quo állapotban, mellyben a' magyar állodalom teng; — minélfogva politikai léte kéllőleg definiálva nincs: — és azon német-osztrák politikai irodalom napszámilag kezelt gyártmányaiban, mellyek tudatlanságból-e, vagy magasabb meghagyásból, — vitatni nem akarom, — honunkban is, kün is, a' magyar állodalmat és nemzetet, vásári anyagul használva, — politikus gyártóik

¹⁾ Bebizonyította ezt az idei országgyűlés; mert midőn az austriai tartományoknak alkotmány adatása iránt fölszóalt, nem azon szándokból tette, hogy ezek alkotmányt nyervén, velök poroszféle Vereinigter Landtag-szerű közbiradalmi amphibiális állapotot idézzen elő: hanem azt szándokolta, hogy az austriai tartományok, a' népakarat nyilváníthatás műszerével ellátva, kivívassák magoknak azon politikai állapotot, melly felé őket a' természeti, 's historiai gravitatio ösztönzi: t. i. a' német nagy nemzetiség rehabilitatioját.

egyike belőle „Deutschland“-ot, ¹⁾ másika „Oesterreich“-ot, — harmadika nem tudom, mit készítget. Azért találkozunk a' német irodalomban annyi jó tanácsosal, őszinte fölvilágosítóval, misz érint kénytelenek vagyunk megvallani, hogy honfiaink egy része kizárólag ezekből meríti hona állapotának minden ismeretét. Más része azonban, melly e' eszmörletes politikai gyártmányok czélját, 's indokát belátja, nem csak írójától utálattal fordul el: de megvetését, legalább idegenkedését, az egész német ségre is kiterjeszti. — Ezek száma pedig azon arányban növekszik, mellyben azon irodalmi sületlenségek szaporodnak. És kell, hogy ez így legyen, mert a' mint igaz az, hogy nemzetünk, sajátsága miatt egy külnemzethez sem gravitál: ugy tagadhatlan a' költő e' mondása: „e' hazán kívül számunkra nincsen hely.“ És tagadhatlan azon tünemény is, hogy a' bécsi Staats-Canzley német és magyar napszámos írói épen ellenkező meggyőződést idéznek elő népboldogító csevegéseikkel: mint nagy mesterök megerősíteni szándékozik.

A' magyar alkotmányos fölségi hatalom politikája tehát, — a' politik a ugy sem levén más, mint a' czélszerűség tana, — ha hivatásának okszerüen megfelelni akar, — a' státuscziel elérése végett nem használhat olly eszközöket, és tényezőket, mellyek akár a' német-cseh, akár a' gallicziai, vagy lombard-velencei politika által igényeltetnek. Mert, ha a' kormány mostani politikája miatt ezekben kezd jelentkezni az elégedetlenség, hogy lehet gondolni is, hogy a' magyar állodalom, — a' státus-quo — a' jogszerütlen egyesítési politikát békével türje; midőn az egyesítés a' már létező magyar nemzetiséget intensive, és extensive gyarapodni nem engedheti, hanem ezt népiességé aljasítani törekednie kell.

¹⁾ Illy képtelenséget még most is, — midőn a' német népek nemzetsülni, 's parlamentáris formában egy nemzetté összeolvadni törekszenek, — a' német hirlapokban bármennyit olvashatunk. Még most sem tudnak ezen eszmével megbarátkozni: hogy magyarországot nem lehet Deutschlandba beleolvasztani.

És továbbá, hogy a' státusczél, a' külviszonyok szemügybeni tartása mellett eléressék, — a' politika cselekvőségének oda kell irányozva lennie, hogy mindazon eszközöket, és tényezőket megszerezze, mellyek az idő 's kor szerint, a' státus föntartására megkívántatnak. — Mellyek ezen eszközök 's tényezők, mindenki előtt, ki a' státustannak a-b-c-jével megismerkedett, — tudva lennie kell. — Tudniillik: az anyagi, és értelmi erő 's ennek kifolyása az anyagi és értelmi hatalom. E' státushatalomnak nem csak fenntartása: de öregbitése is szükséges.

Alkalmazzuk most ezen általános elveket a' státus-quo-i birodalmi egységbe jogszerűen befoglalandó két sajtóságos 's különemü souverainitásra: azonnal meg kell győződnünk, hogy az anyagi és értelmi erő föntartására, kifejlesztésére, és öregbitésére más módok és eszközök szükségesek ezeknek mindegyikében. — Ugyanis, a' szellemi erő anyagi erő nélkül, és viszont, nem csak nem öregbitethetik, de fenntartathatják; mert a' szellemi erő csak akkép nyilvánul: mikép az anyagi létesül. — Ebből világos, hogy ha az anyagi erő vagy hatalom nagyobbul: a' szellemi is azon arányban nagyobbultnak nyilvánul. Az anyagi erőt 's hatalmat nagyobbítani, vagyis vagyonosodni, — mi mindegy — bármikép okoskodjunk, — nem lehet más móddal, mint jól vezetett státuszgazdászattal. A' státuszgazdászattal pedig nem levén más mint: „az egyesek vagyonságának, 's anyagi jólétének a' jogok tiszteletben tartása mellett folytonos eszközlése,“ — szükségkép folyik ebből, hogy külön alakul, 's rendezetü státuszgazdászattának kelf lenni — hogy az a' lehető legjobb legyen — az austriai, lombard-velencei, 's gallicziai tartományoknak, mint a' magyar koronai országoknak; mert amazokban az egyeseknek más jogban alapult érdekeik vannak, mint emezekben; azért az egyesek vagyonsága, 's jólétének folytonos, és tartós eszközlésére mindegyiknek külön, és saját módokra van szüksége. — Sokkal nagyobb, 's hatályosabb státushatalom fejleszthetik ki

tehát különkülön a' két állodalomban — és a' státusczél, — ezeknek t. i. fentartása, — biztosabban eléretik: mint, ha e' két állodalom e g y g y é tetetvén, státusgazdászati rendszere is egyesítetik. Mert, föltéve, hogy a' politika a' birodalmi egységet, az az a' státus-quo fõntartását javálja, az illetõk anyagi reform irányukban minduntalan tévedni, 's egymás érdekeibe ütközni fognak. — Annyi jóakarát, szándék 's igyekezet Lajtán tul, 's innen, sükertelenül elmállik; — 's mindazon viszonyos gyanusítások, 's keserítések, — mellyek a' státusgazdászati elvei szerinti anyagi reformok létrehozatalában csak gátul szolgálnak, — nemcsak nem szűnnek meg: sõt keseritõbb alakban teremnek elõ; és elõidézõi lesznek olly nyilatkozványoknak, *) associatiók-

*) Illy nyilatkozvány az, melly — az 1844-ki országgyűlésbõl a' belkereskedés, és müipar fölvirágzása iránt tett királyi válasza — a' KK. és RR. által kimondatott, 's mellyben ezek a' magyarországra alkalmazott státusgazdászati rendszert „alapjára nézve igazságtalannak, keletkezésére nézve törvénytelennek, és ollyannak nyilváníják, mellynek egyedüli czélja: gátolni a' honi müipar kifejlõdését, és kereskedés útján kizsákmányolni az ország jobblétét az örökös austriai tartományok javára: hogy ezek a' pénzügyi különbféle tervezetekre kész anyagul használtathassanak. — — — 'S minthogy a' leiratban minden biztosítás nélkül a' jövõre útasítatnak, — azon jövõre, mellynek multjából semmi reménység nem világlik: keserü panaszokra fakadni gyáva siránkozásnak tartván, — kijelentik: hogy menedéket és segélyt az ország önálló anyagi érdekeire nézve máshol, — mint minden egyes polgártársaik szilárd, és állhatatos kitürésében, — sehol nem látnak; — kijelentik: hogy noha ugyanazonegy koronás fõ alatt vannak az austriai örökös tartományokkal: nemzeti önálló életüknek törvényeikben biztosított, 's a' koronázási eskü által is szentesített függetlenségét, az örökös tartományok érdekeinek alárendeltetni nem engedik; — kijelentik: hogy azon védvám-rendszer, mellyet az ország határain fölállítani nem lehetett: minden egyes polgár ajtajának küszöbén fölállítani lehet, és szükséges is; — kijelentik: hogy 'sat. — — — 's elvárják azt, hogy polgártársaik e' szellemben mindent elkerülve, mi a' hatalomnak ürügyül szolgálna, — mindent el fognak követni, mit a' törvény korlátai között tenni szabad.

nak *) mellyeknek csak az a' rosz oldaluk van, hogy a' kormány tekintélyét sértik, és gyöngítik. Akarják ezt nagyurian ignorálni az illetők, a' hogy tetszik, eredményöket nem ignorálhatják.

Létezik egy vigasztalan körülmény a' státus-quo birodalomban, melly maga elegendő politikai ok arra, hogy magyar, a' magyar állodalmat az austriaival jogszerűen egyesíteni nem kívánhatja. És ez, az a u s t r i a i s t á t u s a d ó s s á g, melly tetemes létére **) minden évben nagyobbbitatik. És ez nem is lehet máskép; mert természete a' bureaucraticai institutióknak, hogy azok csak növekedésben, és szaporodásban tartják fen létöket; erre öket a' bureaucraticai fogalom utalja; 's milly arányban szaporodnak: a' státuskiadás is azon arányban növekszik. — Nem levén pedig 's állásában nem is lehetvén, productiv: a' státusjövédelmet nem szaporithatja azon arányban, mellyben azt igénybe veszi; innét az évenkinti adósságcsinálás. — Hogy ezen te-

*) Illy associatio többek között: a' védegylet, mellyet az országgyűlési Rendek „a' törvény paizsa alá helyeztek,“ 's mellynek eredményét tagadjuk, a' hogy akarjuk: de azt, mint létezőt, meg nem semmisithetjük.

**) Az austriai státusadósságot, bizonyos okok miatt határozottan megismertetni igen nehéz. — Azonban hibázni nem fogok, — mert az semmi esetre nem kevesebb, hanem valószínűleg több — ha főrovatait eképen adom: ugyanis:

Az 1816-ik év előtti régi státus adósságból sorsolással 5% kamat mellett, valódi (real) értékkel megállapított adósság összege tesz 97,640,000 fl.

A sorsolás alá még eddig nem jött, 's 1-től 5-ig% kamatozó régi adósság valódi értékben tesz . . . 155,000,000 „

Az 1816-ik év ótai státuskölcsönök különböző százalékos összege 1841-ik évig tett 693,300,000 ft. . . — — —

mely öszveg különbféle törlesztéssel 176,400,000. kevesedvén; mostani állapota tesz mintegy . . . 516,900,000 „

A' bécsi bank kölcsöne (a' papiros pénz beváltása miatt) 160,000,000 „

A' függő státusadósság (Cassen-Anweisungen), melly minden nap szaporittatik mintegy 40,000,000 „

Ha ezekhez adatik a' legujabban tett státusadósság 80,000,000 „

Az egész öszveg tesz 1.049,540,000 ft. p. p.

temes státusadósságot a' magyar állodalom elvállalja, ha bár aránylagosan is, és biztosítsa — igazságosan, 's jogosan kívánni nem lehet. És valamint önkéntesen ezt tenni, lenne könnyelmű fölládozás: úgy vigyázatlanságból közvetve ezt cselekedni, lenne a' magyar ballépések' legóriásbika. Az elvállalás, és biztosítás megtörténnék pedig közvetve akkor, és azon perczen, mellyben a' magyar állodalom jogszerüen, az austriai tartományokkal egyesitetik, vagy, más szavakkal mondva, — mellyben a' „status quo“ magyar ország részéről jogosanak elismertetik.

És elvégre nem engedheti a' birodalmi egység jogositását a' magyar nemzetiség tekintetéből a' politika. Mert egyszer birodalmi kiegészítő részszé válván a' magyar állodalom, obvalláljuk és cikkelyezzük a' magyar nemzetiséget, a' hogy akarjuk, az többé nemzetiség nem lesz: hanem csak népiség. —

Hogy ezen állításom megértessék, szükséges megmondanom: mit értek én törvényeink szerint a' „nemzetiség“, 's mit a' „népiség“: valamint, mit a' „nemzet“, és mit a' „nép“ nevezet alatt. — Szükséges pedig azért is, mi szerint világos legyen, hogy a' szavak' értelmét sokszor megváltoztatja az élet, a' politika; — 's tőlünk akaratunk ellen elkényszeríti az előbbi értelmet. Innét van, miként politikusaink, 's publicistáink által e' szavak: „nemzet“, és „nép“ olly zavart értelemben használtatnak, hogy dolgozataikat kellőleg érteni nem lehet. Így vagyunk több szavakkal is, p. o. állodalom, állomány, ország, birodalom, tartomány, uralkodás, országlás, kormány, igazgatás 's a't. miért is olvasóim több értelmezésekkel találkozandnak.

Az europai újabb státustan, — de törvényeink szelleme szerint is:

N e m z e t: egy hasonló jogu, 's kötelességü, egymástól független egyének' olly politikai társulata, melly a' közös státuscziel elére végett sajátzerü törvényes eszközök' alkalmazásával, minden kül hatalom' közvetlen befolyása, 's föltétlen beluralkodás (domination absolut, unbedingte Herrschaft) alattiság nélkül intézkedik. — E' szerint

N e m z e t i s é g: egy politikai társulatnak olly sajátzerü jelleme, melly minden politikai intézkedésben, más politikai társulat' jelleme mellett, önállólág, függetlenül, 's változtatlanul nyilvánul.

N é p: egy különféle jogu, 's kötelességü egyének olly öszvege, melly a' státuscziel elére föltétlen, vagy föltételezett uralkodás által csupán eszközül alkalmaztatik. — És e' szerint

N é p i s é g: a' státuscziel elére eszközül alkalmazott egyének' öszvegeének olly nyilvánulása, melly akkép változik, miként a' czél változtatik. *)

Alkalmazva ezen elvont értelmezéseket a' magyar állodalomra és annak lakóira, kitünik, hogy:

A' m a g y a r n e m z e t e t mégeddig csak azon honlakosok' political társulata képezi, melly a' magyar státus-cziel' elére végett közvetlenül 's minden külhatalom befolyása nélkül intézkedni törvényszerüleg följogositva, 's köteleztetve van. E' társulat, törvényeink szerint a' n e m e s s é g; tehát az ugy nevezett n e m e s e k, és ezeknek jogaival élők. — Mert ezek azok, kik föltétlen u r a l k o d á s t maguk föltött törvény szerint nem ismernek. — És így következetesen honunkban „n e m z e t i s é g n e k“ csak azon sajátzerü jellem mondható, melly azokon, 's azok által önállólág nyilvánul, kik a' magyar nemzetet még eddig képzik. Tévedés volna tehát állítani, hogy a' magyar állodalomban német, oláh,

*) Ezen definitiók' általános életbeléptetése nélkül: a' horvátüg, — honosítás, — 's több más kérdések' megoldásába nem is bocsájtkozhatunk. Midőn ellenben ezeknek alkalmazása, a' reform-téren olly világosságot fog terjeszteni, melly-nél a' hazai dolgok kevés ismerete mellett is, a' tévedés lehetetlen lesz.

rác, horvát, tót, vagy bár milly nemzet, és nemzetiség létezik; mert így meg kellene engednünk, hogy a' magyar állodalomban német, oláh, rác, 's a' t. nemes létezik: holott a' törvény, szokás, és történeészet csak magyar nemesiséget (nobilitas hungara; non vero, slavica, valachica, germanica) ismer. Ezt bizonyítja többek között az 1741-ik 61-ik 7. cikk, melly így szól: „*accedente benigna Majestatis resolutione communi Statuum et Ordinum voto compertum, et statutum est: ut praefatorum Regnorum, regno Hungariae adnexorum filii nativi sub denominatione Hungarorum (és nem croatarum, slavinitarum) comprehensi intelligantur.*“ Mik azon sajátságok, mellyek a' magyar állodalomban, a' magyar nemzet tagjain, legalább ennek kétségbe nem vonható legnagyobb részén, nyilvánulnak, — nem említve is tudva vannak, t. i. a' magyar nyelv, zene, táncz, öltözék 's a' t.

Továbbá, ha alkalmazva kérdezzük, kik teszik magyar állodalomban a' „népet“: megvallanunk kell; hogy mindazok „nép“ nevezet alá jönnek, kiknek jogai, és kötelességei még eddig különbözök azokéitól, kik a' nemzetet képezik, 's kik a' magyar státusczeólnál csupán eszközök. Minthogy pedig eszköz: a' különbféle foglalkozás, a' faj, a' szabadalom: „e' szerint, a' magyar koronai státusban van foglalkozási tekintetből véve: mezőgazdászati, gyári, bányászati, őrvidéki 's a' t. nép; faj tekintetéből: magyar, német, tót, oláh, zsidó 's a' t. nép. — Szabadalom tekintetéből: városi, falusi, privilegiált 's a' t. nép. Mind ezeken a' népiség (Volks-thümlichkeit) a' szerint nyilvánul, 's változik, mikép a' foglalkozás, szabadalom változtatik, vagy a' faj kevertetik. — Minthogy pedig, bár millyen a' népiség, és a' nép, ennek alapota törvénynyel szabályozva van honunkban, nálunk rabszolgaság, rabszolga (mancipium) nem létezik. Innét láthatjuk, hogy — emancipálás szükséglete nálunk nem levén, — hibás és ferde kifejezés a' szélében használt „zsidó emancipatio“ kifejezés. Hiszen honunkban a' zsidó nem

mancipium; az emancipálás pedig mancipiumot föltételez, más szavat tehát e' helyet uraim, mást: — talán „népiesítés,“ nehogy az utókor úgy vélekedjék, hogy a' zsidó, népiesítése, vagy nemzetisítése előtt mancipium volt, mert emancipálattott.

Ezen oskolás értelmezést szükségeltnek láttam adni, hogy megértessem világos magyarán, midőn e' szavakat: „nemzet“ és „nép“ használom: de szükségesnek tartottam azért is, mert egy politikai független állodalom létezhet egy nemzettel, 's több néppel együtt: valamint nemzet nélkül több népek öszvegéből. De több nemzetből — a' nemzet fogalma, és értelme szerint — egy politikai állodalom teljes lehetetlen. És ha a' politikai experimentátio, egy állodalomban több nemzetet akar fentartani: vagy hivatását nem érti, vagy csak szemfényvesztés, a' nemzetiségek' fentartásának igérete. Az illy állodalomban akarva, nem akarva, vagy egy nemzetiség fordul fölül, 's a' többit népiséggé aljasítja: vagy mindannyiból népiségek válnak.

Ki ezen állításomat az egész világon létező ismert állodalomokra alkalmazza, igazságáról, a' történezsnet nyomán meg fog győződni: valamint nem fogja tagadhatni azt is: hogy csak azon állodalom nyugszik erős, szilárd, 's állandó alapon, melly nemzetiség alapjára levén fektetve, nemzeti állodalmat képez. — Többféle népiségekből conglomerált állodalom, mindaddig nem erős nem biztos: mig bár mi móddal, 's eszközzel egyik vagy másik népe meg nem szerzi azon kellékeket, mellyek szükségesek, hogy nemzetiallodalmat vagy is nemzeti politikai független 's önálló egységet alapítson.

Vegyük, hogy az állodalom biztos, 's megnyugtató főállhatásának többi kellékeit ne említsük, csak a' honvédelemet; — önkénytelenül meg kell vallanunk, hogy a' nemzetiség' alapjára állított katonaság más szellemmel, és elszárással teljesíti kötelességét: mint egy legjobb zsolddal ellátott népesoport. — Igazolta többek között ezt a' francia

állodalom, mellynek lakosi csak azon idő óta lettek jó honvédökké, katonákká: mióta a' „l' étât, c' est moi“-féle elv megdöntése után, a' francia állodalom népeiből: „grande nation“ lett. Valamint ellenkezőleg: a' nagy német nemzet több népiségekre földarabolva, 's népies állodalomokra fölosztva a' „l' étât, c' est moi“-féle elv *) mellett, — ha bár szövetségbe állottak is fejedelmei, — olly honvédelmi hatályos erőt a' népiségi elven nem fejleszthet ki: mint kifejleszthetendne — ha nemzeti egysége lévén, — katonaságát, — honvédelmét, német nemzeti alapra helyezné.

Legfőbb hatályossággal birván állodalomban a' nemzeti-ség: e' pedig egy állodalomban csak egy létezhetvén: az pedig, hogy a' status quo-val jegyzett austriai birodalomban a' magyar nemzetiségnek engedjék meg a' fenmaradhatás, — a' német confederatióval egyenesen ellentétben lévén: — a' magyar nemzetiség' föntartása, 's gyarapítása tekintetéből nem javalhatja a' józan politika a' magyar koronai állodalomnak valamely mássali egyesítését. És ha a' magyar nemzetiség' föntartására sem nyujt biztosságot az egyesítés: hogyan lehet csak gondolni is, hogy gyarapítására, vagy bár milly nemzeties reform' tételére biztos jövőndőt nyujtana? És pedig magyarhonban — ha, nem rontani, de reformálni akarunk — nem szabad más alapot, eszközt, és módot választanunk: mint „nemzetit.“ Nekünk nem szabad utánzással, akár az angol, akár a' francia nemzeti reform — minták után indulnunk. Mert ámbár tagadhatlan az, hogy hazai institutióink, más nemzetek' institutióinak némi

*) Hogy ezen elv szerint vannak a' német népiségek a' mai Deutscher Staatenbundban, főlebb megmutattuk; mert e' szavak: „les princes souverains — — de l' Allemagne — — pout toutes celles de leurs possessions — — établissent entre eux une confederation germanique,“ — és továbbá a' Deutscher Bund-nak, az 1820-ki Schlussactában megállapított e' definitioja: „Ein völkerrechtlicher Verein der deutschen souverainen Fürsten, und freien Städte“ — bizony nem jelent mást: mint „l' étât c' est moi,“ — az állodalom én vagyok t. i. a' fejedelem.

utánzásával vevék kezdetöket, mint most újabb korban irodalmunk: — de, bennök kezdetöktől az idő' hosszú során, sajátlagos elemeik miatt, mellyek az utánzottakban nem léteztek, — olly sajátszerűleg fejlettek ki mai napig, mi szerint azok e' honban lakók' érdekeivel elválaszthatlanul azonosultak. Ezt ignorálnunk nem lehet: azért föladatunk nem az, hogy más nemzetek' legjobb institutióinak utánzásával honunkat átalakítsuk: hanem az, hogy mindenki, ki a' magyar reform' terére hivatva van, teendése előtt, az eredeti magyar nemzeti elemekkel ismerkedjék meg. Mert csak ezen elemekből lehetséges egy önálló, 's erős magyar nemzeti politikai épület' reformálása. És ha ez egykor megtörténendik, — miről e' sorok' írója nem kételkedik, '1) — ez nem a' külföldi nemzeti nagy példák szoros utánzása által, hanem csak úgy fog támadni, ha lehetőségig önállólag a' magyar elemek' sajátságai tartatnak szem előtt. Mert csak magyar elemekből lehet magyar nemzet, és csak magyar nemzeti elemekkel lehet magyar nemzeti reformot behozni a' magyar állodalomba.

Mondva levén már fölebb, — hogy a' reform-téren foglalkozóknak szükséges a' magyar állodalmat elemeiben ismerni; — ez okból, de abból is, — ha valljon a' magyar állodalom, alapjáboni elrombolás nélkül, más státus-testtel egyesíthető-e, — vizsgáljuk: millyen a' magyar állodalom? — és áll-e, — jó-e', annak, — jelen irat' elején adott értelmezése?

1) A' Gergely- és József-napok közötti martiusi nagyhét.

III.

Minckelötte ezt tennök, kénytelenek vagyunk ismét némely értelmezéseket előre bocsátni; melly értelmezések nem valamely új theoria, hanem törvényeink szerint tétetnek. 'S ezek a'

Vagyon,

Tulajdon,

Birtok,

Saját,

Haszonvétel. — Ugyan is

Vagyon alatt értek: mindent, mi bár mikép haszonvehető. Azért van: ész, erkölcsi, 's anyagi vagyon. — Észvagyon: a' tudomány. Erkölcsvagyon: physicali képesség valamit tenni. Anyagi vagyon pedig: olly haszonvehető készlet, melly értékkel bir. E' szerint ha a' vagyon föltétlenül, az az, ugy valakié, hogy annak lényegéről szabadon rendelkezhetik: tulajdonnak; — és akkor, ha meghatározott föltételek szerint törvényszerüleg valakié: birtoknak neveztetik. A' birtok pedig ha kizárólagosan valakié: sajátnak; — és ha csak viszonylagosan valakié: „haszonvételnek vétetik.

Minthogy semmiféle anyagi haszon nem gondolható, mellynek eléállításában a' föld részt né venne; e' pedig értelmezésünk szerint anyagi vagyon; — és mivel a' föld,

mint anyagi vagyon, lehet föltétlenül valakié, úgy, hogy annak lényegéről rendelkezhetik, — tehát: tulajdon; — és lehet meghatározott föltételek szerint törvényszerűleg valakié, tehát: birtok; — és lehet kizárólagosan a' földbirtok valakié, tehát: saját; — és végtére viszonylagosan valakié, tehát: haszonvétele, — ezekből az következik: hogy minekelőtte a' magyar állodalom elemeinek ismertetésében tovább haladnánk, szükség előbb tisztába jöni az iránt: van-e a' magyar állodalomban: földtulajdon, földbirtok, föld-saját, és földhaszonvétele? — és ha van: kié ez?

Minek előtte erre feleletet adnánk „térjünk előbb a' magyar földnek megszerzése, 's a' honalapítás' történézetére.

Midőn eldődeink e' hon' földét elfoglalták, és azt az illetők közötti fölosztás után megszállották; a' megszállott föld „szállás“ (descensus) az illetőké lett, azon egyességkötésnek pontja szerint: „ut quid quid boni per labores eorum acquirere possent: nemo eorum expers fieret.“ Ezen eredeti foglalás által nyert „szállások“, minden, ezeken létező lakókkal, az osztozóké lettek, és pedig, — ezeknek egyenlő, 's hasonló jogusága miatt minden föltétel nélkül; tehát a' megszállott föld — a' szállás (descensus) földtulajdon volt. Hogy az osztozók egyenlő joguak, 's a' földvagyon' föltétel nélküiség' elvénél fogva, földtulajdonosok voltak, — miért is magok fölött urat, és uralkodót nem ismertek, — bebizonyul az egyességkötésnek e' pontjából: „ut quamdiu vita duraret, tam ipsis, quam etiam posteris suis semper „ducem“ haberent ex progenie Almi ducis.“ Mert e' szavak világos értelme szerint ők csak vezért (ducem) választottak, ki őket vezetné, nem pedig urat, és uralkodót, ki velök, 's rajtok parancsolna. Ezen vezérséget Álmos' családjában állandósították meg; melly vezéri mineműség sz. István koráig változatlanul maradt azon szerint: mikép az

elosztott föld, a' „megszállás“ és az osztozók egyenlő jogusága miatt „tulajdoni“ mineműségét, 's természetét megtartotta.

E' szerint az első magyar megszállók' társulata, a' vándorlét helyett, állandóvá tetetvén „állodalom má“ alakult. 'S mert ezen állandósításnak nemét az illetők határozzák meg, — és ezen illetők magokat magyaroknak nevezték, — jött létre a' „magyar állodalom.“ És mert továbbá, ezen magyar osztozók, hasonló joguak, és kötelességűek, 's egymástól függetlenek voltak; — 's valának sajátzerű törvényeik, mellyek szerint minden külhatalom, 's beluralkodás nélkül intézkedtek: „nemzetté“ alakultak. Bizonyítja ezt Béla névtelen írója: „et in illo loco dux, et sui nobiles ordinaverunt omnes consvetudinarias leges regni, et omnia jura ejus, — — — qualiter judicium facerent pro quolibet crimine commissio.“ XL. Anonymus.

Ezen törvényekkel ellátott állandó egyesület, — ámbár az egy vezérség miatt, egy nemzetté alakult; — mégis, az egyességekötés szerint, minthogy „in bonis per labores eorum acquisitis nemo eorum (t. i. az egyességet kötő magyarok közül) expers factus est;“ és „ducem elegerunt“ szerint — magok fölötti uralkodót nem választottak — szövetségi, — foedaratív viszonyban állottak. Mert az osztálykor jutott szerzemény mindenkinek „tulajdona;“ — 's ennek ura volt; az egyetemes magyar föld compact állodalommá nem vált; hanem maradt több föltétlen uraságu „állományok“ szövetsége: mellyeknek egymáshoz kapcsa a' vezérségben alapult. Nem vált 's nem válhatott pedig azért, mert minden tulajdon, 's ennek ura önálló, 's független volt, 's egymáshoz azon viszonyban állottak, mellyet a' mostani státustan' nyelve szerint: „népjogi viszonynak“ (Volksrechtliches Verhältnis) mondunk.

Az eredeti osztályban, — melly nemzetségek (generationes) szerint történt, — Árpád nemzetsége is, ámbár vezér volt főnöke, csak olly jogu osztályt, — „szállást“

nyert: mint a' többiek. Illy szállás volt a' többek közől azon földterület, mellyet ma Csepel szigetnek nevezünk. „XLIV. — — et castra metati sunt juxta insulam, et Dux Arpad, suique nobiles intrantes insulam, visa fertilitate, et ubertate loci illius, ac munitionem aquarum Danubii, dilexerunt locum ultra quam dici potest, et constituerunt: ut ducalis esset insula, et unusquisque nobilium personarum suam ibi haberet curiam, — — — et propter Sepel magistrum agazonum vocata est insula illa nomine Sepel (Csepel).“

Valamint a' közös munkával szerzett földnek elosztása után a' szerzők által megszállott részekből, azaz szállásokból támadt azon földterületi öszveg, mellyet magyarföldnek mondunk: ugy a' szállások egymástól független uraiból létesült azon egyszerű természetes társulat, mellyben minden tag hasonló, 's egyenlő joggal birt, 's hasonló, 's egyenlő kötelességgel tartozott. E' kötelesség egyszerű társulat fogalmánál fogva nem volt, nem lehetett más, mint kölcsönös biztosítás annak megtartásában, 's állandósításában, mit közösen szerzének. 'S midőn így mindannyi egyért, 's egy mindannyiért hasonló, 's egyenlő állandó kötelességet vállalt: azon szerint hasonló 's egyenlő állandó igénye támadt mindenkinek egy ellen, 's egynek mindegyik ellen az iránt, hogy ezen állandósított állapot biztositassék. És midőn meghatározzák, hogy magok, 's maradékaik közdolgaikat köztanácskozással intézendik a' vezérrel — „ipsi et filii eorum nunquam a consilio ducis, et honore regni privarentur“ — fölállíták közállapotukra nézve azon szabályt, hogy „róluk csak általuk történhetik intézkedés.“ Mikép tehát a' nemzedékek között fölosztott szállási földekből támadt a' magyar téri állodalom (territorialis status): ugy a' nemzedékek önjogu társulatából (societas sui juris) jött létre a' hatályi állodalom (status dynamicus); melly épen azért, hogy önalkotta formákban nyilvánult, sem nem kifo-

hospitibus et adventitiis viris tanta inest utilitas, — — quae regiam ornat, et magnificat aulam et perterritat exterorum arrogantiam;“ és szivére kötvén a' kereszténység iránti hűséget, mondván: „Ac per hoc fili mi, ferventi studio debes invigilare in sancta ecclesia de die in diem, ut potius capiat augmentum, quam detrimentum patiat. — Inde etiam inprimis Reges Augusti dicebantur, quia augebant Ecclesiam. Hoc et tu facias, ut tua corona laudabilior, vita beatior, et prolixior habeatur“ Steph. Dec. I. Cap. 2. §. 4.

Istvánnak minden törvényeiből kiviláglik, hogy mikép főczélja volt a' keresztény hit terjesztése: ugy adományinak főindoka volt, az adományosokban föltételezett hű megmaradás a' keresztény vallásban. Ezen állandó hűségi föltételezés, melly alatt adományoztatott a' föld, — lön eredete a' „birtoknak“ (possessio). Mert hűség föltételével adatott, — az nem volt, nem lehetett „tulajdon.“ A' „föltétel,“ később „czimnek“ nevezetvén a' jogtanárok által, jött létre a' „birtokczim“ (titulus possessionis) nevezet.

István ezen tétével, az eredeti népjogi viszonyu államnyos állapot, a' magyarhonban változásnak indult; — 's milly arányban az adományok, vagyis birtokok száma szaporodott: azon arányban kevesbedett a' földtulajdonok — szállások száma. Ezeknek kevesbülésével fogyott: a' független 's urat nem ismerő tulajdonosok társulata, és szaporodott a' hűségczimével lekötöztetett birtokosok serege. — Hozzájárulván ezen állapotokhoz a' keresztény vallás szelidítő, 's minden boldogságot egyedül síron tul hirdető, 's kereső tana; és a' vezérségi mineműségnek királyi tekintélylyé lett olly formákbai foglalása, melly bizonyos felsőséget, 's a' koronázás szertartása által némi szentté fölkentéset gerjesztett István iránt a' már szelidült magyarokban; — mind ezen változással — mondom — a' királyi tekintély lassan hatalommá kezdett erősülni; melly alapját veté meg a' monarchiának, az állodalmi e g y s é g n e k.

E' monarchiai egységnek jövendő szilárdítására igen czélszerű intézkedést tett István az által, hogy a' kereszténységben őt követőket, — olly előkelőbb követőket tudniillik, kikben teljesen megbizott, — az ország különféle részeire szétosztott, részszerint azért, hogy a' kereszténységei térítést előmozdítsák, részszerint pedig, hogy a' megtérteket az elpártolástól megóvják. Hogy ez könnyebben teljesíthető legyen, mindenkinek, követői közül, bizonyos területet jegyzett ki. Ezen területi, vagyis „helybeli követők“ a' papság által behozott latin nyelven: *comites parochiani*, — maga pedig a' terület: *követőség* „*Comitatus*“ nevezetet kaptak. Ezen vallási czélből tett intézkedést később a' politikai rendtartásra is használta. 'S ime itt van eredete a' *comes*, és *comitatus* nevezetnek.

Maradtak azonban még eredeti *szállások*, mellyek a' kereszténységre tért magyaroknál *tulajdonok* valának. És így kezdett a' magyar föld két nemű jogtermészetű lenni, *szállási* (*descensualis, primae occupationis*), melly, hasonlatossága miatt a' frank „*allod*“-hoz, „*terra salica*“-hoz, *allocalis*nak; — és *adómanyozási* (*donationalis*) melly ismét a' frank „*feudum*“ hasonlatossága miatt, „*hűbéri-nek*“ mondatott.

Ezen kétneműség három századon által megmaradt; mert Árpád családú királyok eredeti „szállásokat“ 's így földtulajdont szoktak adni azoknak, kiket különösen akartak megjutalmazni. Illyen szállást adott II-ik András király, Simon aragoniai nemesnek 1228-ik évi oklevelében mondván: „*nobili viro et morum honestate conspicuo militi de Aragonia, nomine Simoni* — — — *quamdam terram, nomine Refugeur, ad locum descensionis, sicut ab antecessoribus nostris fieri consueverat, — contulimus.*“ — Illyet IV-ik Béla bizonyos Detriknek, Mohol fiának, ki őt Sajónál a' haláltól megmenté — hálaadása jeleül levelében mondván: „*quaedam loca venationis nostrae non ut donationes a regia benignitate concessas: sed ut descen-*

sum haereditarium“ (örökös szállást) contulimus, jure haereditario, et irrevocabiliter possidenda.“ Hasonló szállásföldet ajándékozott V-ik István, oklevelében, mondván: „infundendo in eosdem totum jus domini ejusdem terrae, ac si ipsorum descensualis fuisset a tempore S. Stephani Regis.“ — Ezekből világos, hogy árpádi királyok még eredeti szállásokat: „terras descensuales, totum jus domini, tehát földtulajdon ajándékoztak. — És adományoztak földbirtokot is „jus possessionarium;“ bizonyítja ezt sz. István II. Decret. 35-ik §a. „Consensus petitioni totius senatus; ut unusquisque dominetur propriorum, similiter et donorum;“ fölteszi itt István, hogy volt adomány (donum): a' tulajdonon (proprium), vagyis szálláson, kívül.

István a' birtokok adományozása által az adományosok 's ő közötté oly viszonyt idézett elő, melly a' függésnek, és lekötelezettségnek bizonyos neme volt ugyan: de nem volt azon alárendeltség, azon személy iránti obnoxietas, melly a' tizenegyedik századnak más országaiban létező hűbéri rendszert annyira jellemezte. — Hogy István király, nem személye iránti alárendeltséget — obnoxietast — igényelt adományozása által, — bizonyítja először azon körülmény, hogy eredeti szállások urai még számosan létezők, — kik csak a' keresztény vallás kapcsa által valának egyesíthetők a' királysághoz, — ezek kiterjedtebb, 's jelesebb jogállásuak leendettek vala: mint az adományozott birtokok urai; és nem lett volna közöttök azon jogegyenlőség, mellyet ő minden kétségen kívül létezni akart decretumának ezen szavainál fogva: „et quoniam uuaquaeque gens propriis regitur legibus: id circo nos quoque Dei nutu nostram gubernando monarchiam, antiquos et modernos imitantes augustos, decretali meditatione nostra statuimus genti nostrae, — — — ut sicut divinis legibus sunt ditati: similiter etiam secularibus sint additi.“ Decret. I. Praef. §. 2. — Bizonyítják másodsor fiához intézett e' szavai: „illi

militent, non serviant. — Illi, Fili mi, tibi sint patres, et fratres.“ És továbbá „si super Comites, et Principes cervicem erexeris, sine dubio — — — alienis tradent Regnum.“ Decr. I. cap. 4. — Mind ezekből bebizonyul az: hogy a' függésnek, és lekötelezettségnek azon nemét, mellyet István az adományosoknál létrehozott: a' monarchiai egység miatt a' szállások uraira is kiterjesztette. — Minthogy pedig ezeket — mint önállókat és függetleneket — személyétől függésbe nem tehetette: szükségkép a' lekötelezettséget, és függést valamely tárgyra vonatkozóvá kelle tennie. Illy tárgy volt kezdetben a' keresztény vallás, 's ennek megerősödtevel illy tárgygyá lett a' korona, mint a' keresztény királyság symboluma. Miért, ha a' monarchiai elv kezdetben személyi (personale) készült is lenni: István okos akarata szerint tárgyilagossá (objectivum) alakult.

A' tárgyilagossá monarchiai elvnek igen következetes hatása leve az: hogy idő folytán a' szállások, vagy is földtulajdonok, és földbirtokok közötti különbség, főkép a' vegyes családú királyok alatt enyészni kezdett; és lassankint az adományozás, — mint olly birtokcím, melly semmi személy iránti obnoxietast nem föltételez, — ugy erőre kapott, hogy azok is, kik még őseik után eredeti szállásföldeknek valának tulajdonosai, csak ugy véltek biztos urai lehetni azoknak, ha királyi adományozással azokban magokat megerősíttetnék. Innét van, hogy Verböczy, hármaskönyvének II. r. 10-ik czimében elhatározottan állitá: „omnia enim bona, et jura possessionaria ab ipsa sacra corona regni Hungariae — — originaliter dependent;“ — vagyis innét lön: hogy e' honnak egyetemes földét lassanlassan a' korona szállta meg; — vagyis, a' magyar földnek eredeti kétféle jogminemüése megszünvén, ennek tulajdonosa a' korona lett *). Melly minemüség mai napig fenáll.

*) A' korona általi megszállás után, az „ősi vagyon“ (aviticum bonum) nevezet, melly alatt a' régi magyarok őseik szállásait értették, a' földtulajdonnak lassankinti elmúltával általvétetett a' földbirtokra, 's lett belőle ősi birtok

Ime, megmutattuk, hogy a' magyar állodalomban van földtulajdon: de melly földtulajdon köztörvényeink szerint a' koronáé. Ha tehát kérdeztetnénk: hogy kié tulajdonilag magyarország, 's kapcsolt részei? — felelnünk kell „a' koronáé.“ Ezé föltétlenül minden föld, melly a' magyar állodalom határain belől létezik. — És azért a' magyar állodalom, mint olly földtér, — mellyen, egy maga fölött föltétlenül uralkodást el nem ismerő nemzet létezik, — a' királynak dynastiai-, uri tulajdonává nem válhatott, 's nem válhatik. A' magyar királynak — magyar állodalomhoz dynasticus jogainics.

Az egyesek, legyenek azok egyének vagy testületek, a' korona tulajdonából, Verbőczy I. r. 13-ik cz. szerint: „quoniam omnes domini Praelati, Barones, Magnates, et nobiles — — — cujuscunque Status, conditionis, et dignitatis, — — — universa eorum jura possessionaria ex donationibus — — — habent, atque possident“ csak a' domány útján részesülnek. Minthogy pedig a' földadományok, bizonyos föltételek alatt p. o. fiágra egyedül, vagy mind a' két ágra, tisztán vagy pénzért 'sat. történnek: ezen föltételeesség miatt nem „tulajdon“ hanem csak „birtok“ adatik; miért az illy földbirtokban részesülők nem földtulajdonosok: hanem

(possessio avitica). Lett ősiség (aviticitas). — Hasonlóan történt az ősök (seniores, honnét a' frank „seigneur“ származik) nevezettel, mint az eredeti szállások urainak nevezetével. István decr. II. mondatik: volumus, ut unusquisque „senior“ seu dominus etc. etc.“ — „A' honnak ősei“ vagyis „honős“ nevezet szinte a' „birtokosokra“ is használtatni kezdetett, kik a' latin nyelv behozatala után Dominus-oknak, Majores Nobiles-eknek, 's végre Magnates-eknek nevezettek. Mindez igen világos az előtt, ki a' corpus juris-t 's régi okleveleinket illő exegesisel olvassa. — Vajha ezeknek, 's több más régi elnevezéseknek földterítése nálamnál e' tárgyban jártosabbak gondoskodása 's munka tárgyaul választatnék. — Ez lenne azon háládatos munka, melly nemzetiségünknek eredetiségét, mind magunk előtt jobban megkedveltelné, mind a' külföldiek előtt méltóbb tisztelet tárgyaul tenné.

csak földbirtokosok. — És továbbá, mert a' földbirtok kizárólagosan adományoztatik valakinek, adatik nekie birtoksaját (proprietas possessorii); ilyenek rendesen a' családoknak tett adományok, mellyek a' család kihaltával, ismét a' korona tulajdonává lesznek. Ezekből kitetszik, hogy magyar státustan szerint e' honban, a' földvagyon egyeseknél nem tulajdon, hanem csak „birtok.“

Hogy ez világosabb legyen, folytassuk ennek történeti fejtegetését.

Megismertetve levén előbb, hogy azon földvagyoni állapot, mellyet őseink a' magokkal Ázsiából hozott vagyonröli fogalom szerint szokás után létesítettek, a' nemzedékek általi megszállás miatt: nemzedékek szállási rendszerének (systema descensuale generationum) neveztetetik.

Az eredeti osztályban kapott szállás, a' törzsökök, vagy nemzedékek közös tulajdona levén, az ágaknak, annál inkább egyes tagoknak benne sajátuk nem volt. Az egész szállás tett egy állományt, mellyben rendesen a' nemzedéknek legöregebike, gyakorta azonban, ennek legkitünőbbje volt a' főnök, ős, hős (senior). A' többi nemzedéki tagok ennek tekintélye alatt éltenek; — a' megszálláskor talált népek szolgálkává (servi) lettenek. Ezen, iróink szerint 108 nemzedéki állomány-összegetvé a' magyar nemzeti állománymat.

E' kétféle egyéni jogállapot időfolytán a' nőszüléssel bonyolulni kezdett. Az ősnak — seniornak — minden patriarchiai tekintélye nem lehetett elegendő arra, hogy az egyik nemzedékből nőszülés miatt a' másikba fölvetett tagok separatisticus iránya; valamint a' szolgálk között alattomban élő, 's el nem nyomhatott kereszténység, ne gyengitse, 's mintegy enyészetenek ne indítsa a' szállások állományos nemzedéki rendszerét. — Gyula vezér korában, midőn már a' nemzedékek tagjai közül több alattomos keresztény létezett, — a' vallási elvek hatalma magában hordá a' családcsulás csiráját 's emészteni kezdé a' nemzedékek állományi egy-

ségét, míg végre Vajk vezérsége alatt olly erőre jutott, hogy közönségessé levén, nyilvánulni kezdett. E' nyilvánulásnak, — miután a' bevándorlott keresztény papok, és anyja tanácsára, Vajk vezér magát megkereszteltette volna, — István névvel élére állott, 's a' nemzedéki állományos szállási rendszert, — melly az idő, 's fölébredt családi érdekek hatalma által, már ugy is elgyengült, — megszüntette.

Megismertetve levén főlebb továbbá az, hogy a' kereszténységnek nyiltan történt vallásával, a' nemzedékek is, mellyek a' fölvett külelemek miatt, már fen nem állhattak, — nyilvánosan kezdetek családokká alakulni.

A' dolgok ezen uj rendében, a' római jogelvek alkalmazásával jött létre a' családok birtok-rendszere (systema possessionale familiarum). És a' szállási földeknek a' családok közötti elosztásával, a' családfő (caput familiae) tétetvén azzá, mi az ó dolgok rendében az ősi (senior) volt, — jött létre az ősi örökségek rendszere (aviticarum haereditatum systema).

A' rendszer változtával a' nevezet megmaradt. Illyen volt az ősi örökség; — így nevezettek azon földek, mellyeket az eloszlott nemzedékek tagjai, — mint családok, a' fölosztott szállási földből osztályrészben kaptak. — Ezen nemzedéki eloszlás, és földfölosztás által azonban nem szünt meg közöttök a' közös származás miatti ősi viszony, mellynél fogva minden önálló családi érdekek mellett is, mint egy törzsökből valók, egymáshoz gravitáltak. — 'S innét lön, hogy egyik vagy másik család kihaltával, ezeknek földvagyon, a' még életben levőkre szállott; sőt az illy ősi földeknek bármi módoni elidegenítése csak ugy történhetett meg, ha a' többi közös származásu család ebben megegyezett. Melly földvagyon a' vevőnél vett örökség (haereditas emtitia) nevezetet kapott.

Ezen ősi örökségi rendszert, — melly a' család eszméjéből fejlett ki, — Istvánnak azon római jogelvü tör-

vénye: „decrevimus, ut unusquisque habeat facultatem sua dividendi, tribuendi, uxori, filiis, filiabus, parentibus, ecclesiae“ (Steph. Lib. 2. Cap. 5.) — nem tehette olly alakuvá: minővé az tétetni szándékoltatott. Ennek igen természetes oka volt az, hogy ámbár a' családi rendszerben a' földvagyonnak tulajdonserűnek kellendett lennie; mint vala a' szállási rendszerben, mellynek az kifolyása volt: mégis a' törvénynek 's Istvánnak minden hatalma 's tekintélye fölött, hatályosabb volt a' magyarok közt meghonosult — 's mintegy velők azonosult amaz eszme: hogy az ősi földhez nem lehet másnak sem igénye, sem joga, mint azoknak, kik azon törzsekből származnak, mellynek eredeti szállása vala az ősi föld. — Ezt bizonyítják törvénykönyvünknek egymástól különböző törvényei, mellyek a' földvagyronról családok szabad rendelkezését majd megengedik, majd tiltják. — 'S ez eredete a' mostani ősi ségnek.

És végre megismertetve levén főlebb az, hogy István által, részint saját földvagyonából, részint az elnyomott pártütők földvagyonából több magyarnak, de kivált bevándorlott külföldinek föld osztatott ki jutalom gyanánt, ugy azonban, hogy a' megajándékozott, 's ennek maradéki bizonyos föltételeket megtartani kötelesek voltak. — Ezen föltétel melletti földajándék eredetét tevé az adományi rendszernek (systema donationale). — Adományi föltételek különböző korban — különbözők voltak; — legközségesebb föltétel volt az, hogy csak családnak adattak: ennek kihaltával a' földvagyon ismét arra, 's oda szállott vissza, hol, 's kinél adományzás előtt volt. Így a' királyok tulajdonából adományzott föld magszakadáskor a' királyra, a' várföldéből adományzott föld a' várra szállott vissza. Az illy adományokkal összekötött köteleességek, várörizet, banderium kiállítása 'sat. az adományi rendszerbe beleoltották a' hűbéri jog némelly elemeit, 's ezekkel ennek némelly formáit; — mellyek, — mint a' monarchiai elvnek

azon korban legsikeresebben megfelelő intézmények a' királyok által használtatni kezdtetek; — minthogy mindazonáltal e' kötelességek nem voltak személyes szolgálat személyi czélok végett, az adományi rendszer nem változott hűbérvé.

Midőn a' királyok valakit különösen megjutalmazni akartak, szállást is (descensum haereditarium) ajándékoztak, melly megint különböző volt mind az ősi örökségtől, mind a' királyi adománytól.

A' szállás-ajándékozással tulajdon (totum jus domini) adatott. Ebben tulajdonosának teljes és határtalan rendelkezési joga volt. Ebben az örökösök (haeredes) ősiességi jogot (jus aviaticum) vagyis aviticitást nem követelhettek egymás ellenében, és irányában; mert ezen földtulajdon nem származott a' nemzedéki állományos szállási rendszerből. Ezekre alkalmazhatók voltak tisztán a' római jog elvei, és szabályai; és alkalmaztattak is; miként ez István, Kálmán, László, András törvényeiből bebizonyul. De nem úgy az ősi örökségi földvagyokra; mert ebben hatalmasabb vala a' nemzedéki ősjogközösség (jus commune aviticum), mint az emberi akarat által felállított törvény. — Ezekben tehát nem volt uraiknak sem tulajdonuk (totum jus domini), ezt legfőlebb hatalommal vivhatták ki: sem sajátjuk (jus proprietatis); mert minden családi tag hozzá igényt tartott.

Ezen kétféle, nem adományból származó földvagyonnak, és adomány útján nyert földnek különböző köz- 's magánjogi állapota idő folytán úgy összebonyolódott, hogy midőn valamely föld, családkihalás vagy bűnesetben, adományképen fölkeretett, — a' királyok előbb kiküldötteik által nézették és vizsgáltatták meg: „utrum ad collationem regiam pertineat“ — bizonyosságául annak, hogy különféle jogállapotu birtokok valának.

E' bonyolódásnak természetes következménye lett továbbá az, hogy sok földvagyonos nem tudta, — vagy ha

hagyományból tudta is — bebizonyítani képes nem volt: valljon földvagyona ősi örökség-e? szállási tulajdon-e? királyi adomány-e? vagy vett örökség-e? holott ezeknek bebizonyítására, az ellene igényt követelők irányában szüksége volt. — A' be nem bizonyíthatási körülmény miatt, a' találékony emberi ész módokat 's eszközöket teremtett, mellyek végre jogczimmé (titulus juris) kifejlődvén; jött létre:

a) Az új adomány (nova donatio), mellyel azoknak földvagyoni joga: „qui progenitores suos in pacifico dominio perstitisse, seque de praesenti etiam persistere“ bemutatták, mások igényei ellen okiratilag biztosítottak. — Jött létre továbbá:

b) A' királyi jóváhagyás (consensus regius) mellyel egyesek, — a' földvagyonaikban ne tán lappangó királyi jog (jus regium latens) miatt, a' korona, vagy magánosok megtámadásai ellen védmódot találtak.

A' megtámadtathatások ellen kitalált többféle védmód (czím) általánosan szokásba jövéen, — minekutána a' három földvagyoni rendszer: u. m. az összállási, mellyben tulajdonjoga volt az egész nemzedéknek, állott bár ez hány családból, — egyestagnak nem; — a' római családi, melly személynek „totum jus dominii-“t adott; — és a' hűbéri ajándékozási, melly a' földvagyon haszonvételét személyes föltételekhez kötötte, — minekutána, mondom, e' három földvagyoni rendszer négy századon által egymással megvívott, egyik a' másikat elnyomni akarván; elvégre a' tizenegyedik században az ingatagság megállapodott, 's jött létre egy olly földvagyoni rendszer, mellyben mind a' háromból vett elvek, csudálatosan összebonyolítva, föltalálhatók, 's mellyet páratlansága miatt: magyar adományi birtokrendszernek nevezhetünk, 's melly mai napig, Verbőczy ur doctrináiban fönáll.

Az adományi birtokrendszer e' hosszas történeti elemzését adni szükségesnek találtam, részszerint azért,

hogy világos legyen, miért, és miként jutott az egyetemes magyar föld a' korona tulajdoni joga alá; -- részszert azért, hogy, midőn benne változást tenni javalandok ¹⁾ megérttessem azok által is, kiknek bármi oknál fogva nem vala idejük adományi rendszerünk elemeiről gondolkodni. — Hátra volna, — hogy állításaim hitelt érdemeljenek, — a' mondottak valóságát, oklevelekkel 's törvényekkel bebizonyítani. Azzonban ez, a' munkát igen terjedelmessé tenné. — Egyébkint is lehetetlen, hogy ezek tudva ne legyenek.

A' földvagyonnak illy törvényszerű állapota teszi érthetővé Verbőczy I. r. 4-ik cz: 1-ső §-át: „nobiles per quandam participationem, et connexionem — — — membra sacrae coronae esse censentur.“ — Ezen szavak értelménél fogva, — minthogy a' koronába van letéve a' fölségi hatalom, 's a' nemesek korona tagjainak jeleltetnek, — ezek látszatnak a' fölségi hatalom (souverainité) részesei lenni: azonban nem mást jelentenek: mint, hogy „a' nemesek birtokos tagjai, a' korona tulajdonának,“ mit a' 3-ik czím 6-ik §-a világosan bizonyít: „omnis — — possessionariae collationis — — facultas, plenariaque potestas in jurisdictionem sacrae coronae — — translata est.“

Mind ebből tehát következik, hogy magyar állodalomban, földtulajdon, személyé — legyen az physical, vagy moralis — nem lehet. — Ezen tulajdonná nem lehetés teszi a' magyar állodalmi föld jogszerűségét. — Miért is királyunk jogszerűen nem mondhatja: hogy magyarország az övé; innét érthetjük, milly értelme van királyunk által gyakran használtatni szokott e' kitételnek: „a' mi kedvelt magyarországunk“ (percharum Regnum nostrum). — Királyunk e' honban birtokos lehet: de a' magyar állodalom — melly a' magyarföld összegét teszi, nem az övé; ő ennek nem ura, nem dynastája. — Szolgáljon ez kalauzul azoknak, kik azt

¹⁾ A' rendkívüli idők hatalma, az adományi rendszer eltörlésében hamarébb eljárt, semhogy iránta kellőleg átgondolt javallatok igényeltének. Erre már szükség nincs.

állítják, hogy magyarország — a' magyar állodalom: öröksége az austriai háznak (haereditas domus austriacae; l' hérédité de la maison d' Autriche). — Az austriai ház első szülöttjének öröksége az országlási jog (jus regiminis), nem a' magyar állodalom; — mi igen két különböző lény. Ezt nálunk összezavarni, 's egy fogalommá azonosítani nagy tévedés. Alkalmat adhatott erre a' német 's olasz tartományok örökösségi birtok-állapota (erbschaftlicher Besitztzustand); melly tartományok, ha Hausgesetz által szabályozva nem volnának, sőt e' mellett is, ha az uralkodó család tagjai megegyeznek, — pénzért vagy bármiért ugy eladhatók, más országoktól elidegeníthetők: mint hasonló eladások németországban már történtek is; — és mikép az idő jelei mutatkoznak, olaszországban is valószínűen történni fognak. Magyarország így, királya által sem el nem adható, sem el nem cserélhető; mert ő a' magyar korona állodalomban nem országur (Landesherr.)

Mondám: hogy a' magyar fölségijog a' koronába van letéve; 's azért az nem valamelly — bármiféle személyi tulajdonból folyó uralkodási jog. — Lássuk, ugy van-e?

Fölségiség (souveraineté) elvontan véve: olly jogmineműség, melly az állodalmi közcél elérése végett a' legfőbb hatalom gyakorlásában önállólag nyilvánul.

Ezen értelmezés szerint, fölségiség, csak állodalomban létezhet; 's minthogy a' hatalmat önállólag jogosan gyakorolni nem lehet máshol, mint a' tulajdonon; — a' nem tulajdonon pedig csak ugy és akkor, mikép és mikor erre engedély adatik: ebből természetes a' következő: hogy a' státüs-fölségiség minden állodalomban vagy a' földtulajdonok kifolyása; vagy pedig az állodalmi társulatba állóktól pactumokra alapított engedélye a' hatalomgyakorolhatásnak.

Alkalmazva ezen elméleti okoskodást a' magyar állodalomra, és visszaemlékezve ennek az általunk taglalt elemeire, vevén a' magyar állodalmat akár térileg akár hatályilag — a' legegyszerűbb logicával kell kimondanunk, miszerint „a' magyar fölségiség a' koronába van letéve.“ Ugyanis, ha igaz az, hogy legfőbb hatalmat — kizárólagos jogot — mindenki csak tulajdonán gyakorolhat: igaznak, 's elvitázhatlannak kell lenni, hogy a' magyar státuson azt csak a' korona gyakorolhatja, mert ezé az egyetemes magyar földtulajdon. — Minthogy pedig a' korona, mint életműtlen lény, jogot 's hatalmat nem gyakorolhat: szükségkép kellett egy ész- és életműves lényt képviselőjévé tenni, ki helyette, 's nevében, a' hatalommal éljen. Tétetett a' magyar állodalomban e' képviselő bárki által; — volt ez az első király, ki adományival tulajdont kezdett szerezni a' koronának; — vagy voltak az akkori honősök, kik pactumokkal, 's föltételeken adták által első királyuknak a' fölségi hatalmat, — a' dolgon nem változtat, mindenkép bebizonyul az: hogy a' magyar fölségiség nem személyi tulajdonnak kifolyása; — az az: közvetített, és nem közvetlen, — vagy is: nem olly jog, melly a' státus fölött gyakoroltatik: hanem, „a' státustól nyert jogmineműség föltételek alatti használásának kötelessége.“

Ezekből egyszerű 's világos a' következés: hogy a' magyar király a' magyar souverainitásnak nem tulajdonosa, hanem csak birtokosa *).

És nem levén tulajdonosa a' fölségi hatalomnak: annál kevésbé tulajdonosa a' magyar állodalomnak; — azért ő ezen nem uralkodik, ennek nem ura (dominateur, Herr-

*) Kérem itt a' tulajdon, 's birtok fogalmak értelmezésére visszaemlékezni. Ezek a' magyar közjogban nem valamely haszontalan elméleti subtilitások. Sőt igen is hasznos, és szükséges gyakorlati fogalmak, mert csak czekekkel lehet a' monarchiai elvet kiegyeztetni a' nemzeti szabadság azon fokával, mellyre fölvergödni célul tűztek ki e' honnak milliói.

scher); mert az uraság a' tulajdonnak kifolyása; — hanem országol (regnat, il regne, regiert) mint a' törvény szavai is mondják: „regendam et gubernandam transferunt“ az 1723-dik 2. és 1790-ik 10. t. cz. — Innét látható, milly értelműek, és jelentésűek a' királyi parancsokban használtatni szokott e' szavak: „uralkodásunk alatti 'sat.“ — Továbbá az is világos következtetés, hogy valamint a' magyar nemzet, úgy ennek egyes személyei a' magyar királynak nem alattvalói (subditi, sujets, Unterthanen): mert nincsenek nekie „személyes szolgálattal alávetve, személyes céljai végett.“ A' törvény ezen szavai: „— — ab omni conditionaria servitute immunus;“ — és továbbá „omnis nobilitationis facultas — — in regem nostrum a communitate, et communitatis ab auctoritate — — translata est, a quo nobilitatis origo per quandam translationem recipiam, reflexibilemque connexionem ita mutuo semper dependet, ut se jungi, segregarique nequeat, et alter sine altero fieri non potest.“ Verb. P. I-ae Tit. 3. §-o 6. — a' törvény e' szavai mondom minden mást, csak alattvalóiságot (subditelam) nem tartalmaznak. — Ugyanezt bizonyítja a' koronázás alkalmakor királyunk által letenni szokott eskü is, mellyben igéri, hogy: „omnes regnicolas in suis immunitatibus — — — conservabimus“ — az „alattvalóiság“ pedig nem „immunitas.“

Mindezekből nem az következik, hogy királyunk, — mert nem országdynasta, nem uralkodó; 's mi személyes céljai végett alattvalói nem vagyunk, — személyére nézve kivételes állást a' nemzet tagjai fölött nem követelhet. — Nem következik az, hogy ő — mert törvények szerint nem uralkodik, hanem országol, — e' honnak első tisztviselője, — hivatalnoka; 's mint ilyen csak első a' hasonlók között. Hanem az következik, hogy: — mert országol, — olly állása van, millyen senkinek széles e' hazában, 's mert ezen állás egyedüli 's kivételes, az országglási mineműségnek tiszta fogalmánál fogva, minden ép 's egészséges ész előtt, — ha törvények-

kel nem volna is biztosítva, — személyére nézve, állása miatt „illethetlen, 's azért szent.“ És továbbá az következik, hogy — mert országol, — az országlásnak fogalma miatt parancsait nem lehet, nem szabad pusztá akarata kifolyásainak tekinteni; — miért is, — levén az országlás „az országos törvények szerinti intézkedésnek megparancsolása“ — ő mint országló, nem hibázhat, senkit nem sértethet; mert, a' nem törvények szerinti intézkedés nem az ő tette. — Ezen állításim bebizonyítására itt törvényeket fölhozni szükségtelen.

És így a' magyar nemzet királya, — ki azért, hogy a' fölségi hatalmat szabad nemzetben olly korlátok között gyakorolja, mellyek miatt, valamint ő, senkin sértést nem követhet el: úgy viszont ő is, állása magassága miatt sértethetlen és szent, — a' magyar nemzet királya mondom, olly monarcha, olly országló, kinek megvan azon fölségi tekintélye, és joga, mellyet az alkotmányos magyar monarchiai elv szükségkép igényel; — megvan azon állása, mellyen az egyetemes monarchiák körében egyenlőséget vallhat, — egyenlőséget követelhet.

Adván így, — habár vázolatban is, — ismertetését annak, hogy mi, és millyen a' magyar nemzeti állodalom, mi, és millyen ebben a' monarchiai alkotmányos elv, — nem tagadhatjuk meg jóváhagyását az ezen irat elején adott amaz értelmezésnek, melly szerint: „magyarország, státuszjogilag véve, történeti alkotmány által korlátolt független, önálló, állodalmi, 's monarchiai egység.“

Ismeretére jutván a' magyar nemzeti állodalomnak, — és megismerkedvén az örökös német, olasz és lengyel tartományoknak mind státuszjogi állásával, mind egymás iránti viszonyaival, — látjuk, miszerint:

Ezek közül a' német örökös tartományok a' német szövetségnek kiegészítő része; — 's fejedelmök császári cím alatt a' confoederationnak legelőkelőbb 's kitünőbb tagja. — Az olasz és lengyel territoriumok pedig, királysági nevezet alatt, „tulajdonszerű tartományi“ az austriai császárnak; kinek souverain joga a' két királtságban, ha megmutattathatnék is, — mi nehéz volna, — hogy az nem a' „tulajdonnak kifolyása“; az nem tagadtathatik, hogy elfoglaláson, fegyverjogon alapszik. — A' német örökös tartományok souverainitása, — a' római-német birodalom megszűnte után mire alapíthatik ész- és jogszerűleg, — vitatni nem akarom; annyi elvitázhatatlanul igaz, hogy — okoskodjanak ez iránt: Rotteck, Welcker, Eichhorn, Klüber 's több mások, a' hogy akarnak, — azt bebizonyítani nem fogják: hogy valamint a' német szövetség népi állodalmain, fejedelmeknek, — úgy német örökös tartományokon az austriai háznak souverainitási joga, pactumokon alapszik. — Mint nem-pactumokon alapuló, 's egyenes személyes fölségi jog, az örökös német, olasz és lengyel tartományok fejedelmének — neveztessek ő császárnak, vagy királynak, — „föltétlen“ és azért korlátlan „uralkodási jogot“ (Herrscherrecht) biztosít; — őt tökéletes orszáгурrá (Landesherr) — minden rendű, 's rangu lakosít pedig jogszerű „alattvalókká“ teszi.

Ezen, a' német, olasz 's lengyel tartományokban jogszerűen létező uralkodói, 's alattvalói viszony, mint egyenes ellentéte a' magyar országlói, és szabad nemzeti viszornak, olly választó falat képez, a' két souverainitas, 's így a' két állodalom között, melly miatt ezek, egyik vagy másik alap-státusjogának földulása, 's fölségjog módosítása nélkül, egyesítésre nem alkalmasak.

A' birodalom egyesítése, vagy más szavakkal, a' jogtalan státus-quo-nak jogossá tétele esetében, mellyik alap-státusjog leendene kettő közül az átalakítás tárgya,

— jósolni nem akarom *). — Erre szükség nincs, — ezt mindenki tudhatja, ki a' német confoederatiót, 's ebben a' fejedelmek 's alattvalóik között létező viszonyokat, — ha bár felülegesen is, — ismeri.

Az elmondottaknál fogva eddigi tárgyalásunk eredményét ekkép mondjuk ki; ugyanis, megmutatva, 's bebizonyítva levén: hogy

a) „Magyarország, az austriai örökös tartományokkal státuszjogilag még eddig összekötve, egyesítve, nem levén: az, eddig jogszerűen külön, önálló, szabad 's független alkotmányos állodalmi egység;“ — és

b) „A' bármely országgal állodalmi összeköttetését, egyesítését, nem szükségítvén, s nem igényelvén a' józan 's okszerű politika: sőt ez, a' magyar nemzeti alap státuszjog földulása nélkül nem is történhetvén: —“

Jelen jogtalan státusz-quo állapotja, mellyet „az austriai monarchia“ idézett elő, megszüntetendő.

Következik most a' megszüntetés miképisége.

*) Ez szolgálhat irányzatul azok akaratának méltánylására, kik honukat erővel átalakítani akarják. Uraim ne iparkodjunk honunkat átalakítani.

IV.

Tudom e' sorok olvasói közül lesznek többen, kik e' szándékot, mint gyermekies akaratot megmosolyogják; és lesznek többen, kik ha nem mosolyognak, gondolni fogják: „pium desiderium;“ és lesznek többen, kik merénynek állítandják.

És pedig, igyekezzünk bár mikép ezt politikai foglalkozásinkkal kikerülni, 's mintegy elmellőzni; vele előbb, utóbb meg kell alkudnunk, legyen bármilyen az alkueredmény; mert egyébkint reform-útainkon nem lesz biztos irányunk.

Ki az, ki ne tudná, hogy a' reform minden nemében, más elvekből kell kiindulni akkor, ha reform terrenumunk, az az, magyarország ezen elnevezés alatt: austriai monarchia, bele olvasztva van egy olly birodalomba, mellynek majd fele, egy, több státusokból álló politikai szövetségnek kiegészítő része; — és más elvekből kiindulni akkor, ha ugyanazon reform terrenumunkon csak a' kétségtelen, 's jogszerű fölség közösségét ismerjük el. Vagy megfordítva: — azért, hogy két vagy több különböző jogalapú státusnak fejedelme, egy, — az az: egy személy gyakorol különbözőle souverainitást, — kell-e, mondom, azért e' státusok egyikében minden reformot úgy intézni, hogy általa a' többinek érdeke személyben tartassék, 's mintegy érdek-egység, 's érdek-azonosság legyen a' főczél, 's kiindulási pont?

Ez a' kezdés, reform-utunk kezdetén, és nem más Erre felelnünk kell. — Ez iránt a' magyar nemzetnek tisztába kell jőni, 's törvényszerű formában kimondani. Egyébkint minden politikai becsületesség lehetetlen; 's egymás elleni érzékenykedésünk csak növekedni fog.

A' jogtalan státus-quo megszüntetésénél előttünk két ut van, melly közől egyet választanunk kell, egy harmadik nem létezik: „egyesülés minden viszonyban“ az első; — „önállás, függetlenség minden viszonyban“ a' másik. Ezen két út közől mindegyik olyan, mellyen az általános státuscél: az egyéni, 's vagyoni bátorság, rend, 's jogi állapot, — elérhető. Közöttök nincs más különbség, mint: egyesülés útján honunk státusalapja, — akarva nem akarva — átalakul, 's ezen átalakulással nemzetiségünkről le kell mondanunk; mert az egyesülés, egy jogszerű politikai állodalmat egy nemű souverainitással idézván elő, több népiséget igen, de nemzetiséget csak egyet tűrhet; e' nemzetiség pedig, már honunk átalakulásánál fogva nem lehet magyar. — Az önállás és függetlenség útján pedig nem csak honunk státusalapja átalakulást nem szenved: hanem nemzetiségünk is gyarapítható; mit honunknak minden politikai színezetű pártjai tenni akarnak: de — bocsánat a' szóért, — a' fogalmak zavarában különbféle úton. — Harmadik utat, a' státus-quo megszüntetésére, mint imént mondám, létezhetni nem tudok. Egy újabb austriai politikai litteratura, úgy látszik, ezen útnak föltalálásán fáradoz; — mi leend eredménye, meglássuk.

Elmondván mindazokat, mellyek a' magyarhonnak, státusjogi állására vonatkozólag igénytelen tudományomtól kitéltek: megkísértem most, — ezen, — a' nemzetisedés, 's a' társasági állapot tökélesbülése felé irányzott általános törekvés korában, azon módnak javallatbai hozatalát, mellyel én, a' státus-quo-nak megszüntetendését kivihetőnek

gondolom, 's mellyel egyszersmind megvettének minden reformok, 's reformatiók alapja; — nem mondom „átalakulásnak;“ mert nálunk transformationak, átalakulásnak szüksége nincs. Nekünk erre dolgozni nem kell. Ez, ha ellene minden kitelhető törvényes úton nem munkálkodunk, az idő jelei szerint, rajtunk nélkülünk ugyis megtörténik.

Szerintem a' státus-quo megszüntetésének jogszerű módja nem más, mint a' legelső hongyülésen. — hol hivatva van a' nemzet királyához nyiltan, 's bizodalomteljesen szólni, — az iránt, független állásunk teljes érzetében, őszintén megkérdezni királyunkat: valljon,

„Magyarország kapcsolt részeivel, 's hozzákapcsolandókkal, az az: a' magyar korona alá tartozó, 's tartozni joggal kellő országok, 's tartományok ő felsége bármelley politikai néven nevezett országgal 's tartományival, állodalmi 's politikai egységet tesznek-e vagy nem? — Ha nem tesznek állodalmi politikai egységet, 's a' fölség által tiszteltetik az eskü által is biztosított 1790-ik 10-ik törvényczikk, — melly magyarország 's kapcsolt részeinek szabad állását, függetlenségét, és semmi más országhoz, népek- és nemzetekhez obnoxietását biztosítja, — nyilvánittassék ez sikeres úton s móddal azok előtt, kiknek ezt, honunkon kívül, tudniok szükséges is, kell is.“

A' királyi feleletnek kívánt minőségéről kétkedni nem enged a' magyar állodalomnak törvényekkel biztosított jogszerűsége; — nem a' pactumokon alapuló, diplomába beirt, 's esküvel szentesített királyi szó.

E' felelet után:

„A' magyar korona országainak elnevezése, és ezen alapuló ő felsége czime, más országok 's tartományok nevei, és souverain czime mellett egy helyezettessék: mikép azt a' magyar korona országainak, — mint önálló, 's független státusegységnek státusjogi állása, 's királyunk souverain méltósága, joggal igényli, 's követelheti. — E' czim, vala-

mint a' kivánt minőségű felelet, bezikkelyeztessék 's az illetőkkel sikeres úton 's móddal tudattassék.⁴

Ezen törvényszerű eljárása a' leendő hongyülésnek, elkerülhetlenül 's mellözhetlenül szükséges, nem csupán azért, mert ez egyedüli jogszerű módja a' jogtalan birodalmi status-quo megszüntetésének: hanem azért is, hogy ha van állodalmi, 's független politikai léte a' magyar korona országának, — mit mi ide benn törvényeink, 's koronázási diplomák szerint hiszünk és vallunk; — ezen állodalmi független lét (unabhängige staatliche Existenz, — existence indépendante) künn az illetők által is tudassék 's elismertessék ¹⁾.

A' hongyülés ezen törvényszerű eljárásával ő felségének austriai császári, és magyar királyi souverain méltósága, és tekintélye a' szerint nem csökken: mi szerint ugy a' magyar korona országiban, mint más tartományokban jogszerű (legitime) fölségi hatalma szent és sérthetetlen marad benn is, künn is. — És nem változnak a' két állodalom viszonyai, kül országok 's hatalmak iránt; valamint van ez svéd-, és norvégországokban, kiknek szinte közös fejedelmök van; és volt századon által Nagy-Britannia, és Hannover országokban, — és van jelenleg másutt is.

Továbbá ezen törvényszerű eljárással, — melly a' hongyülésnek nem csak joga de kötelessége is, — tisztába

¹⁾ Ez iránt kétségkívül megteendi a' magyar korona ministeriuma a' szükségkép teendőket; mert érezvén felelős állását, 's ismervén jól állása mineműségét, — miszerint ő nem olly lekötelezett gondviselő testület (Verwaltungscorps), mellyre egy országur (Landesherr) által urilag bizott birtokszerű országa ügyeinek gondviselése (Verwaltung): hanem olly testület, melly a' magyar korona tulajdonának (állodalom) megőrzésére, a' koronai jogok birtokosától (királytól) megbizva, státusjogszerű kötelességből alakult; mondom ezt ministeriumunk jól tudván, nincs többé okunk kétségeskedni, hogy külnemzeteknél meg ne ismertetendné a' magyar korona országának azon státusjogi állását, melly őt a' többi nemzetek sorában illeti: valamint azt is, hogy jogszerű (legitime) alkotmányos monarchájának személyes viszonyai olyanok, miszerint ő a' magyar nemzettel egy.

jövünk: valljon az „austriai monarchia“ nevezet által alakított státus-quo, a' magyar korona országainak függetlenségét 's önállóságát (consistentia) egészen, 's úgy neutralizálta-e: hogy az csak a' törvénykönyvben, 's koronázási diplomákban létező fénykép, — és többé nem valóság? Mert ha ez — mint már többször mondtam — így van, akkor a' reformtérén „nemzeti haladás“ról gondolkodni sem lehet: akkor némi népségi anyagi reform történhetik csak, 's holmi provincialis érdek-kiegyenlítés. — Akkor igaza van a' „Wiener Zeitung“ szerkesztőjének, 's az austriai hivatalnokoknak, kik hivatalos eljárásukban, magyarországot: „österreichische Provinz“nak nevezik. — Igaza az „Augsburgi Allgemeine Zeitung“nak is, melly a' német örökös tartományokat illető cikkeit „Deutschland“ rovat alatt, — a' magyarországot illetőket pedig: „österreichische Monarchie“ rovat alatt adja.

A' neutralizáló ügyekezeti lehet okozója annak: hogy az 1836-ik országgyűlésen némileg kiigazított, 's ekkép formulált királyi cím: „Első Ferdinánd austriai császár, 's magyarországnak e' néven ötödik, 'sat. királya,“ — az 1840-ik évi törvények előtt már így áll: „Első Ferdinánd austriai császár, magyar és cseh országok e' néven ötödik 'sat. királya,“ — kézzelfogható jeleül annak, hogy a' magyarországi királyi cím olly valamely czimpipere, mellyel így is, amugy is, vagy épen nem is, — élni lehet; — vagy a' legjobb esetben nem több jelentőségű, mint a' cseh királyi cím; épen úgy, mint az aligmúlt emlékezetű német-római birodalom feudalis, és a' bécsi congressus óta koordinált szövetséggé átalakított dynastiák — herczegségek címzei, mellyekben mindazon földbirtokoknak nevei majd ez, majd más sorban elsoroltattak, mellyek a' herczegségben foglaltattak. Továbbá a' neutralizáló ügyekezeti lehet okozója annak, hogy az austriai monarchia czimerébe belefoglalt magyarország 's kapcsolt részeinek czimerei, olly, a' császári czimert kiegészítő mozaik képek,

mellyek magánvéve mit sem, 's csak a' többivel összeillesztve jelentik azt, mit egy czimernek jelentenie kell. — És pedig mind a' czím, mind a' czimerek, — mint jogokat jellemző jelek, 's alkalmazási módjok nem olly jelentéktelen kicsinységek, mellyeket ignorálni lehet, 's mellyeket a' magyar törvényhozás gondjai közé számítani fölösleges. Mert a' czím és czimerek hatnak, fölvilágosítanak, 's győznek ott: hova a' törvények, 's irott diplomák nem juthatnak; 's mellyek — mint mindannyi jelei az elismert önállóságnak 's függetlenségnek megtisztelést adnak, 's megtisztelést igényelnek. Ezért van, hogy minden más állodalomban ezekre kellő figyelem fordítatik: egyedül nálunk nem.

Megkérdezendő továbbá őszintén királyunk az iránt: valljon, „van-e a' törvény által biztosított független magyar állodalomnak olly független 's önálló alkotmányyszerű kormánya, melly nincs egy idegenszerű bureaucraticus austriai kormánytanácsnak alárendelve? — vagy csak olly alárendelt igazgatási gépezete van, melly okozója 's előidézője azon vigasztalan állapotnak, mellyben tengünk kormányoztatásunknak kellőleg nem definiált mivolta végett?“

Az ezen kérdései felelet szükségletét nem fogja tagadhatni senki, ki meggondolja, hogy midőn jelenleges kellőleg nem definiált „státus-quo“ állásunkban, a' kormánynak csak hatását érezzük, és ezt sem akkor, 's ugy: mikor, 's mikép kellene, — voltaképen nem tudjuk, — mint a' reform írója jól mondá, — hogy határozottan azt hol keressük: Budán-e, vagy Bécsben? 's itt, az ugy nevezett magyar kancelláriában-e, vagy ő felsége Burgjában, — vagy hol?

E' korban, a' fejedelem, legyen az absolut, vagy korlátozott hatalmu, — a' politikai társulat bonyolult viszonyai miatt, maga nem kormányozhat. A' legkitünőbb egyéniségbe sem gondolhatjuk bele azon, 's annyiféle ismereteket, mellyek a' kormányzásra elkerülhetlenül szükségesek: sőt azon ismereteket sem, mellyek a' kormányzási szabályok, — vagy is máskép mondva törvények hozatalára megkivántatnak.

Azért lön, hogy az absolut fejedelmek mindenhol bureaúk által kormányoznak. Az ezek által kormányzottakra nézve mindegy akar tudják, kik a' bureau emberei, akar nem; mert tudván fejedelmöket, — kinek hatalma korlátlan, 's ki tetteiért csak az istennek, 's önlelkiismeretének felelős, — ezt atya gyanánt tartoznak tisztelni; — 's ha vélekedésök szerint nyomást, sanyargatást éreznek is: türniök fiui kötelesség; — sőt a' vélt, vagy valódi nyomásnak okát tudakozni sincsenek följogosítva: mikép a' fiu nem tarthatja jogában állani, atyját megkérdezni: ezt, vagy amazt miért kell így, 's nem amugy tennie. — Azért az absolut kormányt jogszerűen atyai kormánynak nevezhetnők.

De nem így van ez, — legalább nem így kellene lenni honunkban. — Ugyanis, ki levén annyi, — itt a' hely, 's idő kiméllése miatt el nem számlált törvényekben, 's koronázási diplomákban a' „semmit rólunk nélkülünk“ szabály iránt mondva: mik azok, miket nélkülünk királyunk jogosan tehet, — nem csak jogszerűen kívánhatjuk meg: de köteleztetünk azt is megtudni: „ki az, vagy kik azok, kik magyarországot kormányozzák?

Mert föltétlenül tudván azt, hogy királyunk, — bármilly kitünő egyéniség legyen is ő, — minket, nem csak a' polgári társulat mostankori bonyolultsága miatt: de törvényeink szerint is, nem kormányozhatván, — mert ő csak országol: — kell magyar kormányának lenni, ha van még magyarország; 's ha ez nem volna is már többé, kormánya mégis van, bárhol, és millyen; mert érezzük hatását, 's érezzük sértéseit. — És pedig honunkban a' királyi hatalom korlátolt, és ezen korlátoltságnál, valamint azon viszonynál fogva, hogy királyunk nem ura a' magyar korona territoriumának, — nem vagyunk, lennünk nem szabad atyai, 's fiui viszonyban: hibás tehát nálunk minden „atyáskodási, 's fiui“ kifejezés, melly föliratokban, 's nem tudom hol, használtatik. — E' gyöngéd, 's ha úgy tetszik kegyeleti viszony, — a' magyar nemzet, 's királya között a' honalapi-

tástól óta, mai napig, soha sem létezett, 's alkotmányos állapotunk miatt nem is létezhetett; — és ha említettik több törvényben, ennek nem más lehetett az oka, mint fejedelmi közösség az austriaiakkal; honnét az ott joggal, 's helyesen használt „atyai 's fiui“ kifejezések, hozzánk által szivárogtattak. Nálunk, a' szavakra, 's ezeknek értelmeire vigyázni kell; mert a' szavakkal jogok, 's kötelességek jegyeztetnek föl.

Nem lévén királyunk, 's a' nemzet között (egyesek tehát nem értetnek) atyai 's fiui viszony, — és nem lehetvén jogszerűen megengedhető az, hogy királyunk, — ki csak országol, — bureaucratia által kormányozza e' hont, mellynek ő alkotmánynyal korlátolt fejedelme: — kell, egy vagy több olly intézkedőnek lenni, és létezni, kik a' korlátolt hatalom kezelésével királyunk által megbiztatvák. — Kell pedig nem egyedül azért, 's azon okból, mi már fölebb mondatott: hanem azért is, mert törvénykönyvünkben kormányról van intézkedés.

Ugyanis, ha régi törvényeinket, 's nevezetesen II-ik Ulászló IV-ik decretumának 7-ik cikkét megolvassuk, mellyben azon tanácsos, ki „contra libertatem, et commune bonum, atque Statuta Regni agere attentaret“ — a' bíróságnak valamelly ülnöke által föladandónak határozott az országgyűlésre, hogy ez, őt „juxta sua demerita“ megbüntesse; — ha mondom ezt megolvassuk: el kell ismernünk, hogy nem a' király, hanem a' tanácsosok voltak, kik kormányoztak: egyébkint e' törvény nem hozatott volna. — Továbbá 1608-ik k. e. 10-ik törv. cz. e' szavai: „ut omnis gubernatio, dignitasque consilii, cancellariae auctoritas, per Suam Majestatem restauretur. — — Caveatque Sua Majestas, ne exterarum nationes, et alterius nationis homines, in gubernationem hungaricam unquam sese ingerant; — és az 1613-ik 25. cikk e' szavai: „ut consilii, et cancellariae hungaricae in tractandis, determinandis, et expediendis rebus hungaricis auctoritas, juxta articulos editos (hivatkozik az előbb

fölhozott 1608-ik évi 10-ik t. czikkre) *salva, et integra permaneat, decernitur;*“ — ezen és más számos ujabbkori törvények világosan azt bizonyítják, hogy magyarországnak kellene olly kormányának lenni, melly: *tractat determinat, et expedit res hungaricas,* melly három szó a' legujabb bármelley alkotmányos állodalomban létező közjogtan theoriája, 's ennek alkalmazása szerint a' „kormány“ kellékeit egészen kifejezi. — Kellene továbbá olly kormányának lenni, mellynek irányában ő felsége: „*cavet, ne alterius nationis homines, et exterae nationes in gubernationem hungaricam sese ingerant,*“ — melly megint nemzeti magyar, független, 's önálló kormányt fejez ki. És végre, ha az idézett Ulászló törvényét is, melly még eltörölve nincs, hozzáveszszük, kellene olly nemzeti független kormányunknak létezni, melly felelős, egyébkint büntetés tárgyaul nem tétethetett.

És mégis mindezek ellenére stá-tus-quo állapotunk miatt kénytelenek vagyunk hinni és vallani, hogy nincs nemzeti kormányunk, — legalább nincs olly független nemzeti kormányunk, mellybe — bármikép mystificáljuk magunkat, de igaz — „*exterius nationis homines,*“ ne avatkoznának; sőt in ultima analysi kizárólagosan a' magyar dolgokról ne intézkednének. — Ezt bizonyítja azon sérelmi *) állapot, mellyben annyi idő óta tengünk. — Alkotmánynyal korlátozt monarchicus állodalomban, mellyben független kormány van, több éves sérelmek nem létezhetnek; minthogy a' törvény megsértése, vagy tiszteletben nem tartása legfőlebb annyi éves lehet, hány év folyt le a' sértett, vagy mellőzött törvény hozatala óta a' következő hongyülésig; mellyen vagy

*) Sérelem (gravamen) valamint kívánat (postulatum) nem magyar, hanem austriai eredetű állapot; mert ezek honunkban a' 16-ik századig ismeretlenek voltak. Az austriai kormányzási formák, 's modor lassankinti beszivárgásá idézte elő nálunk is az austriai „Beschwerden,“ és „Postulaten“-féle állapotot, melly austriaiban az uralkodói, és rendiség rendszerének igen természetes következménye, 's kifolyása volt.

a' törvény végrehajtásának in practicabilitása, 's így szükséges változtatása, vagy általános czélszerűtlensége mutatattik be; — vagy bárminemü plausibilis oka adatik annak, hogy végre nem hajtatott, és mindenkép megszűnik sérelem lenni. — Levén pedig honunkban nem három, de száz éves sérelmek egész serege, kénytelenek vagyunk hinni: hogy nincs független nemzeti saját kormányunk.

Midőn sérelmeket említek, értek olly sérelmeket, melyek nem a' megyei rendszer, mint igazgatási gépezet tökéletlensége miatt keletkeznek. Mert a' megyei igazgatás végrehajtásától függő törvényeknek tiszteletben nem tartásából eredő, 's eredett sérelmek, voltaképen nem azok: de ha azoknak vennők is, azok nem olly keserítő, 's nem is olly lealázók. — Hanem értem azokat, mellyek egyedül a' kormány által elkövetett tényekből, 's mulasztásokból keletkeztek, részszerint törvények tiszteletben nem tartása, részszerint törvényellenes eljárása által olly dolgokban, mellyben a' megyei hatóságot használni sem nem köteleztetik, sem föl nem jogositatik. — Hasonló sérelmek létét nem lehet a' megyei rendszer tökéletlenségétől következtetni, — habár sokan azon véleményben vannak is, hogy a' megyei rendszer, mint igazgatási gépezet, czéljának nem felel meg; 's felelős kormányval meg nem állhat.

Azért bár hogy huzódjunk, vonakodjunk, 's egymás irányában érzékenykedjünk: ki nem kerülhetjük, ha javunkat akarjuk, hogy királyunkat illő móddal, és renddel meg ne kérdezzük, valljon van-e olly magyar kormánya, melly „de rebus hungaricis, sine alterius nationis hominibus tractat, determinat, et expedit res hungaricas?“ — el nem kerülhetjük előbb utóbb, mondom, hogy tisztába ne jöjünk az iránt is, valljon: van-e olly független nemzeti kormányunk, mellybe „alterius nationis homines non se ingerunt?“

Ez teendője a' legközelebbi hongyülésnek. És mindaddig mig erre kielégítő feleletet nem kapunk: „sérelem, és kivá-

natok“ által lealázott szárandó nemzet, — ne mondjam nép, maradunk. Minthogy s z e n t levén a' király személye, őt törvénysértő nevezettel nem illethetjük; és ezt nem tehetvén, a' sérelmeket addig is el kell recitálnunk, 's eredménytelenül regisztrálnunk, hogy velök mint tanujelekkel bizonyíthassuk nemlétét annak, mit mi független nemzeti magyar kormánynak nevezünk.

És ha egyszer a' kijelentett, 's elismert magyar önálló 's független állodalomnak lesz elismert, 's kijelentett független, 's önálló nemzeti kormánya: akkor megszünend a' jogtalan s t á t u s - q u o, és akkor leend a' királyi eskü, 's biztosító diplomák betűje, valóság. Akkor mindazon nehézségek, mellyek most előleges, 's nem tudom mi nevü sérelmek, bonyolultságuk miatt megoldhatlanoknak mutatkoznak, — elenyészthetősök módját 's útját magok fogják kimutatni.

Illyen többek között a' magyar koronai állodalomnak mai napig meg nem történt politikai territorialis kiegészítése. Minél első helyet foglal E r d é l y.

Annak megmutatása, hogy Erdély a' magyar állodalomnak a' honalapítás idejétől óta egész a' mohácsi ütközetig kiegészítő része volt, — és a' külön-fejedelemség korában, 's elvált állapotában is a' magyar korona alá tartozónak ismertetett; — valamint I-ső Leopold király országlása alá kerülvén, a' magyar állodalom kiegészítő részének tekintetett, 's nyilatkoztatott; — mindezeknek okadatolt megmutatása szükségtelen levén: csak a' v i s s z a k e b e l e z é s, vagyis státusegyesítés politikai lehetősége iránt támadhat nehézség. — Minthogy politikai működésben kizárólag 's egyedül nem j o g a z, mi irányul, 's indokul veendő: hanem a' p o l i t i k a i k i v i h e t ő s é g a' főtényező, a' főtéketet.

Ha Erdély egyesítése iránt politikailag gondolkodunk, kénytelenek leszünk megvallani: hogy valamint Leopold korában ennek elmulasztása a' legnyilvánosabb jog- 's hitlevél-sértés volt; mert akkor magyar- és erdélyországok

belső 's külső politikai állapota egymáshoz olly hasonló vala, melly az egyesítést nem csak nem lehetlenítette, de a' jól fölfogott státuscziel és politika ezt igényelte: — ugy azon idő óta a' belügyek fejleménye 's igazgatás formája oda módosult: hogy e' két ország, a' mint mai nap van, belügyeinek divergentiákra lett általmenetele miatt e g y e s ü l é s r e nem alkalmazatos, ha csak „tabula rasa“-t magyar- és erdélyhonban bármi módon elé nem idézünk. — Minekelötte tehát az egyesítésről okszerűen csak szó lehetne is, szükség előbb e' két ország belső ügyeit a' lehetőségig hasonló institutiókkal ellátni. Ezeken, t. i. az institutiók assimilációján a' jelen erdélyi országgyűlés, — millyenek az urbér, birtokolhatási, 's hivataalképeségi jog, váltótörvény, kisajátítás, commissariatium 's a' t. az által legjobban segíthet, ha lehetőségig ezeket a' magyar honban létezőkhez hasonlókká, — nem mondom — egyenlökké teszi; magyarország leendő hongyűlése pedig az által, ha reformjaiban vagy megáll addig: mig Erdély őt elérte, és így alkalmazossá vált az egyesülésre; — vagy reformjait — minthogy kár nélkül veszteleni nem lehet — csak olly tárgyakra irányozza, mellyek az egyesítésnek ellentálló divergentiákat nem idéznek elő. — Egyébkint bármilly hasznos reformokat tehetnénk is, ezek már azért sehogy sem lehetnek okszerűen jók, mert folytonosan útját állják a' magyar állodalom azon — hogy magyar publicisticai kifejezéssel éljek — előleges — praeferentialis — reformjának, melly alapja mindennek, t. i. a' magyarkoronai országoknak, egy állodalmi 's politikai egység g é válhatása. Ez így van, ez nem lehet máskép. Ezen két alternatívának gondos szemügybeni tartása elkerülhetlenül megkivántatik az e g y e s i t é s r e.

Minthogy pedig a' jelen erdélyi országgyűlés folyama ollyannak mutatkozik, melly az egyesítést gátoló divergentiákat megszünteti: a' jövőendő magyarországi hongyűlés az egyesítés lehetőségét valószínűleg készen találja. Ha pedig

az erdélyi hongyülésnek olyan lenne eredménye, melly által a' divergentiák még többülnének: ezen esetben az egyesítés eszméjéről kölcsönösen le kell mondani: — ekkor még fönmarad a' kapcsolás, az összekötés lehetősége. Kérem megkülönböztetni: az egyesülés, és kapcsolás fogalmát. — Egyesülésben, vagy is egyesült állapotban egy országlás 's kormányzás alatt, egy az igazgatás is. Kapcsolásban, vagyis kapcsolt állapotban, egy országlás 's kormányzás alatt különbözõ az igazgatás. Az egy országlás- 's kormányzással, de különbözõ igazgatással ellátott állodalmak, olly jól tehetnek állodalmi politikai egységet, mint képtelenség volna azt csak gondolni is: „hogy egy nemzeti, 's több népi állodalmak, vagyis egy személyben gyökerezõ uralkodás, és e' személynek általadott országlás alatt — absolut, 's alkotmányos kormányzással, 's a' legkülönszerűbb igazgatási formákkal ellátott, részint külvizonyokhoz szövetkezett, részint önálló, 's független állodalmak — jogszerű birodalmi egység g é *) alakíthatók.“

Ha tehát, mint mondám, az erdélyi hongyülés eredménye „egyesítést“ nem engedne is meg: a' „kapcsolás“ megtörténhet. Ennek nincs akadályja. — Erdély külön igazga-

*) Ez a' „státus-quo“ által előidézett austriai birodalmi egység kellõ értelmezése. — Ennek egy részében (a' német örökös tartományok-, lombard-velencei, 's gallicziai királyságokban) absolut uralkodás van; más részében (a' magyar koronai országokban) alkotmányos országlás. — E' két egymással ellenkező fölségi hatalom egy kormánygépezettel kormányoz; — és az egy kormány mellett vannak több legkülönszerűbb igazgatási formák. — — Mennyi jog-, köteleesség-, fogalom-, 's eszmezavar! 's ezekből mennyi jog- 's köteleességsértés az eredmény; — pedig akarat nélkül!! — — Ez, az österreichische Monarchie. — Tessék e' Monarchie-ban akár a' jog elméleti teoriáját, akár ennek alkalmazását a' státuscziel elérésére, — a' nemzet (magyar) és népek (német, lengyel, olasz, cseh) boldogítására fölhasználni, és megmondani: jutand-e fölhasználójuk oda: hova a' legjobb szándék ügyekszik? — remélhető-e süker, mit a' legmegfeszültebb erő, 's becsületesség előállítani akar? — felelet — — de nem felelek; a' napok eseményei felelnek.

tása — mi nem más, mint a' saját institutiókhozi alkalmazkodás, — a' magyar közös, vagyis egy kormánynyal, egy alkotmányos király országlásával — a' magyar nemzeti állodalom egységében, igen tisztán kiegyeztethető. Melly kapcsolási állapot föntartandó lenne mindaddig: mig az egyesítést a' kölcsönös érdekek nem sürgetnék.

A' territorialis kiegészítésnél második helyet foglal Dalmátország. Ennek a' magyar korona alá joggali tartozóságát megvitatni szinte szükségtelen. Mert ha ennek nagyobb része a' mohácsi vész után a' velenceiek által elfoglaltatott is: ujabb időkben, magyarkoronai jognál fogva került ez királyunk uralkodása alá; melly alatt ez ország az austriai német tartományokhozi csatolás általi tartományosítás, és austriai formákban igazgatás miatt folytonos magyarjog-sértéssé, — 's a' királyi eskünek nyiltan bevallott meghazudtolásává lett. — E' körülmény, előidézője és föntartója — ha jól meggondoljuk — amaz igen is borzasztó állapotnak, miszerint királyunkat eskü-, 's hitszegőnek nyilváníthatnók egy olly jog folytonos megszegése miatt, minek először, ő nem oka; mert kellő fölvilágosítás esetében bizonyosan ezt nem engedné; — és másodsor, mit a' politika — ezen annyiszor rosszul értett, és értelmezett mentegetési csáb — sem nem igényel, sem nem kíván. Mert azt sem bel, sem kül józan politika nem kívánhatja, hogy olly földterület, tartomány vagy ország, melly jogszerűen a' magyar korona alá tartozik, ettől elszakítva idegenszerű olly institutiókkal 's törvényekkel igazgattassék, mellyeknek jogszerű alapja azon okból nincs: mert idegenszerűek.

Dalmátországnál, a' magyarkoronai állodalom kiegészítése, ugy mint Erdélynél a' kapcsolat utján, nehézségre 's kivihetlenségre nem talál. Mert ha meghagyat-

tatnának is, egy időre, mostani institutiói, 's csak életbe léptetnék a' „de officio palatinali“ 12-ik t. cz., melly így szól: „tota Dalmatia subjacere debet judicio Palatini: et pro proventibus habet in illa certas insulas;“ a' magyar ország-lás alá kerülendéssel, a' lehető jótékonyság azon legjobb nemével ajándékozthatnék meg ezen ország: hogy az uralkodási jogtalan állapotból fölszabadulván, azon állástól is megmenekülne, mellyben vagyonosodási tekintetből nincsen jövődjé az ugy is csak 220 □ mértföldnyi 400,000 lakóval bíró, 's így, egy magyar megyéhez hasonlítható országnak. — Ide tartoznak még azon adriai szigetek is, mellyek mai napig Istriához vannak csatolva. E' szigetek nagyobb része frangepani birtok volt. Ezeknek visszacsatlásáról törvény is van.

A' territorialis kiegészítésnél végre harmadik helyet foglal a' magyar korona alá tartozó egyetemes határörvidék. A' kapcsolás, sőt az egyesítés általi kivihetőségben ennél sincs nehézség, mihelyt a' magyar állodalomnak független nemzeti kormánya lesz; mert a' katonai igazgatási forma, a' végvidékek biztosítása végett, illetetlenül marandó 's hagyandó lenne ¹⁾.

És ha elvégre független nemzeti kormánya lesz a' magyar állodalomnak, és territorialis kiegészítése is megtörténik; csak akkor lehet sikeresen azon reformokról gondolkodni, 's a' jól átgondoltakat életbe léptetni, mellyeket most a' „birodalmi egységnek“ szemügybeni tartása mellett, sokan életbe hozni ügyekeznek.

¹⁾ Sőt most, midőn nemzeti kormányunk van, 's az eddig különféle személy- 's birtokjogok lassankint ki fognak egyenlítettetni, — igen kívánatos lenne, hogy a' magyar birodalom azon határain is, hol határörvidék nem létezik, ez felállíthatnék. Ezt a' honvédelmi, 's finansialis érdek javálja. A' practikai kivihetőség nem akadna nehézségekre.

Ha azonban a „státus-quo“ megszüntetésének általam ajánlott jogszerű módja bármilly tapintat-, vagy tacticából a' hongyülés tárgyává nem teendhető, és az boldogabb időre halasztandó, mellyben rajtunk egy nagy véletlen, — melly (sugva legyen mondva) soká magára váratni nem fog, — ugy is segitend, — 's mikor aztán ha rögtönözve is, de kellő ismerettel, a' magyar monarchiai állodalmat jogszerű állapotába visszahelyezni nem nagy nehézség leend, csak avatatlan kezek ne nyuljanak hozzá, — ha mondom a' státus-quo megszüntetése még most a' hongyülés tárgyává nem teendhető: a' birodalmi egység, és nem-egység eszméjét szem^{el}őtt kell tartani, 's a' reform kiindulás pontjául, 's mintegy vezérvászlójaként választani. Egyébkint lehetlen a' biztos haladás; — egyébkint a' haladás táborában katonászkodók, — kikben a' szándék, akarat, erő, egy szóval, a' haladási kellékek megvannak, vezéreszme nélkül egymás erejét eredménytelenül használják föl, — vagy olly eredményt idéznek elő, mellyet nem vártak, mellyet nem akartak ¹⁾.

Ez időben, midőn a' haladók egy része, socialis úton társulattá szerkezetten, kimondá: az egység vezéreszméjét, — mert minden reformot „a' birodalmi egység szemügybeni tartása mellett“ szándékozik létesíteni ^{*)}, — a' haladóknak egy más része pedig a' reform-részleteket nyilatkozványában ugy formulázta, hogy azokból birodalmi egység-elleniséget lehet kivonni ^{**)} — noha ezt nyiltan ki nem mondá: — a' vezéreszmék léte vagy nem léte ellen intézendő tactica többé nem alkalmazható ^{***)}. És ha továbbá is akarunk tacticát alkalmazni, ezt ezentul csak a' reform egyes kérdéseire irányozhatjuk, egyes részeiben működtethetjük;

¹⁾ Kérem itt megemlékezni, hogy midőn e' sorok irattak, a' már alakult conservativ párt ellenében az ellenzék is Pestre második összejövetelt hirdetett; és gróf Széchenyi is kiadta politicai programját.

^{*)} Lásd a' conservativ programmot.

^{**)} Lásd az ellenzéki programmot.

^{***)} Olvasd gr. Széchenyi programját.

mellyek úgy formulázthatnak, hogy azokból világosan kitűnjék az egyik vagy másik vezéreszmei szerintiség; de úgy is alakíthatnak, hogy azokból csak a' mélyebben látók, élesebb elméjüknek lesznek képesek levonni a' mellyik vezéreszmei szerintiséget. Ha megyei tanácskozmányinkban körültekintünk, találkozunk ezekben illynemű formulázásokkal. — És kérem, illy t a k t i k á s o k n a k mondott formulázásokból mi szokott lenni az eredmény? Az -- miről engem tapasztalás győzött meg — hogy a' pártok embereinek nagyobb része, — kik nem birván elegendő, 's kellő ismeretekkel, — vagy evvel birván, de nem levén különféle életfoglalkozásaik miatt elegendő idejük, kellő, 's szükséges gondolkodásra, — csak lélektani hajlamból, és sympathiából, vagy antipathiából nyilatkoznak így, vagy amugy.

Valljon nincsenek-e sokan azok közül, kik magokat ellenzékieknek, conservativeknek vallják, olly állapotban, hogy voltaképen megmondani nem tudják, miben áll valódilag a' conservatismus, és miben az ellenzékieg? Ne higyeje azt senki, hogy a' két nyilatkozvánnyal közdolgaink iránt minden fogalomzavar elenyészett *).

*) Azok, 's egyedül csak azok számára, kik az alakult pártok alapelveit kellőleg fölfogni még eddig nem tudták, egyéni fölfogásom szerint, kiadott nyilatkozványaik után ime ekép ismertetem meg azokat:

Mult 1846-ik évi november 14-ik napján kiadott többek által egy politikai nyilatkozvány; — melly szerint:

„Két sark körül forog potitikai létünk; — egyike azoknak nemzetiségi, alkotmányos, és közigazgatási önállásunk: — másika a' közbirodalommal való azon összeköttetés, mellyet századok előkészítettek, századok megerősítettek.“

Azert,

„Az alkotmányosság, 's nemzetiség, — 's a' közbirodalmi egységnek eszélyes szemügyben tartása mellett“

E' többekből álló társulat egy politikai organisált testet alakított conservative párt név alatt,

„A' haza átalakulásának keresztülvitelére.“

Ezt pedig szükségesnek láták tenni azon okból, mert bevallott meggyőződésök szerint,

Azonban legyen ez bármikép, mindegyik pártbelinél, midőn párti működésben részt vesz, kitűnik, — legalább kitüntetni szándékoltatik az akarat, ügyekezet a' hon javának előmozdítása iránt. — Csak az a' különbség közöttök, hogy egyéni érdekek, — mellyektől e' világon senki sem ment, —

„Semminemü törvényhozási intézkedés sem érdemi meg a' haladás és javítás nevezetét, ha

- a) a' kormánynak alkotmányos ereje, 's hatályossága,
- b) az országnak alkotmányos állása,
- c) a' birtoknak mérséklő befolyása,
- d) a' tulajdonjognak szentsége,
- e) a' közbirodalommal kapcsolatnak szilárdsága,
- f) a' nemzetiség érdekei

„s egy békés reform lehetőségei, általa (t. i. a' törvényhozási intézkedés által) meg nem erősítetnek, nem conserváltak, 's illetőleg újabb biztosítékokat nem nyernek.“

Ezekből láthatni, hogy a' conservatív párt czélul tűzte ki: a' haza átalakítását; — és ezen átalakítási működésben vezérelve állította fel: az alkotmányosságot, nemzetiséget, 's a' közbirodalmi egységet, — mint létező tényezőket. — Van tehát három vezérelve, mellyeket a' haza átalakításában nem csak fentartani akar: sőt, — minthogy az átalakítással javítást ügyeszik eredményeztetni, — nyiltan, 's elhatározottan csak azon intézkedést mondja javításnak, melly e' három elvet conserválja, 's illetőleg újabb biztosítékokkal ellátja. — Ha tehát ezeket összevonjuk, támad belőlök ezen conservatív alapelv: „magyarország átalakításánál a' közbirodalmi egység tekintendő.“

Szinte idei 1847-ik évi junius 6-án kiadott többek által, egy más politikai nyilatkozvány, melly szerint:

„A' magyar kormány alkotmányos törvényeink ellenére, idegenszerű, 's nem nemzeti, hanem olly befolyás alatt áll, melly a' monarchiának egyéb tartományait abszolút hatalommal igazgatván, az alkotmányos életnek nem épen barátja.“

Azért

„meg nem feledkezve azon viszonyokról, mellyek az ország 's az austriai örökös tartományok között, a' pragmática sanctio értelmében fenállanak: de szorosán ragaszkodva az 1790: 10. törvényczikkelyhez is“ —

hazai dolgok és tárgyak, valamint köz- 's magánjogok, 's kötelességek világosabb, 's homályosabb ismerete; — és több más emberi akaratnak irányt adó hatványok miatt, a' hon java előmozdításának miképiségét különböző úton 's irányban keresik.

E' többekből álló társulat, a' magyar alkotmányos ellenzék tagjainak vallván magát, egy politikai pártot alakított, 's feladásaul kitzíte:

„a) a' kormány egyes tetteire, mulasztásaira, 's összes politikájára folytonosan ellenörkődni; — és

b) minden czélszerű reformok létrehozásán folyvást iparkodni.“

Ezen kettős feladatot tűzék ki pedig azon okból:

„Mert a' kormány a' nemzetnek jogszerű fölszóllalását figyelembe sem véve: a' korábbi sérelmek orvoslását nem csak nem eszközli, de mulasztásaival 's tetteivel újabb sérelmeket támaszt.“

'S minekutána kijelelték volna azon tárgyak főbbjeit, miknek minélelőbbi létrehozását, az idő, 's helyzet körülményei szerint a' hon javára mulhatlanul szükségesnek hiszik, — kinyilatkoztaták azon meggyőződésüket, hogy:

„ha az austriai örökös tartományok — — az alkotmányos nemzetek sorába lépnének, — — érdekeink, 's az ő érdekeik könnyebben kiegyenlíthetők lennének; — és az összes birodalom egyes részeit nagyobb érdekegység kötné össze.“

Ebből láthatni, hogy a' magyar alkotmányos ellenzéknek két czélja van, t. i. a' kormányra ellenörkődni, és czélszerű reformokat létrehozni. Ezen kettős czélt, bevallott meggyőződése szerint úgy véli sikeresen elérhetni, ha az összes birodalom többi tartományinak is alkotmánya leend; mert ekkor nagyobb érdekegység támadván, természetesen a' kitüzött kettős cél könnyebben elérhető.

A' magyar alkotmányos ellenzék nem mondja ki tisztán, és elhatározottan a' párti vezérelveket. Nyilatkozványából kiderül, mintha vezérelvül tűzné ki azt, hogy „magyarország szabad ország, egész törvényhozási, 's kormányzati rendszerében független: tehát semmi más országnak, vagy nemzetnek alá nem rendeltje;“ de ezen vezérelvnek lenni kellő nyilatkozás nem alkalmazható azon birodalmi egységre, melyet ő constatiroz, 's melyben ő czéljait csak akkor vallja sikeresen elérhetni, ha „a' birodalomnak többi részei is alkotmánynyal elláttatnak.“ Ha tehát a' nyilatkozvány tartalmából kell kiokoskodni egy vezér- vagy alapelvet, akkor ez nem lehet más, mint az összes birodalmi alkotmányosság, melly alkotmányosságban, nem subordinált — alárendelt: hanem coordinált — mellérendelt — állás tüzetik ki magyarországnak.

E' különböző ut 's irány választásának okát tán abban lehet föltalálni, hogy honunknak, az az: a' magyar korona országainak státuszjogi állása, — 's továbbá, királyunknak milly viszonyban alapuló, 's milly jogokban gyökerező souverainitása publicistáink

És továbbá idei 1847-ik évi télben megjelent egy politikai program czímű nyomtatvány, mellynek szerzője kimondván azt, hogy :

„ő sem conservativ, sem ellenzéki: hanem ha valami titulusának (pártnevének) kell lenni, ő becsületes progressista, 's ernyedetlen reformer, vagyis összevonva, progressivus reformer“

— létesített egy politikai pártot, melyet azért, hogy jörganisálva még nincs, és nyíltan bevallott tagjait nem ismerjük, ignorálni nem lehet. — Ezt nem tehetvén, azt mint létezőt el kell ismernünk, mert tagjai minden bizonynyal szaporodni fognak. Erről a' párt főnökének hatályos ügyessége mindenkit meggyőzhet. És azért a' „politikai programot“ pártnyilatkozványának kell tekintenünk.

És találkozzunk e' nyilatkozványban egy elvvel, melly szerint mindaz, mi honunkban husz, 's annyi év óta történt, — szerinte történt, — és pedig a' nélkül, hogy azok, — kik a' történetekre közremunkáltak, — akar ezen pártbelieknek nyíltan ismerték volna magokat, vagy vezérelvöket definiálták volna.

A' conservativ, 's ellenzéki párt alapelvét értelmezni lehet, mert azt mind-egyik, kiadott nyilatkozványában formulázta; nem úgy a' progressivus-reformer pártnak practicus alakítója. — E' politikai programmban az alapelv olyan, hogy ezen elvet szavakkal értelmezni nem lehet: hanem ha mégis megismertetni kell, kifejezhető ezen számtani jegygyel: ①. — Sokan azt fogják gondolni, hogy — a' ① számtani jegy fogalma annyi levén, mint: semmi — a' progressivus-reformer párt elvét semminek lenni állítom: az az, azt mondom: nincs elve. Pedig éppen ellenkezőt mondok. — De hát miben áll ezen elv?

Hogy ezen ① elvet megismerjük: képzeljük magunknak, a' conservativ, és ellenzéki párt megszüntét; — azonban, hogy ezt képzelhessük, föl kell tennünk, hogy az ellenzék elve éppen ellenkezője a' conservativ elvnek: t. i. ha a' conservativ párt magyarországot, a' közbirodalmi egység szemügyben tartása mellett akarja átalakítani: az ellenzék magyarországot nem a' közbirodalmi egység szemügyben tartása mellett akarja átalakítani: hanem magyarországot magát egységnek vevén ebben czélszerű reformokat akar; — mondom, hogy a' program párt ① elvét megismerjük, képzeljük e' két párt megszüntét, — megszűnésökkel természetesen elveiknek is megszűnni kellendvén. — Miként progressive mind a' két pártnak bizonyos részét enyészni képzeljük: azon szerint, mind a' kettő helyibe képzeljük progressive lépni, a' program-pártot; — és minekutána képele-tünkben mind a' kettő elenyészett, és egyik sincs, — a' program-pártot kell az

által kellőleg közismeret tárgyává nem tétetett, föltételeztetvén általok, hogy ezek ugy is tudvák. És pedig a' mindennapi tapasztalás ellenkezőt bizonyít. Ily tapasztalás birta e' sorok íróját jelen értekezés készítésére.

elenyészett pártok helyett, létezőnek képzelnünk. Ha ezen képzeleti progressus lehetőségét valószínűnek elismerjük, akkor a' két párt elvének fogalma, a' nemlétel fogalmával összekötve lesz az, a' mit ● számtani jeggyel a' programm-párt választott elvéül kitűzhetünk.

És mivel a' programm szerzője nyíltan megmondá, hogy „ő sem ellenzéki, sem conservatív,“ — 's ilyenek honunkban többen találkoznak, miért is létezik programm-párt: — ennek elve nem lehet más, mint az, mit ● számtan jeggyel megismertetni lehet.'

Nem kell gondolni, mintha ez a' ● jeggyel összekötött elv fogalomnak fejtegetése, — vagyis: a' conservatív, 's ellenzéki elv nemléteinek fogalmából eredett programm-párti elv semmitőli megkülönböztetése, csak haszontalan elmefuttatás, vagy matematikai szörszálhasogatás lenne, melly a' positivus elvű pártoknak sem nem használ, sem nem árt: sőt inkább olly érdekes mint a' számtanban a' ●, melly mindig olly helyen áll, hol, ha ő nem állana, valamelyiknek a' kilencz számjegy közül állani kellene; — jelentése tehát nem sem mi. — Ezen, hogy ugy mondjam, elméleti elvet, e' párt nagy mestere mikép alkalmazza a' reform-részletek utain, — ismét szavakkal kifejezni nem lehet; mert ez függ azon körülményektől, mellyeket ő előbb létrehoz: de mellyeknek kifejlesztésével nem gondol; hanem fejleményök bizonyos stádiumában reájok alkalmazza ● elvét, 's vele credményt állít ki.

Ezen theoria szerint történtek mindazon reformok, mellyek eddig e' párt által (mert mondom husz évi létét ignorálni nem lehet) létrehozattak. — Van tehát e' pártnak alapelve; mit, — ha szóval kimondani kell, — csak e' szó fejez ki: hon.

Lássuk most mi különbség van e' három politikai párt között; — természetesen az illető írott nyilatkozványok szerint?

A' conservatív párt czélul tűzte ki magyarország átalakítását, e' három tényezővel: alkotmányosság, — nemzetiség — és közbirodalmi egység, — bizodalom mellett a' hatalom kezelői iránt.

Az ellenzéki párt: czélszerű reformok behozatalát, ellenőrködés, — tehát nem bizodalom mellett, — szinte három tényezővel: sanctio pragmatica —

Az eddig előadottakból érthető, hogy a' magyar állodalmat, mint politikai egészet, én t é r i l e g, és nem h a t á l y i l a g (dynamice) vettem. Az az, a' magyar állodalmat, mint olly tért vettem, mellyen létezik a' magyar egyének politikai társadalma. És midőn annak ismertetését jogi, politikai és ténylegi szempontból azok számára, kiknek róla még kellő megállapodott fogalmuk nincs, — közzé tenni igyekeztem: sem nem volt czélom magyar állodalmi jogot *) (Staatsrecht) rendszeresen írni; — sem az izgatás terén arra működni, hogy a' magyarkoronai országok méltánytalan állapotának, — mellynek a' közbirodalmiságban sem jogi, sem politikai szilárd alapot az önkényileg összeférczelt austriai „status-quoval“ kivívni soha, de soha sem sikerülend, — a' létező európai körülmények könnyelmű ignorálásával, azonnal, és mindjárt természetes állodalmi jogszerűségbe visszahelyeztetést eszközöljek. Noha ez iránt az annyira divattá vált panslavisticus, és orosz császárrali ijesztgetések ellenére is külviszonyok szempontjából nehézség nem lenne; mert az orosz császárról — azért hogy ellensége a' forradalom által változtatni szándéklott európai közdogmok rendének, — józanul föl sem tehető, hogy minden tulkatonás fölfogása mellett is, a' historiai, 's pactum conventumokon épült, 's jó lélekkel, 's becsületesen szerzett

1790: 10. törv. cikkely és az összes birodalom többi tartományinak alkotmányossága.

A' progressista reform-párt czélul tüzte ki: az általános kifejlődést, — a' két párt ● bizodalma, és ● ellenörködése mellett, azoknak különböző három ●●● = hon tényezőivel. — — Elvont értelmezés: de való; — mi ha valamely véletlen közbe nem jó, be fog bizonyulni.

*) Az állodalmi jogot kérem megkülönböztetni a' közjogtól (Jus publicum; öffentliches Recht). Más az állodalmi jog, melly a' térre mint politikai terrenumra vonatkozik más állodalmak irányában; — és más a' közjog, melly a' politikai társadalom egyéneinek belső állapotára nyer alkalmazást, természetesen a' fejedelmet is beleértve a' politikai társadalomba. — Állodalmi jognak tárgya a' téri állodalom; — a' közjognak pedig a' hatályi állodalom, a' nemzet.

jogok embere ne legyen. — Noha mondom ez sem az orosz császárról, sem bármelyik európai hatalmasságról föl nem tehető; — és ennek föl nem tehetése mellett egy pár ugy nevezett fölvilágosító note diplomatique által az illetők előtt, a z sükerrel megtörténhetnék: — mégis, — jól tudván azt, hogy a' magyar állodalomnak milly jogokban alapuló voltáról mind Budán, mind Bécsben tisztultabb 's igaziabb fogalom, és ismeret terjesztése szükséges, — idejében lenni találtam addig is — mig a' magyar állodalom politikai létének kiigazítását az európai körülmények követelni fogják (mi az idő jelei szerint soká el nem marad) — azt, gondolkodás, és gondoskodás tárgyává tenni, vagy legalább iránta eszmecserét ébreszteni; mert így lehető csak hogy a' magyar állodalmi- 's közjogróli fogalmak tisztulni fognak, 's valahára egymást megértendjük.

Legyen a' jövendő hongyülés akaratának nyilvánul-
dása bármilly irányu: engedtessek meg nekem annak fölté-
telezése, hogy az nem leend más, mint: a' magyar mo-
narchiai státusegységnek alkotmányos nem-
zeti formákban biztositása minden időre.

Ezen föltételezés két főszmét involvál t. i. a' magyar
monarchiai státusegységet, — és ennek nemzeti alkotmányos
formákban biztositását.

Az elsőt, — a' magyar monarchiai státusegységet, igény-
telen tudományom szerint megismertetvén, — ennek t é r i
(territorialis) biztositási módját, 's eszközét adtam.

Értekezzünk most a' magyar monarchiai státusegység
hatályi (dynamicus), vagyis, mi ugyanaz, a' nemzeti
alkotmányosság biztositásáról.

A' hatályi státusegységnél, vagy mint imént mon-
dám, a' nemzeti alkotmányosságnál nemzet föltételeztet-
vén, — először is a' magyar nemzet ismertetését kellene
adnunk. — Minthogy azonban már fölebb — hol a' nemzet,
's nemzetiség elvont értelmét adtuk, 's ezt a' magyarhoni
polgárokra alkalmaztuk, — megmutatva van, 's megismer-

tetve, hogy kik teszik magyarhonban eddig a' nemzetet, itt egyszerűen kimondhatjuk: hogy magyarkoronai állodalomban eddig nemzet csak a' nemesség: az az nemzet tagjai eddig csak a' nemesek; 's gyakorlathból azok is, kik nemesi jogokkal bármikép élnek.

E' szerint e' hon lakosinak mintegy tizenkilenczhuszad része nem nemzet. Ez csak nép. A' nép — e' tizenkilenczhuszadrész honlakói iránt, az lehetne a' kérdés: valljon a' nemzet tagjai közé felveendők-e, minthogy egy állodalomban egy nemzettel több népek létezhetvén, — ezt az állodalom hatályi (dynamicus) fogalma elkerülhetlenül nem igényli. — E' kérdést azonban, — ha más indok nem volna is, — maga az arány, melly e' hon nemzete, 's népei között létez, — fölteendőnek sem javalja; hanem mintegy kérdésben van a' felelet, miszerint: e' honnak minden lakója nemzet tagjává teendő. És ne felejtsük, hogy nálunk érdekegység békésen csak az általános nemzetesítés formájában létesíthető, — 's érdekegység nem eszközölhető, hacsak egyesek — még eddig különböző magán 's közérdekei, a' népiségek kimélése, 's tiszteletben tartása által, egymás irányában ki nem egyenlítettnek.

Ezt axioma gyanánt fölállítva, az csak a' kérdés: miképp? — A' miképpiség kérdésére felelni nehéz, de nem lehetlen. Ugyanis:

Ha meggondoljuk, hogy az eddigi magyar nemzetnek, vagyis nemességnek eredeti alapja a' földbirtok (a' czimeres nemesség, vagyis czimeres oklevélleli nemzetesítés későbbi találmány *), mellyel mindig nemesség, vagyis magyar

*) Nem szükséges itt a' czimeres nemesítés eredetének okait kutatni: noha ezt, valamint azt is, hogy mellyik király alatt vevé kezdetét, régi okirataink nyomán, 's iróink munkái után megmutatni nem lenne lehetlen. — Elég az, hogy státusrendszerünkbe ez több század óta, mint olly intézvény van beleoltva, mellyel közjogu qualificatio személynek, 's általa családjának adatni szokott, 's korunkban státusjüvedelmi forrásul is használtatik. Egy czimeres levél, melly nemesít, plus minus 4000 pengő forintba kerül.

nemzetesedés *) van összekapcsolva: mintegy magától kínálkozik a' mód, és út, mellyel, és mellyben a' miképiség csomója megoldható.

Ezen csomó megoldásánál, vagyis a' magyar állodalomban létező népek nemzetesítésének munkájánál, a' magyarhoni földvagyon iránt olly intézkedés, olly reform szükséges, hogy midőn általa a' föld népe nemzetté lesz; a' nemzet mostani tagjainak földbirtok-viszonyai is a' minden oldalról érdekek szemügybeni tartása mellett kiegyenlítettessenek, kiigazítottassanak.

Minekeltötte ezekről értekezni, szükség némieket előrebocsátanom. Státusszerkezetünk fölvénél fogva, — mint már fölebbi értekezésemben megmutatni igyekeztem, — a' magyar monarchicus állodalomnak jogszerű alapja nyugszik azon elvitázhatlan igazságon, miszerint: „egész magyarföldnek tulajdonosa a' korona, 's ennek földtulajdonosi minemiségéből folyik ki azon hatalomjog, mellyet fölségségnek (souveraineté) mondunk.“

Minthogy századunk általánosan nyilvánult koriránya azt követeli, hogy minden személynél a' földvagyon, tulajdon legyen: — mert személy nem a' földért, hanem föld van a' személyért; — személy a' czél, föld az eszköz; — és a' személynek rendeltetése levén önfentartása mellett, a' határozatlan tökélesbülés is: erre mindennek, tehát a' föld határ 's föltétel nélküli használhatásának is szabadnak kell lenni; egyébkint e' rendeltetésnek megfelelni nem lehet, — minthogy, mondom, a' korirány földtulajdon követel a' személynek; az most a' kérdés, valljon adandó-e magánosnak, személynek — legyen az bár ki — földtulajdon, vagy nem?

A' köz- 's magánjogtan elvei után, szerintem levén a' földtulajdon: olly föltétel nélküli földvagyon,

*) Innét származik ezen mai napig is szokásban levő nemesi cím: nemzetes uram: élő, 's gyakorlati tanúságaul annak, hogy magyar állodalomban eddig csak az nemzet tagja, ki nemes.

mellynek lényegéről ura teljes szabadsággal rendelkezhetik, — ha a' magyarföldet magánosak, — egyének — kezei között tulajdonná tesszük: logikai elvitázhatlan következetességgel el kell abbéli teljes szabadságukat ismernünk, miszerint a' magyar földnek lényegéről kizárólagos joggal rendelkezhessenek. — Már a' magyar földnek közjogi és státusszerkezeti szempontból nem lehet más a' lényege, mint az, hogy magyar, és hogy állodalmi állomány (constitutivum status). Midőn tehát megadatnék valakinek, a' magyar föld lényegéről, az az, magyar, 's állományi mivoltáról szabad rendelkezési jog: meg kellene adatva lenni következetesen azon szabadságnak, és jognak is, hogy azt, nem magyarrá, és nem állománynyá tehesse. — Illy jog, illy szabadság, az az: földtulajdon, magánosak kezei között mire, és hova vezet, mindenki megfontolására bizom.

Illyen levén a' földtulajdon, szerintem az, e' honban magánosoknak, — legyenek ezek személyek, vagy társulatok, — nem adható. Nem pedig azért; mert megmutatva levén fölebb, hogy az egytetemes magyar földtulajdon a' koronáé, 's ezen tulajdonosi minemüségen nyugszik a' magyar fölségiség, — souverainitás — ha egyeseknek, magánosoknak tulajdont adunk, el kell ismernünk ezeknek közös fölségiségét, el kell ismernünk az ugy nevezett népsouverainitást; melly magában bármilly magasztos státuszjog-alap legyen is máshol; nálunk magyaroknál nem alkalmazható státuszjog-alap. — És ha bár alkalmazható lenne is, nincs észszerű indok, ezt miért óhajtani, vagy akarni. — Midőn ellenkezőleg, egész magyar föld, a' korona elosztatlan, 's elidegeníthetlen tulajdonának továbbá is elismeretvén, — olly compact állodalmi egységet képez, mellynek jogszerűsége — legitimitása — azon viszonyban alapszik: miszerint a' korona azért souverain: mert tulajdonos; és mivel tulajdonos, e' minemüségénél fogva nála van a' „jus summi dominii“ a' fölségiség. E' fölségiség gyakorlása kirá-

lyi családunknak, meghatározott föltételek alatt pactum conventum által adatott által, azért királynál a' fölségi jog csak birtok és nem tulajdon, — fölségi hatalma nem absolut, — korlátlan: hanem „korlátolt,“ mely korlátotság által definiáltatik a' magyar alkotvány.

Ha ezen státus-elvet, — mely a' magyar állodalomnak mai napig alapja, — továbbá is fentartjuk: sőt, mint már említém, önmegnyugtatóságunk, 's mások előtti ismeret miatt, úgy mint van, nyilvánítjuk: — megtettünk mindent, mit a' monarchiai elv elismerése, bevallása, 's tiszteletbentartása iránt tenni kötelességünk is, jogunk is van. Megtettünk mindent, hogy bármilly nyelvű 's eredetű földbirtokos, legyen az tót, oláh, szerb, illir, horvát, német 'sat. józanul azon gondolatra nem vetemedhetik, miszerint ő földbirtokával a' magyar koronai státusszerkezetből vagy kiléphessen, vagy megmaradva, evvel ellenkező irányt követhessen, csupán 's egyedül azért, mert nyelvre 's eredetre nézve nem levén magyar, a' magyar politikai nemzetiségre sem köteleztethetik. Ha pedig mégis illy gondolatra vetemednék, isten, és ember előtt szent, 's világos marad a' jog, őt a' magyar státusszerkezetben, 's így a' magyar politikai nemzetiségbeni maradásra minden móddal 's eszközzel kényszeríthetni. Midőn ellenben kinyilatkoztatván azt, hogy a' magyar korona territoriumában, „mindenki a' földnek tulajdonosa,“ nem csak azt teszszük, miszerint a' monarchiai elv fényképpé válik, 's nem lesz valóság: hanem a' magyar politikai nemzetiséget is az olly különböző népiségek indulatos 's gyulékony szeszélyére bizzuk *).

*) A' magyar korona országának ezen státus-alapelven tovább is megtartott szerkezetében, válik lehetségessé az annyiféle népiségek, természet szerű és sajátos igényeiknek kiegyenlítése, a' nélkül, hogy a' magyar politikai 's diplomaticai nemzetiség csak legkevésbé is csorbát szenvedne vagy éppen veszélyeztetnék. Mert midőn a' magyar állodalomnak tót, német, oláh, szerb, horvát, illir, 'sat. nyelvű 's eredetű lakosi, 's birtokosi megtarthatnák onkörükben, 's népi ügyeikben saját nyelvöket, és szokásaikat: úgy ezeknek veszélyeztetése nélkül

De továbbá, földtulajdon, hasznosítható vagyoni tekintetből sem adathatik személynek. — Tudván, mi a földtulajdon, ha földet személy korlátlanul hasznosíthat: hasznosításával másokat, tehát a' közjót, — mi minden státusban a' végcél — károsíthatja. Ennek bebizonyítására elég legyen két példa. Engedtessék valakinek földtulajdon, melylyen patak, vagy folyó létezik, és jusson ennek eszébe a' vizet földtulajdonáról bármi oknál fogva kiszorítani, mit physicailag körülsánczolással teljesíthet. Ezt a' tulajdonjog egyszerű fogalmánál fogva tennie szabadságában kell állni: egyébkint nem lenne tulajdona. — Vagy jusson eszébe egy terjedelmes hegyi erdő tulajdonosának erdeit kiirtani, mit szinte tulajdonjog fogalmánál fogva tehetnie kell. — Mi lesz, csak ezen két, a' megadott tulajdonjog szerint teljesíthető ténynek következménye a' közönségre? Nemde első esetben a' mások rögtöni károsítása; másodikban, az elpusztult erdő miatt, az egész vidék légmérsékletének változása, — a' záporok által lemosott hegyi földdel a' folyók ágyainak betöltése, — a' föld- 's faboritéktól megfosztott kopár sziklákról visszaverődő napsugarainak káros befolyása az egész vidék terményzésére 'sat. 'sat. E' két példa, hogy többet ne említsünk, elég indok volna, — ha léteznék is magyar állodalomban magánosoknál földtulajdon, — ennek a' státusszerkezet, a' monarchiai elv megmentésére a' népiségek kellő kimélése, és hasznosítási szempontból is, eltörlésére: nem hogy ennek megadását igényelhetné a' józanul fölfogott korirány; 's ez igény után megadhatná a' törvényhozás.

elvállalhatják ott és akkor, midőn a' státussal érintkezésbe jönek, a' magyar nemzet és nyelv diplomaticai uralmát. Tudván jól, hogy a' független, 's önálló politikai magyar állodalomban, illir, szerb, német, oláh, 'sat. politikai honpolgár, illir-, szerb-, német-, oláhjogokkal nem létezhetik, 's a' magyar állodalom polgárainak politikai érdekegysége lehetlenné lenne. És pedig érdekegység a' végcél, 's ennek kell reformjaink végcéljának lenni. — Van ez francia, 's más országokban, hol egy politikai nemzetiségben többféle népiségek jól megférnek.

Földtulajdon tehát semminemű tekintetből magánosnak nem adható.

A' földtulajdon imez értelmezését, — mint valamelly fölszigázott elméleti finomságot, 's azért gyakorlati státus-életben haszonnélkülit, — tudom sokan oskolai tanszékre útasítják, és uj doctrínának mondandják. Mert szerintök egy civilisált státusban sem léteznék földtulajdon, holott a' német „Eigenthum“ a' francia „propriété“ ellenkezőt bizonyít. Azonban a' francia propriété nem tulajdon, mert a' „code“-ban így értelmeztetik: „la propriété est le droit de jouir, et disposer des choses de la maniere la plus absolue: pourvu (most jön a' korlátozás) qu'on en fasse pas un usage prohibé par les lois, ou par les réglémens.“ A' német „Gesetzbuch“-okban pedig: „Eigenthum ist das Recht, eine Sache auf die unbeschränkste Weise zu benützen, und darüber zu verfügen: vorausgesezt, dasz man davon keinen durch die Gesetze, oder Verordnungen untersagten Gebrauch mache.“ Tehát ezekben sem létezik földtulajdon magánosok kezei között. Hozzánk nem tartozván más nemzetek, 's népek földvagyon-jogainak fejtegetése: valamint státusszerkezetök alapjának milly jogokban sarkalló mutogatása: — mi megadván a' tulajdon szónak határozott értelmét, és pedig az eddig fenálló törvényeink szavaiból, és értelméből még egyszer nyíltan kimondjuk, miszerint: „földtulajdon, státusszerkezetünknel fogva magánosnak nem csak nem adandó: de nem is adható.“ — 'S azért biztosan akarom hinni, sőt meggyőződve akarok lenni a' felől, hogy ha legio azoknak a' száma, kik a' magyar állodalmi életben haszonvehetlennek állítják a' tulajdonról adott értelmezésemet: nem kicsiny azoknak is serege, kik ezt igen is gyakorlatiasnak, 's azért szükségesnek vallandják.

Nem levén, magyar állodalomban, minden korirány mellett is valakinek földtulajdon adható: a' földvagyonnak köz-

jogi szempontból továbbá is birtoknak kell maradni. Ez annál inkább megmaradhat: mert levén szerintem a' földbirtok: „olly földvagyon melly meghatározott föltételek szerint törvényszerűleg valakié“ — teljesen czélt érünk: ha iránta törvényileg úgy intézkedünk, hogy az, váljék avvá a' személyre nézve, mi eddig a' családra nézve volt. — Vagyis miként eddig földbirtok a' családok fentartásának eszköze volt: (mennyire éretett el e' czél, tudjuk) úgy legyen az ezután a' személyek fentartásának eszköze, az az miként eddig adományi rendszerünk szerint igazi földesajátot csak család bir, — 's némileg sz. városi polgár: ugy ezen-tul a' földbirtok-saját, személyé legyen. Ezen czél-változtatással nem csak megfelelünk korunk azon irányának, hogy a' személy ön, 's övei fentartása mellett természetes tehetségeinek kifejlesztésében, a' társadalmi institutiók által, lehetőségig legkevésbé korlátoztassék: de státusszerkezetünk alapelvébe sem ütközünk sőt általa olly egyenlített utat készítünk, mellyen az ugy nevezett „korkérdések“ megoldásában biztosan haladhatunk.

Ezeknek előrebocsátása után, ha nem mondanám is, kiki eltalálja, hogy arra, miszerint a' magyar korona országai lakosinak tizenkilenczhuszad része nemzetté legyen, nem más szükséges, mint a' magyar nemzetiség alapját közjogilag szélesbiteni“ — az az ugy intézkedni, hogy a' magyar korona territoriumán ne találtassék egy talpalatnyi földbirtok, mellynek különböző közjogu természete van.

Tudván jól, hogy miként a' magyar állodalomban többféle (nemesi, városi, urbéri, praedialistai, inscriptionalis, 's isten tudja, milly szabadalmas) birtok van: ugy a' birtokjogok, 's kötelességek is különbözők; — különböző joggal 's kötelességgel pedig, — minthogy csak személy az, melly jogot gyakorolhat, 's kötelességet teljesíthet, ha bár a' jog, 's kötelesség földbirtokra van is rakva — érdekegységet eszközölni nem lehet; — tudván továbbá azt, hogy érdekegység

nélkül nemzet tagjává válnia bárkinek is lehetetlen: — a' magyar állodalom hatályi (dynamicus) biztosításánál, — vagyis, mi mindegy — a' magyar politikai nemzet gyarapításánál, 's így szilárdításánál, — bár hogy okoskodjunk, első, 's elkerülhetlen teendők, azon korlátolt földbirtoknak felszabadítása, melyet urbérinek *) mondunk. E' fölszabadítás nem történhetik másképp, mint az urbéri mindennemű viszonyok teljes — 's ha észszerűen intézkedni akarunk, egyszerre 's nem fokokinti megszüntetése által. Mikép lehet ez, majd alább elmondom ¹⁾.

Az urbéri birtok megszüntetése — (ennek birtokosa már úgy is önjogu (sui juris) levén) — lehetővé teszi, hogy minden nemnemes földbirtokos magyar nemzet tagjává törvényesíthetők; mert megszereltetvén nekik a' magyar „nemzetiesség“ eredeti alapja, a' szabad földbirtok, mely a' nemzettag qualificationális kelléke, — birtokviszonyánál fogva függetlenítettik, 's minden uri hatalomtól mentessé tétetik. A' személyi mentesség 's önállóság, a' fölperességet megadó törvény óta, ugyis már decretálva van. 'S ezen sze-

*) Hogy az urbéri föld valóságos birtok, habár korlátolt is: és nem haszonvétele, tanúsítja maga az urbéri törvény: mert azon perczben, midőn 1836-ik évben királyunk, a' földesur 's urbérese közötti viszonyok iránt, a' nemzet akaratát szentesítő szavával törvénynyé teremté, az addigi föld-haszonvétele, a' magánjog teréről elvétetvén, a' birtoklási jog, mely az urat illette, az urbéresre ruháztatott, 's helyette az urnak meghatározott haszon törvénynyel biztosított; tehát az előbbi állapot megfordult; 's az urbéres lett birtokos. Így vagyunk a' patriarchalis viszonyval is; mert midőn a' nemesi földbirtoknak megszerelhetési joga nemnemesre, 's így az urbéresre is kiterjesztetett, 's a' személyes felperességi jog ezeknek törvényileg megadatott, önjogu (sui juris) lett az urbéres személye. — 'S azért e' kifejezés patriarchális viszony most már értelem nélküli pengő ércz, és csengő czímbalom, mint mondja az irás. Hol törvény határoz, ott nincs, nem lehet patriarchalismus.

¹⁾ Ennek szüksége megszűnt; mert ez iránt intézkedvén az utolsó országgyűlés, minden javallat haszontalan. Ezért jelen iratnak második része, mely a' birtokviszonyok iránti reformot tartalmazza, ki nem nyomtatott.

mélyönjogusággal az urbéres teljesen kiszabadult a' kötelezettségéből (Hörigkeit). Miért is az uri hatóság mai napig nem más, mint olly delegált hatóság, mellyet az ur státus helyett gyakorol, 's mintegy ezt képviseli.

Mihelyt tehát az eddigi urbéres, birtokviszonyánál fogva önjoguvá tétetik: nincs nehézség őt nemzeti taggá átalakítani.

Erre szükséges, hogy az eddigi nemzettag (nemesség) politikai jogaiban részesíttessék. — Mi módon történhetik meg ez czélszerűen — státusszerkezetünket figyelemmel tartva, — majd alább látni fogjuk ¹⁾.

Ekép nemzettaggá válván minden földbirtokos, (honoratorok régi szokás erejénél 's újabb törvéynél fogva ugy is azok) — az ész- 's erkölcsi-vagyonosak nemzettagokká könnyen tehetők. Kérem itt visszaemlékezni azon értelmezésekre, mellyeket 65-dik lapon adtam; hol t. i. észivagyonnak neveztem minden tudományt (jogtudós, orvos, 'sat. észivagyonos) — erkölcsi-vagyonnak pedig: phisicai képességet valami közhasznut tenni (gyáros, mesterember 'sat. egyszóval minden kézműi iparos, erkölcs-vagyonos).

¹⁾ Erre sincs már szükség: meglevén az ugynevezett ideiglenes népképviseleti törvény: mellynek gyengéin az élet, a' tapasztalás ugy is segítend. Azért ezen iratnak harmadik része, melly erről szólt, kihagyatott. Itt csak az említettik meg: hogy státusrendszerünkben az, mit az V-dik törvény népképviselet-nek mond, valódi nemzeti képviselet. Hiszen ha azok, kik politikai jogokkal felruháztattak, népnek neveztetnek: hol van akkor a' politikai nemzet? — ha csak nemzetnek nem nevezük azon parányi honpolgár-részt, melly politikai joggal nem bír. És ekkor a' magyar nemzet ugyan néppé lesz, sőt népekké. És ekkor a' magyar státusszerkezet alapja változott, az az átalakult; és elvetettük a' democratiai magot, melly akaratumk ellen is kikél. Nem nem, ezt ne tegyük. A' magyar dynamicus állodalomnak továbbá is alkotmányos monarchiai nemzetnek kell maradni. E' nélkül számára nincsen lét följegyezve a' politikai élet könyvébe. — Mit a' nemzet, és nép különböztetéséről mondtam, nem valamely — csak szavakba lerakott haszontalan elmélet; — hogy nem az, fogja bizonyítani az élet.

Midőn ekép nemzeti tagokká tétettek — 's könnyen teendethettek, — mind azon honpolgárok, kiknek érdekük van, akár földvagyoni, akár ész, akár erkölcsi vagyoni tekintetből, a' magyar korona territoriumán leélni éltük napjait: akkor biztosította a' magyar törvényhozás a' monarchiai hatályi státusegységet, a' magyar korona országának téri státusegységén, vagyis más szóval akkor leend: az önálló, független, 's szabad magyar koronai birodalomnak, igazi 's valóságos szilárd nemzeti alkotmánya minden üdőre.

Ezen nemzetesítés alapjára helyezett, 's ezen folytatott reformmal lehetend csak megmenteni hazánkat, — állodalunkat, — az annyiaktól ohajtott átalakulástól (transformatio), mit ha épen óhajtunk, 's rajta dolgozunk be fog következni: — de ezen átalakulás minden más lesz, csak magyar nem. Mert ha a' jogszerű magyar koronai állodalomnak (hogy jogszerűen az, megmutatni igyekeztem) átalakulnia kell, az csak nem magyarra alakulhat át. És hogy ez akaratumk ellen meg ne történjék, nem szükséges más, a' kitérés, 's régi institutioink ismerete mellett: mint szabatosabb státus-, 's közjog-tudomány. Hiszen egy kevesbé több státus-, 's közjog-tudomány, — mint sokaknál eddig tapasztalni lehetett, — senkinek meg nem árt.

VI.

És így — ha a' mondottakat összefogjuk, kiderülend belőlük az, hogy:

a) Magyarország, hozzákapcsolt országgal, 's tartományival történeti alkotmány által korlátolt, független 's önálló monarchicus állodalom; — tehát politikai egység. — Mint ilyen

b) státuszjogilag az austriai német örökös, vagy más tartományokkal mai napig diplomatikai érvényességgel összekötve, — annál inkább egyesítve (uniálva) nincs.

c) Monarchiai független 's önálló státusegysége továbbá föntartandó; — 's azért, hogy kétségtelenül jogszerű alkotmányos országglója: más országoknak, 's tartományoknak is teljeshatalmu uralkodója, — ezekhez státuszjogilag sem nem kötendő, sem velök állodalmi egységgé át nem alakítandó.

d) Minthogy jelen állapota, — status-quoja nem csak ki nem elégitő, 's jogszerűtlen: de koronázási eskü, 's hitlevél elleni is: ez megszüntetendő.

Ezeknek fejtegetése — 's bátran kimondom — kellő megmutatása után, javalomba hoztam, előszer is azon módot, mellyel a' magyar koronai országok jogszerűtlen állapota — státusz-quoja — kiigazítandó lenne; — melly után, — föltételezvé az, hogy az első, 's minden következő

törvényhozásnak nem lehet más feladata, mint „a' magyar monarchiai státusegységnek alkotmányos nemzeti formák-bani biztosítása minden időre.“ — Javalatba hoztam másodszor olly reformtárgyakat, mellyeket fölfogásom szerint, — hogy a' magyar állodalom a' korigénynek, és a' most mondott törvényhozási föladatnak megfeleljen, — reform-épületünk idomításánál anyagokul, 's térül tekintenünk kell; mellyeknek kellő elkészítése nélkül a' politikai, — a' személy-jogok — reformálásába hiában bocsájtkoznánk; mert egyedül a' személyesség 's egyéni viszonyokra alapított társaság csak ó korban volt és lehetett a' politikai egység talpazata, midőn csak az egyéni-erő volt minden. Most midőn az állandósítás, 's hogy úgy mondjam, nemzeti, vagy népi állodalomítás Európában az irány, — nem csupán egyén, nem személy többé: hanem azon tér is, mellyen az egyének összesége — a' nép, vagy nemzet — létezik, — képezi a' politikai állodalmi egységet. — És a' mint e' tér önálló népi-ségek, vagy nemzetiség bási-saul tétetik: azon szerint lesz belőle népi, vagy nemzeti állodalom; — mert bárhogy okoskodjunk, csak földön, 's földből él az ember.

Midőn tehát honunk népeit egy nemzetté tenni akarjuk, — mit, hogy erős, és szilárd hatályi, vagyis nemzeti állodalomunk legyen, — tennünk is kell: előbb ennek talpazatát — bási-sát — t. i. az egész magyar koronai földet, vagyis földbirtokot kell egyalakuvá tennünk. — És ez az indok, miért én a' földkörüli reformot előbb javalom, mint a' személy irántit; — mellyet, minthogy személy, az indulatok és szenvedélyek minden nemeinek subjectuma, 's az fog maradni mindég, — állandó elvekre helyezni úgy sem sikerülend. Ez folytonosan a' teendőök tárgya maradand.

És végre a' mondottakból kiderülend az is, hogy javalataim csak propyleumok, mellyek stílül szolgáljanak a' magyar politikai épület belsejének kijavításánál: hogy rajtok, — mint kapun, lehessenek a' nemzeti politikai épületen kívül állók bevezetendőök. A' nemzet tagjai közé miképi föl-

veendés, — egymás iránti magán-viszony, — jobb közrend-tartás csak akkor történhetik meg, midőn mind a' bevezetők, mind a' bevezetettek, magukat egymás iránt kölcsönösen rövid együttlét után tájékozták. Ez pedig a' birtokviszonyok kiigazítása, vagyis egyalakuvá tétele előtt okszerűen teljes lehetetlen. — 'S mivel „int az idő, 's a' parancsoló körülmények szükségeivel meg kell alkudni“ legyen bármilly nemü ezen alku, az bizonyos, hogy reformműködésünkben mindnyájunknak által kell esnünk azon lázas állapoton, mellyet orvosaink a' beteg testnél crisisnek mondanak. A' crisis beáll akkor, midőn a' földbirtok országos assimilációját megkezdjük. — Ennek elszánt akarrattal, 's kitérésre elegendő előkészülettel elibe kell mennünk; mert ha nem megyünk, — hiában, — az idő jelei olyanok, hogy menettetni fogunk, — 's akaratlanul vele találkozandunk. — Május 18-án 1847.

MONARCHIAI ÁLLÁS.

Midőn jelen irat „Státusjogi Állás“ című része, úgy mint az tavali iratott, sajtó alatt volt, e' sorok írója csak hamar meggyőződött arról, hogy sokan vannak, kik a' magyar állodalom monarchiai állását, a' magyar ministerialis rendszert a' német lapokból merített ismeretek után, olyannak kezdik hirdetni, millyenné az teljességgel nem csak nem tétetett: de az országgyűlés által olyanná tétetni messziről sem szándékoltott. — Ez indított arra, hogy „Monarchiai Állás“ cím alatt egy todalékot némiekről írjak, mely sokaknak ha fölvilágosításul nem is, — eszméebresztésül szolgálhat.

„A' királyi szék az, mely körül egybeseregelve menthetjük meg felforgatástól a' hazát, mivel egyedül olly hazafiak egyesülése adhat annak igazi életet, 's erőt, kik elkülönözvén magoktól minden szélsőséget, 's túlzást, megalkusznak mindennel, csak a' becsülettel, erénnyel, és tántorithatlan hazafiusággal nem.“

„Egyesüljünk tehát, tiszta szándéku hangulattal, 's alkotmányos éberséggel a' fejedelem széke körül olly testületbe, mely lehető akar, 's ekkép sem nem önt hideg vizet honunk kifejlett haladási szellemére; mert ezt elnyomni többé nem lehet; — sem nem tűri, hogy elfásult, vagy dühösségre fölhevült hazaszeretet égő kanócotz vessen honi institutióinkba.“

Gróf Széchenyi István,

(Politikai Programm töredék 160. lap).

Valamint jelen irat „Státusjogi Állás“ nevü részében a' politikai programm irójának egy állítását vevém „irányszónak“ azért, hogy annak ellenkezőjét magyar diplomatikai státuselvekből csekély tehetségem szerint megmutassam: — mennyire közelítém meg a' czélt, olvasóim ítéletére bízom.

Hasonlóan ezen irat „Moarchiai Állás“-nak nevezett e' második része elibe is a' politikai programm irójának egy olly állítását tevém, mellynek valóságáról, — nem hihetem, hogy létezzen a' magyar állodalomban honát okszerűen, 's igazán szerető egyén, — ki kétségeskednék.

Midőn ez lenne hitem, sőt meggyőződése, nem látom bizonyítási szükségét annak, hogy a' magyar állodalomnak csak ugy lehet jövőndője: ha monarchiai állását továbbá is lelkiismeretesen, 's erélyesen megőrzi.

Ha jövőndő országgyűlésein, — mint az imént multon — szigoruan kikerül mindent, mi csak távolról is a' monarchiai állás megváltoztatására czélozna.

E' levén meggyőződése, szükségtelen az állítás valóságának bizonyítása.

Azonban a' monarchiai állásnak van egy körülménye, melly még mindig vigyázatot 's felvilágosítást kíván. Lásuk ezt.

I.

Megtörténvén mult országgyűlésen a' magyar korona alá tartozó országok közdolgainak nagyrészbeni kiigazítása, és életbeléptetve levén egy független felelős kormány, szükségtelenné válik minden további vigyázat, vagy fölvilágosítás; mert mi még hátra van, ez iránt kezeskedik kormány-férfiaink tudománya, szilárd akarata, jelleme 's ügyesége, kik sem tanácsadókra, sem fölvilágosítókra nem szorulnak.

Igen jól tudom én, — hogy ők mind erre nem szorulnak. Nem is ezek számára legyenek e' sorok írva: hanem azok irányzásaul, kik a' magyar közdolgok imént beállott uj rendében is austriai birodalomnak nevezett több különböző státuszjogi országok politikai conglomerátumát, — minthogy jogszerű fejedelmök egy személyben találkozik, — egy közbirodalomnak, egy monarchiának nevezik, tartják, és vallják. Melly elnevezés által, a' magyar korona birodalma, vagyis, a' magyar monarchia ismét egy politikai egésznek csak része.

Ha azon kétségkívüli fogalmak, 's valóságok, mellyek ezen irat első részének szavaiban lerakva vannak, olvasóimnál csak rövid ideig is túlélék az emlékezetet, — lehetlen, hogy a' magyar koronai országok, 's közállapotunk iránt, — mellyben csak imént történt meg, a' soha el nem évülhető jogoknak nagyobb részbeni rehabilitációja, — ne állapitnák

meg magokban rendületlenül azon meggyőződést, miszerint csak a' jogszerű monarchia széke körül, egy monarchiai nemzeti testületbe forrva, — olly nemzeti testületbe azonban, melly bárminemű politikai közbirodalmiságot kizár és el nem fogad, — lehető a' magyar nemzet fenmaradása, honunkaak az európai nemzetek közötti fenállása; — és ezen kívül nem.

Midőn napjainkban, a' német fejedelmek szövetségének népei nemzetesülésre törekszenek, — midőn beállott az idő, mellynek eljövendését soraimban még tavál megirtam: de mellyet illy hamar elérkezendőnek nem gyaníthattam; — azon idő, mellyben az austriai német örökös tartományok a' német, — lombard-velencei tartományok az olasz, — gallicziai tartományok pedig a' lengyel, — és így mindegyik saját elemű népiség felé nem csak már rokonszenvileg gravitál: de tényleg is valósítani igyekszik azon historiai elvitázhatlan igazságot: „hogy nem a' népiség bázisára épített állodalmak, a' szilárdak: hanem azok, mellyek nemzetiség *) alapjára vannak helyezve.“

Midőn mind ezek, az egymást felváltó események szerint bekövetkeztek; — és ezek miatt, vagy bármi okból, — a' magyar koronai országoknak jogszerű monarchiai állása békés, 's törvényszerű úton **) nagyobb részben rehabili-

*) Kérem visszaemlékezni: a' nemzet, 's nemzetiség, — a' nép, 's népiségnek általom adott értelmezéseire.

**) Szükségtelen volna megemlíteni, hogy a' magyar közdolgok változása nem forradalom által: hanem a' legjogszerűbb, 's legtörvényszerűbb móddal, 's eszközzel vitetett végbe: ha nem tapasztalnánk föltünedezni olly eszméket, hogy minden változás nálunk csak forradalom által vívatott ki. Hiszen, hol a' hatalom kezelői physikai erő alkalmazása nélkül beleegyeznek, egy alkotmányos országban, az ó dolgok rendének változtatásába, mint nálunk történt: ott forradalom (revolution) nem történik. Ugyan kérem, milly physikai erő kényszerítette, akár a' mult országgyűlési többséget arra, hogy olly törvényeket hozzon, millyeket hozott, akár törvényes királyunkat arra, hogy azon törvényeket szentesítse? Nyugati Európa eseményei csak nem magyar forradalom, sem pedig az, hogy ezeket intő jelül vévén, e' körülményt loyális, és jogszerű úton hasznosítani

tálatott: lehető sőt valószínű, hogy a' magyar állodalom, a' *pragmatica sanction*nak divatos értelmezésénél fogva, az ugy nevezett *austriai birodalom territorialis épségének* fentartása miatt, olly kötelességek teljesítésére szólíthatatik, mire, ha valamely okszerű politikából nem: csupán a' *pragmatica sanctio* miatt (ezt ugy értelmezvén, mint kell, és van) sem a' közigazság, sem a' közméltányosság elvei szerint, sehogy sem köteleztethetnék.

Midőn mondom ez valószínű, tehát ezért: de azért is, mert a' mult törvényhozás előkelőbb tagjai nyíltan kimondák, 's bevallák, hogy egyedül a' *pragmatica sanctio* által velünk összekötött népek iránt vannak tagadhatlan kötelezettségeink, — nem lesz szükségtelen a' *pragmatica sanctio*t — közhasznu szentesítményt — e' szempontból is diplomatikai bonczkés alá venni.

Az 1723-dik 1-ső törvényczikk előszavában mondatik: „Értesülvén a' KK. és RR. ő cs. kir. fölségének azon gondoskodásáról, — miszerint királyi meghívó levelek, 's királyi előadások értelme szerint, a' magyar státus, 's ehez kapcsolt országok gyarapodását, és ezekben a' belcsend 's bátorság megállapítását külmeztámadás 's erőszak ellen, — a' szomszéd örökös tartományokkal egyesítés által kívánja állandósítani; — ezen irántok tanúsított legkegyelmesebb indulatért, valamint azért is, hogy ámbár római birodalmi gondjaitól elfoglalva levén, mégis személyesen jelen országgyűlésre megjelenni, — 's magyarország, 's hozzákapcsolt részeinek mind diplomatikai, mind egyéb jogait, szabadságait, mentességeit újra megerősíteni ajánl-

tudta a' törvényhozás. Hagyjunk föl tehát a' forradalom emlegetésével. — Azon tény, hogy Pesten egy vers kinyomására kényszerítettett nem tudom mellyik nyomdatulajdonos, vagy hogy egyik, másik utca máskép neveztetett az illető hatóság engedelmével, csak nem forradalom. Ez legfőleg zavarás (*cravail*). Rectificáljuk uraim az eszméket, 's fogalmakat, — rectificáljuk. Vagy definiáljuk, mit értünk a' forradalom (*revolution*) szó alatt. Mert a' forradalom szónak európai értelme mást jelent, mint azt, mi nálunk eddig történt.

kozik, — hálás köszönetet nyilvánítanak,⁴ t. i. az országosan egybegyült Rendei.

Ha a' törvény imez szavain komoly elmélkedéssel gondolkodunk, szem előtt tartva a' magyar törvényhozás újabb időkhöz főtartott azon szokását, hogy a' királyi előadásokban foglalt tárgyak, a' szentesített törvények bevezetésében mindig megemlíttetni szoktak, ha bár azok törvénynyé nem váltanak is: — kénytelenek leszünk elismerni, 's bevallani azt, hogy e' szavakkal: — „a' szomszéd örökös tartományokkal egyesítés által kívánja állandósítani“ — ő felsége az akkori király szándékolta ugyan a' magyar korona országait, német örökös szomszéd tartományival minden külmegtámadás és erő elleni biztosítás végett egyesíteni, vagyis, mi mindegy, egy politikai státussá, egy közbirodalomná átalakítani. Ez kétségtelen, — ez tagadhatlan. — De hogy ez meg nem történt; és azért a' szándékolt egyesítés törvénybe nem ment, elvitázhatlanul tanusítják minden ezen első törvénynek, mind pedig a' másodiknak minden szavai. Egyébként ezt úgy kimondották vala, mint kimondák az országlási örökösödést *). Az előbbi monarchiai állás tehát változatlan, és sértetlen hagyatott.

*) Tapasztalásból tudván azt, — hogy sokan a' *pragmatica sanctioni* törvények iránt vitatkoznak, a' nélkül, hogy azokat csak olvasták volna is, vagy ha olvasták is, róluk illő exegissel elmélkedtek volna: hanem másoktól hallás után állapíták meg felőlük fogalmukat; — és azért bármily nevésségesnek látszassék is, — e' két törvényt egész terjedelmében szóról szóra ide igtatom: — megjegyzvén, hogy ezek a' *corpus juris* 1822-dik évi kiadásából irattak ki.

Articulus I-us. Paternam sane, et Clementissimam SSae Caes. et Regiae Majestatis, erga SS. et OO. Regni in praesenti Diaeta, felicissime, et in frequentissimo; vix aliquando viso numero congregatos propensionem; et ad permansionem; Eorundem, ac incrementum publici Status Regni Hungariae, Partiumque eidem adnexarum, proque stabilienda in omnem casum, etiam contra Vim externam, cum vicinis Regnis, et Provinciis Haereditariis Unione, et conservanda domestica tranquillitate, directam curam, et sollicitudinem; ex benignis Ejusdem SSmae Caes. et Reg. Majestatis, ad Status, et Ordines Regni, Partiumque eidem adnexarum Clementissime emanatis Litte-

Ha tehát az unio, — a' közbirodalomítás, és így az előbbi magyar monarchiai állásnak elváltoztatása meg nem történt :

ris Regalibus; ac novissime factis Propositionibus devoto sane homagialis Fidelitatis Eorundem Zelo, et constanti fervore humillime intelligentes; *(eddig fejeztetik ki, hogy miért hivatott össze az országgyűlés)* — pro hoc erga Eosdem clementissime exhibito Paterni affectus Gratiarum singulari voto, quodve non obstantibus in adversum quibusvis gravissimis, Sacrum Romanum Imperium, et Europaeam quietem tangentibus curis, et laboribus, in medium fidelium Statuum Suorum semet conferre; et Eosdem in Altissima iisdem Summe Veneranda Persona Sua, paterne consolari; et primum, ac ante omnia, nullaque praevia fidelium Statuum et Ordinum eatenus praemissa humillima supplicatione ex puro erga Eosdem paterno affectu, universos Status, et Ordines Regni Sui Haereditarii Hungariae, Partiumque, Regnorum, et Provinciarum eidem annexarum in omnibus tam diplomaticis, quam aliis quibusvis Juribus, Libertatibus, Privilegiis, Immunitatibus, Consuetudinibus, Praerogativis, et Legibus, hactenus concessis, et conditis, ac in praesenti diaeta, et in futurum etiam diaetaliter condendis conservaturam offerre; et easdem, ac earundem singulas clementissime confirmare dignata fuisset; humillimas, et quam possunt maximas Sacratissimae Caesareae, ac Regiae Majestati, ideo etiam gratias referunt: *(E' szavakkal köszönik a' Rendek, hogy az országgyűlés összehivatott; és mondanak köszönetetazért is :)*

§. 1-o. Quod faemineum quoque sexum Augustissimae Domus Suae Austriacae, usque ad Ejusdem, et ab Eodem descendentium defectum, ad Regiam Hungariae Coronam, Partesque, Regna, et Provincias, ad eandem Sacram Coronam pertinentes unanimi Universorum Statuum, et Ordinum Regni, Partiumque eidem adnexarum libero voto proclamatum; et per solennem Eorundem Statuum et Ordinum ad Sacratissimam Caesaream, et Regiam Majestatem, Viennam expeditam Deputationem vocatum;

§. 2-o. Et ejusmodi oblationem, tam pie, et clementer, gratoque animo acceptare; et fidelium Statuum et Ordinum Suorum piis, ac salutaribus votis; non tantum annuere dignata esset. *(E' két §. az ajánlott nőágu örökösödés kegyelmes elfogadását tartalmazza)*

§. 3-o. Sed ejusmodi in Sacra Regni Hungariae Corona, et Partibus, Regnis et Provinciis eidem annexis Successionem, eodem, quo masculorum primogeniturae ordine, secundum normam, in reliquis Suae Majestatis Sacratissimae Regnis, et Provinciis Haereditariis, in, et extra Germaniam sitis, jam per Eandem ordinatam, stabilitam, publicatam et acceptatam inseparabiliter habitaque in graduum aequalitate, ejusdem lineae Praerogativae masculorum ratione, dirigi, servari, et custodiri vellet;

azt állítani nem lehet, „hogy sanctio pragmatica által velünk összekötött népek iránt tagadhatlan kötelezettségeink“ vannak: melly kötelezettségek a' bel vagy kül bátorság biztosságára vonatkoznak. Miszerint ha királyunk örökös német,

§. 4-o. Ita (most következik, hogy mikép értik a' följánlott nőágu örökösödést) ut illa, vel masculus Haeres, qui vel quae praemissorum Augustae Domus Austriacae Regnorum, et Provinciarum Haeres, juxta memoratam normam primogeniturae in Augusta Domo austriaca receptam existit: eodem Successionis pro his, et futuris quibuscunque casibus Haereditario jure, etiam pro infalibili Rege Hungariae, Partiumque, Regnorum, et Provinciarum eidem annexarum; a eque indivisibiliter intelligendarum, habeatur, et coronetur.

E' törvény értelménél fogva tehát csak a' nőágu örökösödés volt följánlva, és pedig úgy, hogy a' magyar korona alá tartozó országok elosztatlanok maradjanak; és nem ajánltatott föl valamely unio más országokkal. E' becikkelyezett följánlás után, igen következetesen nem decretáltattott más, mint a' nőágu örökösödés. Ez, és ennek indokai, rendje, 's föltételei meghatározattak a' II-ik Törvényczikkben:

Articulus II-us. Tametsi Suae Sacratissimae, Caesareae, et Regiae Majestatis, Fideles Status, et Ordines Regni Hungariae, Partiumque eidem annexarum vividam, et florentem, optimeque constitutam aetatem Vires, et Valetudinem conspicientes; divinaeque benedictioni, quam optime confisi, Eandem magnis et gloriosis, sexus masculini successoribus, ad preces quoque fidelium Suorum Statuum eo fine ad DEUM ter optimum fusas, et incessanter fundendas, largissime benedicendam; et indesinenti Masculorum Haeredum Suorum ordine fideles Status Regni consolandos fore, vel maxime confiderent;

§. 1-o. Quia vero apprime etiam perspectum haberent; Reges pariter, et Principes, aequali aliorum hominum mortalitatis sorti subjectos esse: mature proinde, et consulto perpendentes, tot, et tanta cum Praedecessorum Suae Sacratissimae Caesareae, et Regiae Majestatis, Divorum olim Leopoldi Genitoris, et Josephi fratris, Gloriosissimorum Hungariae Regum; tum vel maxime propria clementissime regnantis Suae Sacratissimae Caesareae, et Regiae Majestatis, pro incremento Boni patrii publici, prove fidelium Civium Suorum perenni Salute, Bello atque, ac Pace, exantlata gloriosissima Acta, et Facta; dum nonmodo Haereditarium Regnum hoc Hungariae, Partesque, Regna, et Provincias eidem annexas in Statu per praeattactos Gloriosos Praedecessores positum conservavit; sed occasione etiam novissimi ottomanici belli, contra ferventissimos ejusdem impetus, etiam animose tutata; victricibus, felicibusque armis, in annexa eidem Regna, et Provincias cum immortalis nominis sui Gloria Statuumque, et Ordinum, ac privatorum Regni Civium perenni Securitate protenderit: ut successivis quibusvis tem-

olasz, vagy lengyel tartományinak valamellyike megtámadtatnék, ennek védelmére a' magyar nemzet p r a g m a t i c a s a n c t i o erejénél fogva köteles.

poribus, ab omnibus externis, et etiam domesticis confusionibus, et periculis praeservari; imo in alma, et continua tranquillitate, ac sincera animorum Unione adversus vim etiam externam felicissime perennare possit;

§. 2. Quosvis praeterea etiam internos Motus, et facile oriri solita, ipsis Statibus, et Ordinibus Regni ab antiquo optime cognita Interregni mala, sollicitate praecavere cupientes;

§. 3. Majorum Suorum laudabilibus exemplis incitati;

§. 4. Volentesque erga Sacratissimam Caesaream, et Regiam Majestatem Dominum, Dominum Eorum clementissimum gratos, et fideles semet humillime exhibere; *(e' négy Sban az elfogadott 's meghatározott nőágu örökösödésnek indokai mondatnak el).*

§. 5. In defectu Sexus Masculini Sacratissimae Cesareae, et Regiae Majestatis (quem defectum Deus clementissime avertere dignetur) Jus haereditarium Succedendi in Hungariae Regnum, et Coronam, ad eandemque partes pertinentes, Provincias, et Regna, jam divino auxilio recuperata, et recuperanda; etiam in Sexum Augustae domus Suae Austriacae Faemineum primo loco quidem ab aeterno modo regnante Sacratissima Caesarea, et Regia Majestate;

§. 6. Dein in hujus defectu; a divo olim Josepho.

§. 7. His quoque deficientibus, ex Lumbis Divi olim Leopoldi, Imperatorum, et Regum Hungariae Descendentes, Eorundem legitimos Romano-Catholicos Successores utriusque Sexus Austriae Archiduces, juxta Stabilium per Sacratissimam Caesaream, ac Regiam regnantem Majestatem, in aliis, quoque Suis Regnis, et Provinciis Haereditariis, in et extra Germaniam situs Primogeniturae Ordinem, jure et ordine praemisso, indivisibiliter, ac inseparabiliter invicem, et insimul; ac una cum Regno Hungariae, et partibus Regnis, et Provinciis eidem annexis, haereditarie possidendis, regendam, et gubernandam transferunt. *(Ezen 5. 6. 's 7-ik Sban az örökösödésnek rendje, 's módja határozatik meg.)*

§. 8. Et memoratam successionem acceptant.

§. 9. Taliterque, eandemque Successionem faemineam, in Augusta domo Austriaca introductam, et agnitam extensis ad eam nunc protunc articulis 2-i et 3-i: 1687 *(ezekben a' főágu örökösödés határoztatott meg,)* et pariter 2-i et 3-i: 1715 *(ezekben szinte a' főágu örökösödés erősítettik meg, 's magyarországnak saját országlása, 's kormányzása biztosittatik: holott ha unio történt volna az austriai örökös tartományokkal saját országlás nem biztosittathatott volna, ha bár saját kormányzás megállapított is. Országlás, és kormányzás, ha egy személyre ruháztatik is, mindig két különböző lény.)* juxta ordinem supradictum stabiliunt.

Ily kötelezettséget a' *pragmatica sanctioból* kiokoskodni teljes lehetetlen. Mert ha ez lehető volna: akkor kötelezettség lenne ezen tartományok beljöllétéhez is, — a' mennyire ennek eszközlése tőlük ki nem telik, — részünkről is járulni; mi milly részletes kötelezettségre vezetendne, mindenki megfontolására bízom.

Azért azonban, hogy nem létezik szerződött kötelezettség, — ha csak az 1606. évi junius 23-kán Bécsben kötött kibékülési egyesség, — melly szerint a' német örökös tartományokkal jó szomszédságnak örök időkrei fentartása meghatározott, — még mindig fenálló kötelezettségnek nem vétetik; — hogy, mondom, nem létezik valamely, a' *pragmatica sanctioból* kiokoskodható kötelezettség: ezért nem következik, hogy a' magyar nemzet királyának segedelmet ne adjon akkor, és olly esetben, mikor, és mellyben általa fölhivatik olly tartományokban létező trónjának vagy e' tartományokban fölbomlott bel- 's külbékének védelmére, mellyekben a' bécsi congressuson császári czimü *souverainitása* megállapított, 's biztosított. De ez csak jól fölfogott politikából történhetik: nem pedig olly kötelezettségből, melly a' *pragmatica sanctioban*, vagy bárhol másutt, *pactálva* volna.

§. 10. *Per praeattactum faemineum Sexum Augustae Domus ejusdem, praevio modo declaratos Haeredes; et Successores utriusque Sexus Archiduces Austriae; acceptandam ratihabendam, et una cum praemissis, aeque modo praevio per Sacratissimam Caesaream, et Regiam Majestatem clementissime confirmatis Diplomaticis, aliisque praedeclearatis Statuum, et Ordinum Regni, Partiumque Regnorum, et Provinciarum eidem annexarum Libertatibus, et Praerogativis, ad tenorem praecitatorum Articulorum, futuris semper temporibus Occasione coronationis observandam determinant.*

§. 11. *Et nonnisi post omnimodum praedicti Sexus defectum, avitam, et veterem, approbatamque, et receptam consuetudinem, Praerogativamque Statuum, et Ordinum, in electione, et coronatione Regum, locum habituram; reservant intelligendam.*

Ezen két törvény az, mellyekbe van foglalva a' közhasznú szentesítmény (*sanctio pragmatica*).

Valamint tehát igen nagy tévedés azt állítani: hogy az elvitázhatlan, és szentnek lenni kellő örökösödésnek megállapításán kívül, a' *pragmatica sanctio* a' magyar koronai országoknak más tartományokkal egyesítését, — összekötését is, tartalmazza: ugy tévedés annak állítása, és nyilvánítása is, hogy: „*pragmatica sanctio* által velünk összekötött népek i r á n t tagadhatatlan kötelezettségeink vannak.“

Mint hogy én minden státusjogszerű monarchiai egységet, összekötést, vagy kapcsolatot épen a' *pragmatica sanctio*-nál fogva tagadok, — ámbár ezt, a' tényleges állapot — az élet ellenkezőleg bizonyítgatá, 's jelenleg is, — mint hogy Lajtán innen, 's tul is saját állásunkat voltaképen nem ismerjük, — még mindég bizonyítgatja: meg kellene végre mondanom, mi az, vagyis mi volt hát az: mi az összekötést, a' k a p c s o t tényben föntartotta?

Megmondom.

Ez nem volt más, mint azon *bureaucraticusi* kormányrendszer, melly Kaunitz által megkezdve, József császár által tovább képezve 's az utolsó austriai státuscancellár által a' már eltűrhetlen tökély fokára emelve, — anynyi heterogén jogalapú állodalmakat, egy jól föl nem fogott 's eredményében ilyennek bebizonyult, politikai hálóval összekényserített.

Ez volt az austriai birodalom *egységkapcsa* 's nem más.

E' kapocs valamint a' magyar koronai országokra nézve már eredetében jogtalan volt, mert tudtunk és akaratunk nélkül tehát „rajtunk, nélkülünk“ történt: ugy az, az ettől megváltó martiusi napokig jogossá nem válhatott csupán azért, mert t é n y volt.

És midőn ezen *bureaucraticusi* kormányrendszer, nem a' magyar nemzet, — hanem azon nép által, mellyre leginkább reá nehezült ugy, hogy már nem tűrhetette, — szétrom-

boltatott; (legyen nekik e' hősies elszánásért köszönet mondva) — megszakadt a' jogtalan kapocs, mellyel a' magyar koronai országok, vagyis a' magyar állodalom politikai önállása és függetlensége paralyáltatott. És rehabilitáltatott a' magyar állodalom státus- és monarchiai állása, önálló 's független régi állapotába.

A' rehabilitált állapotnak (mi, jól jegyezzük meg, nem valamely jogtalan státus-territorialis sértés, és nem remaniement territorial, et le bouleversement de l'ordre européen magyarország részéről) kellő megismertetése Európa előtt, földadása lesz kormányunknak. Ezt annak idejében okkal móddal meg is teendi: csak mi hirlapjainkban 's netán megjelenendő röpiratinkban értetlen követeléseinkkel hagyjunk föl: 's gondoljuk meg, hogy az átmenet (transitus) korszakát éljük, mellynek fölfogásához jobb politika igényeltetik, mintsem millyet eddig közülünk igen sok, állításánál fogva sajátjává tehetett.

És fölhagyván illynemű követelésekkel, ne gyanusitgassuk egy éjszaki hatalmas uralkodó jellemét, ki, mint már fölebb mondám, minden tulkatonás erélyessége mellett is lehetetlen, hogy nemzetjogsértő akarjon lenni. És hátán rosztanács, vagy némelly eltévedetteknek képzelt elnyomást hazudó fölhívásá következtében irántunk minden ok nélkül illy valamit tenne: az elkövetendő igazságtalankodás és jogsértés rajta úgy boszutálland, mind bár ki máson: de mint mondám ettől becsületességünk érzetében ne tartsunk.

És ha egy részről minden gyanusitgatással fölhagynunk kell: nem kell más részről olly tárgyakba avatkoznunk, mellyek akár ezen éjszaki uralkodó állodalomában jelentkező közdolgozok rendének változtatásával érintkezésben vannak: akár más uralkodók állodalomában, az ott napi renden létező eseményekkel szoros összeköttetésben léteznek.

Vagyis egyszóval békét kell hagynunk a' külállodalomok ügyeinek, 's viszonyainak.

Legfőlebb kimélettel, 's méltánylattal, — ha már küldogokról szólni akarunk, — szóljunk német szomszédainkhoz. Világosítsuk fel őket, hogy azon k a p o c s, — mellyel a' magyar állodalom, az austria német, lengyel és olasz státusokkal nyomoruságosan, 's méltánytalanul összetartott, — megszűnt azon perczben, mellyben a' bureaucraticus kormányrendszer ledőlt. Világosítsuk föl őket, 's mondjuk meg nekik, hogy mi azért a' dicső, 's nagy hivatásu német nemzetnek, — mivé hogy alakulni fog, nem kétségeskedünk, — nem csak jó szomszédai maradunk: de hogy ők is illyenekké legyenek irántunk, a' viszonyosság iránti tartozás nemzeti érzetével ki is kérendjük.

Ugyde, mindez tökéletes elválást (separation, Trennung) jelent.

Bizony, — ijedezzünk bár mennyire, — azon állapot, mellyben a' bárminemü egységi kötelék megszakad, magán életben ugy, mint a' politikai életben különzésnek nevezetik, 's azon cselekvés, mellyel ez végbevitetik, elválásnak mondatik.

Az elválás szükségkép előidézett a' bureaucratiai kormányrendszer megdöntésével, 's a' független ministerialis rendszer föllállításával. Ezen cselekvések egyike sem jogtalan, 's azért a' józan politika által elvben nem kárhoztatható. És hogy következményeiben is jó leend, — csak akarjuk, — erről a' mult állapot története biztosít. Mert ha igaz az, hogy minden bölcs a' leélt idők tapasztalásából fonja le jövendő élte fonalát: ugy az austriai nevezetü birodalomba összekényszerített állodalmak politikai életének története olly tapasztalással gazdagítá mind a' magyar nemzetet, mind a' többi népeket, hogy azok az elméleti, 's alkalmazott státusczélt jobban, 's biztosabban megközelitendik önálló, 's független kormánynyal, különzött státusegységekben; mint ollyanban, mellynék, csak valljuk meg, jogalapja nem volt; 's azért állandóságra nem is számithatott.

Félre tehát minden érzékenykedéssel, recriminációval.

Az austriai német tartományok a' német birodalomba beleolvadva, jobb anyagi, és szellemi állapotba jutnak, mint akár separatisticus österreich-oszkodásukkal: akár a' már ugy sem létező österreichische Gesamt-Monarchie utáni kapaszkodásukkal.

A' magyar önálló, 's független állodalom is monarchiai állásában a' magyar pragmatica sanctio szerint olly állapotba jut, melly után összekényszerített, 's azért jogtalan viszonyában hiában sovárgott.

Magyar-, Erdély-, Dalmát- 's Tótország azon terrenumok, mellyeket a' pragmatica sanctio egyesített, 's „indivisibiliter,“ és „inseparabiliter invicem, et insimul“ összekötött. — Ezekből lón azon magyar koronai közbirodalom, mellyben a' Habsburg-Lotring család országlási jogszerű örökösödésén kívül a' pragmatica sanctio által állodalmi egység (Staatliche Einheit) van örök időre megállapítva. Ezen országok azok, mellyeknek egymás iránt pactált, 's tagadhatlan kötelezettségeik vannak, egy alkotmányos kormány alatt, ha bár különböző igazgatási formájok lenne is.

Ezen országokból alakított eloszthatlan állodalom, képezi a' magyar korona egységét.

Tudván ezt, és sehogy sem ignorálhatván a' pactum szentségét, megfoghatatlan némelly Dráva, Száva, 's Kulpa melléki honpolgártársinknak eltévedése, mellyel irányul tüzték ki a' pactum sértésének könnyelmű, sőt vétkes ignorálásával, egy nagy Illiriának fölállítását azon territoriumokból, mellyeknek egy része a' magyar korona territoriuma, a' többi részek pedig (mert Karnioliát, és Istriát is Illiriába venni akarják) kétségtelen német birodalmi territorium.

Ugyan miben állapíttatnék meg ezen összecompingálandó Illiriának státuszjogi állása? Talán, az egy nyelv miatti rokon érzetben?

Az egynyelvűség (ha állana is, hogy ezen vidékeknek egymást értő nyelve van) európai státuszrendszerben

még eddig nem volt, 's ezen túl sem lehet olyan státusjogi alap, melyre biztos és szilárd állodalmak építtethetnének.

Ezen Illiriának vagy a' német, vagy a' magyar állodalomba kebeleztetnie kellene: mi territoriális sértés nélkül nem eszközölhető. De ha az európai státusjog földulásával ez eszközölhető volna is: lenne akkor egy olyan illir állodalom, melynek egy része (slavon, dalmát 's horvátország) önjogú volna, országglói souverainitással; a' másik része (karnioliai, istriai rész) országuri volna, uralkodói souverainitással. — No már milly zavar, milly jogbonyolódás lenne itt?

Mert ne felejtjük, hogy ezen Illiriában a' Habsburg-Lotringi család országgló is uralkodó is lenne. És e' család kihaltával, azon részben, mely a' magyar koronától elszakasztatnék, beállana a' szabad választás: azon rész pedig, — mely a' német territoriumtól elvétetnék, visszaesendő levén a' német birodalmhoz, — ismét azzá lenne a' mi most. Mily zavar, — milly bonyolódás! —

Mind ezt az európai státusjog nem engedheti: de a' politika sem kívánja.

A' politika megkívánhatná, ha azon honfiak, kik tévedésekben Illiriát állítani akarnak bármely részről is nyomva volnának. De ezen állításukat meghazudtolja magyar részről az utolsó országgyűlésen hozott törvények összege: az austriai részről a' kegyelmesen adott Verfassung.

Honfi társaim! egy kevés gondolkodás az európai státusok rendszeréről, és gondolkodás a' különböző státusjogokról, valamint arról, hogy a' politika nem más, mint a' célszerű lehetségségi-intézkedés a' jogok tiszteletben tartása mellett: és megszűnik tévedéstek. Mert bizony mondom, Illiriátok nagy tévedés.

Ezen kitérés után folytassuk a' *pragmatica sanction* rejelő lekötelezettségét.

Midőn 1723-ik évben, a' magyar korona országai egy eloszthatlan állodalommá alakulva, a' Habsburg-Lotring családnak nőágu örököszeit is kétségtelen országlójukká minden időre megválaszták: nem tevének mást mint Nagy Brittainia, midőn 1714-ik évi 2-ik augustusban I. Györgyöt braunschweigi herceget, 's német-római választófejedelmet, a' britt trónra emelé. Ki azért, hogy Nagy-Brittainia királya lett, német tartományit, az imperialis státuszrendszer miatt ugy nem egyesíthette a' britt korona országival; és ezek között viszonyos kötelezettséget nem pactálhatott: mint VI-ik Károly császár, e' néven III-ik magyar király sem egyesíthette német-austriai tartományit, a' magyar korona országival; és ezek között viszonyos kötelezettséget nem pactálhatott. Hasonló példát mutat az állodalomok historiája a' lengyel királyságban: hol szinte a' szászfejedelem királynak választatott, a' nélkül, hogy lengyelország és a' szász fejedelemség között egyesítés vagy kötelezettség történt, 's történhetett volna.

Valamint ezekben: ugy a' magyar országlási örökösödésben is a' fejedelmek közossége nem idézett más viszonyt elő: mint azon állapotot, mellyet természetes frigynek (natürliche Allianze, alliance naturel) mondhatunk. A' természetes frigy nem vonatkozhatik másra egyszerű fogalmánál fogva, mint: jó szomszédokra. Annak a' szomszéd bel- vagy küldolgoi iránt semmi kötelezettsége.

Ha a' német-osztrák-, — lombard-velencei, — 's halics-lodoméri tartományok bár mi oknál fogva is, egy, vagy több egymástól független státust képeznek: ezeknek, a' magyar koronai állodalom, — mert közös fejedelmök van, — természetes frigyese, és viszont azok, ennek. A' természetes frigynek föladása ugyan, a' kölcsönös külfüggetlenség biztosítása: de csak akkor, midőn a' józan politika ezt igényli; és sehogy sem kötelezettség.

Ha ez így van, — mit tagadni nem lehet, — akkor a' fejedelmi közösséget olly k a p o c s n a k nevezni, — melylyel négy heterogén státuszjogu terrenum egy politikai egészsze összetartatik, — nem jelent mást: mint a' boldogtalanul összecompingált német, magyar, olasz, 's lengyel közügyeket, uj politikai férkezetlenségekké (Unverträglichkeit) összeférczelni. Mi nem csak a' munka alatt, de eredményében irgalmatlanul boszulandná meg magát.

E' toldaléknak nem czélja, irányt tűzni ki, hogy milly politikát kell követniök a' rehabilitált magyar dolgokban, a' kormány férfiaknak. Ezek tudják azt. Legyen ez csak némi irányadás azoknak számára, kik hirlapjainkban igazi „táblabirói politikával“ hangos lármát ütnek, hogy Lombardiában magyar ezredek is használtatnak a' lombard-velencei király czéljainak kivívására, vagy mint ők mondják, egy szabad nemzet nyomására.

És pedig ha meggondolják, hogy előbbeni státus-quoából az igazi jogszerű állapotba átmenni egy lábtoppantással nem lehet; — ha meggondolják, hogy mindenben az átmenet rosszabb — az egyébkint nem jó állapotnál: lehetlen hogy okszerűen olly követelésekkel álljanak elő, mellyeknek teljesedése, az átmenet megkezdésekor talált körülményeknek megszüntétől függ. A' magyar közdolgok rendének változásra indított megkezdése, az olasz táborozást, mint folyó tény (fait courant) találta. Jó-e, nem jó-e, jogos-e, nem jogos-e e' tény; — valamint az aligmult státus-quo-ban, fájdalom, még hozzánk nem tartozott megítélni: ugy most az átmeneti korszakban, annak, a' magyar ezredek házsártos visszakövetelésével bekövetkezhető megzavarhatása, bizony uraim, legyen harag, vagy boszankodás, kimondom, — ferde politika 's éretlen tactica.

Ha nem jó politika, magyar hírlapokban követelni az ezredek azonnali visszahívását Lombardiából: úgy Dr. Schick részéről az *Österreichische Zeitung*ban (26. aprill. nr. 116) szinte azt követelni, hogy ott maradjanak, mert ott maradniok kötelesség, minthogy; magyarország „seit Jahrhunderten mit Österreich auf das innigste verbunden und grundgesetzlich verpflichtet ist, für die Aufrechterhaltung der Gesamtmonarchie mit Gut, und Blut einzustehen“ — mondom az ott maradást ez okból követelni — nem csak semmi politika sem: de ez már igazi tudatlanság. Dr. Schick nehezen olvasta azon Grundgesetz-et, melly-nél fogva a' magyar státus, a' Gesamtmonarchienak fentartására mit Gut und Blut kötelezve lenne. Ugyan kérem mutassa föl ezen Grundgesetz-et. E' sorok írója mást nem ismer, mint a' *pragmatica sanctio*t. Ez, azon országokból, és tartományokból, mellyekben a' Habsburg-Lotringház első szülöttje jogszerűen országol, 's mellyeken uralkodik, nem esinál sem Gesamtmonarchie-t, sem nem kötelezi a' magyar státust olly valamire, mit Dr. Schick ur képzel.

Mit kíván a' politika; ez már más. Azért nevezém a' magyar hírlapokban nyilvánított mohó visszakövetelést ferde politikának.

Illyen a' külügyek iránti mohó követelés is. Ez, hasonlóan aligmult státus-quo állapotunkban hozzánk nem tartozott. — Ezekre nézve nem lehet mást mondani, mint: ha ki be nem látja azt, hogy az európai dolgok mostani állásában nem történhetett más, mint a' mi történt, — 's be nem látja továbbá azt, hogy a' martius 31-diki királyi leirat után, — mellyel a' magyar nemzet urává van téve ön sorsának, — meg fogja tudni jogszerűen szerezni annak idejében a' magyar kormány azt, mi e' tárgyban hiányzik, — ha ki, mondom, ezt be nem látja: úgy hagyjon föl minden politizálással, mert ehhez nem

ért. Azért, uraim, függeszszük föl e' két tárgyban, követeléseinket. Bizzuk ezeket ministereinkre, tudják ezek, mikor, 's mikép kell, 's lehet ezek iránt sükeresen intézkedni.

És lassankint meg kell szoknunk a' ministerialis rendszert.

Ehhez kettő szükséges: „bizodalom iránta; — és fölfogása annak, hogy mi, 's millyen nálunk a' ministerialis rendszer.“

II.

Azok számára, kik a ministerialis kormányrendszerek kellő ismeretével nem birnak, nem lesz fölösleges röviden megismertetni az eddig Európában ismeretes két ministerialis rendszert.

Ezek megismertetése után, könnyen megértendik, melyik ministerialis rendszer hozatott be nálunk.

Valamint általában az európai állodalmak státuszjogilag kétfélék, azaz, vagy önjogúak (sui juris) 's fölöttük országurat (dynast, Landesherr) nem ismernek; vagy országuri obnoxietásban (in der dynastischen, landesherrlichen Hörigkeit) létezőn, jogszerű országuri birtokot (Dynastiebesitzung) képeznek: ugy ezekben ha ministerialis rendszer használtatik, ez is kétféle.

Az országuri állodalmakban — mellyekben pactált státuszjog (Staatsrecht) nem létezik, 's mellyekben az uralkodó 's alattvalók közötti viszonyt Hausgesetz, vagy Grundgesetz által határozta meg az országur, magáról azonban a státusról intézkedhetni kizárólagos jogát föntartá, — és azért ő minden jognak eredeti tulajdonosa, alattvalóinak csak azon 's olly jogai vannak, mellyeket neki engedelyezett, — illy állodalmakban mondom az országur megbiz négy, öt, vagy több egyént, hogy orszá-

gának, alattvalóinak köz 's magán ügyeiről intézkedjenek, 's mennyiben egyikre, vagy másokra illy, vagy olly intézkedés bizatik: azon szerint nevezetik illy, vagy olly (külbelügy) miniszternek. 'S minthogy az időnkinti megbízás magától az országurtól jő, a' megbizottak közvetlenül az országur szolgálatában vannak, 's neveztetnek kabinet-ministereknek. A' kabinet-i ministerialis rendszerben az egyes ministerek nem képeznek valamelly homogen kormányzási elvü testületet: hanem mindegyik minister többi társa irányában független, 's önálló intéző. Azért az egyes ministerek valamint különféle időkben kinevezhetők: ugy különféle időkben elboesáthatók is. A' kabinet-i ministerialis rendszer, — ha a' kormányzottak irányában felelősséggel van is összekötve, csak dynastiákban alkalmazható. — Legyenek bár különféle kiváltságokkal felruházott rendek (Stände), mellyeknek felelősséggel tartozik a' minister: a' kabinet-i rendszer azért tisztán megállhat. Mert az országur mindig a' Rendeken, 's népen kívül és fölül állván, az engedélyezett felelősség is a' fejedelem részéről kegyelem; a' feleletre-vonhatás pedig a' Rendeik részéről kiváltságos állapot. Innét van, hogy a' dynasticus státusokban a' felelősség csak a' közügyekre (öffentliche Angelegenheit) vonatkozva adathatik meg. Magáról a' státusról pedig (vom Staate selbst) az országur maga, státustanácsosival intézkedik. 'S mert a' státusügy a' ministerekhez nem tartozik, ezek nem neveztetnek státus-ministereknek.

Az önjogú állodalomban, — mellyekben az országló, — (neveztessek királynak, vagy császárnak mind egy) — nem a' státuson kívül, 's fölül áll, hanem pactum conventumnál fogva evvel egyesült, 's azért csak azon, 's ollynemű jogokkal bír, mellyek nekie általadattak, minden más jog a' téri állodalomban létező, dynamicus állodalomnál vagyis nemzetnél van, — illy állodalomban mondom a' nemzet önmagát kormányozza, tehát bír önkormánynyal (Selfgouvernement). Ezen önkormányzási rendszer-

nek nevezete: nemzeti, vagy státusministerium. Illy ministeriumot az országoló, kénye 's akarata szerint sem nem nevezhet, sem nem változtathat. Mert ő is a' nemzetnek kiegészítő része levén, azon hatalomnál fogva, melly nekie általadatott, — (mit alkotmányos fölségi hatalomnak vagy fölségiségnek nevezni szoktunk) — csak egyet bízhat meg a' kormány alakításával; és ezen egynek is annak kell lenni, kit a' közvélemény kijelel. Az így alakult nemzeti ministeriumnak természetesen rokon, 's hasonelvű tagokból kell szerkesztetnie. 'S azért van, hogy az illy ministerium vagy együtt fenáll, vagy együtt bukik; — a' mint kormányzása a' nyilvánított nemzeti akarattal találkozik vagy nem. Ezen rendszerben egyes kinevezés, vagy elmozdítás nem alkalmaztathatik. Azért van továbbá, hogy önjogu állodalmakban a' közügyek szerkezetének nemzeti képviselőlet alapjára kell építve lennie; egyébkint lehetlen volna a' nemzet akaratának nyilvánulhatása. Azért van végtére, hogy illy állodalmakban, — a' nemzet maga, megbizottja vagyis felelős kormánya által intézkedvén a' státus létéről, vagy nem létéről, tehát önsorsának ura levén, — státustanács rendszeren használtatni nem szokott. És ha illy státusokban létezik is státustanács, ez nem valamelly, a' státusról, és státus fölött intézkedő hatalom, hanem csak olly t a n á c s a d ó t e s t ü l e t, melly csak akkor, 's olly ügyekben használtatik, mikor és mellyekben a' felelős kormány azt használni jónak látja, egyébkint csak f é n y k é p l e n n e a' státus önjogúsága, és nem v a l ó s á g; — és lehetlenítve lenne a' felelősség.

A' ministerialis rendszerek ezen rövid ismertetése után, mindenki könnyen általlátandja, hogy mellyik ministerialis rendszer létesített nálunk a' mult országgyűlési III-ik törvényczikkelylyel. Átallátandja, hogy nálunk nem kabi-

neti ministerium: henem nemzeti vagy státusministerium létesült.

Ugyanis:

a) A' magyar koronai országok, — akár térileg akár hatályilag véve, olly önjogu állodalmat képeznek, mellyek honalapítás óta mai napig magok fölött országurat nem ismernek: hanem alkotmányos fejedelmet vullanak országlójoknak, király nevezet alatt. És azon változás, melly irántok 1723-ik évben a' *pragmatica sanctio* által történt, nem mást idézett elő, mint azt, hogy azok elosztathatlannokká, 's egymástól elválaszthatlanokká, tehát, egy jogszerü állodalommá alakítottak. És továbbá azt, hogy a' Habsburg-Lotring-család elsőszülöttje, a' megállapított rend szerint, a' magyar állodalom országlójává örökítetett.

b) A' magyar állodalomnak önkormányza „*de jure*“ mai napig levén, — és csak „*de facto*“ ugy és annyiban vonatztatván el, vagyis inkább paralysáltatván, mennyiben azon férjfiak, — kik vele megbizattak azon idegenszerü formák miatt, mellyekbe a' magyar kormány székek bonyolítva voltak, — erélyesek lenni vagy nem tudtak, vagy azok lenni nem akartak, — ez mondom így levén, — a' független ministerium fölállításával az önkormányzás rehabilitáltatott. Hiszen ki nem tudja azt, hogy a' magyar státuszrendszer szerkezete nemzeti képviselő alapjára volt építve, és ezen hagyatott. Mert a' múlt országgyűlési V-ik törvényczikk által *) más nem tétetett; mint ezen alap szélesbítetett, és szilárdítatott.

*) Igaz, hogy az V. törvényczikkben: népképviselő, 's nem nemzetképviselő áll. Azonban ez a' rendkívüli idők hatalmától eredett, 's észrevétlen becsusztott rögtönzésnek tulajdonítható; — 's aztán azon szokásnak, hogy mi még a' szavakra nem sokat vigyázunk. Pedig tudjuk, egy nem jól használt szó milly zavart okozhat. Az V-ik t.cikk fogalmazója sehogy sem érthette e' szót nép, ugy, mint ennek európai értelmét, a' politikai és státusélet már régen definiálta. És azután az eddigi magyar nemzet, — a' nemesség, — a' múlt országgyűlésen nem alakította át magát néppé; mert eddigi politikai jogait, 's

c) A' magyar felelős kormányt, az az, a' ministerium tagjait királyunk nem kénye kedve szerint nevezte: hanem azon férfit bizta meg a' nemzeti kormány alakítására, kit a' nyilvánult közakarattal erre kijelelt. 'S ezen férfit oly egyénekből alakította a' ministeriumot, kik elvrokonságukról ismeretesek. 'S a' mennyire némelyiknek mult politikai élete ellenkezőt tanusítna is, most kezdetben nem lehetett másképp, 's mert tárczáikat elvállalták, elvrokonulásukat ez által bevallották: mellyben maradniok becsületi kötelesség.

Ezekből világosan kitetszik, hogy a' magyar felelős kormány nem kabinet, hanem státus-, vagy nemzeti ministerium.

És pedig e' nemzeti ministerium, bár formájára, 's nevezetére nézve uj is; mert eddig nem létezett, — nem királyi concessio, nem kegyelmes engedély. Mert lényegét tekintve ez nem más, mint a' tanácsnokok felelősségéről szóló II-ik ulászlói törvények föléléstése; nem más mint életbeléptetése az 1608-ik évi k. e. 10. törvényczikk 1-ső és 2-ik §ainak; mellyek rendelete szerint: „caveat Sua Majestas, ne alterius nationis homines in Gubernationem hungaricam sese unquam ingerant.“ — Azért, — hogy azok, kik a' kormányzással (gubernatio) most foglalkoznak, ministereknek neveztetnek, és azért hogy e' törvény az ulászlói törvénytől valahára valóság leve, — a' ministerialis törvény nem concessio *). — Ez nem más, mint tanusítása

a' magyar státusszerkezetet megtartotta: hanem az eddigi népnek legnagyobb részét magához fölemelte, az az nemzetesítette. A' magyar nemzetnek tehát logikai egyszerű következetességgel nem lehet nép- hanem nemzetképvisellete. Azonban e' szó-hibán, — ha akarjuk, — lehetend segitni.

*) Az austriai tartományokban lakozó szomszédinknak engedélyezettett felelős ministerium igazi, 's valóságos concessio. Mert ezzel jog szerint nem tartozott uralkodójok. Ez, kifolyása azon jó akaratnak, mellynél fogva alattvalóinak megnyugtatót igazán szívén viseli. És e' ministerium igazi kabinet ministerium; nevezék szomszédink, 's barátink, a' hogy akarják.

annak, hogy háromszáz és annyi évek óta V-dik Ferdinánd király volt az első, ki tud, és akar magyar alkotmányos király lenni, — ki tudja, és akarja a' magyar állodalomnak eredeti, és saját monarchiai állását fentartani. Milyen a' magyar monarchiai állás? majd alább látandjuk.

Ezen állításom (melly ne legyen megbántása a' kimultak hamvainak) bebizonyul a' ministerialis törvény ime szavaiból: „ő felségének az országbóli távollétében, a' nádor 's királyi helytartó — — — a' végrehajtó hatalmat, a' törvény, 's alkotmány ösvényén teljes hatalommal gyakorolja, 's ez esetben a' mostani nádor cs. kir. főherczeg Istvánnak személye hasonlóképen sérthetetlen.“ (III-ik törv. 2. §.) — Mert e' törvény nem más, mint rehabilitatója az 1608-ik évi 18-ik törv. czikk 1-ső §ának, melly így szól: „Si quando Sua Regia Majestas, — — diutius, longiusque abesset, extunc Majestas Sua Regia, Palatino plenariam et omnimodam potestatem attribuat, regnum cum Consilio Hungarico, non secus, ac si ipsamet hic resideret, plenarie, ac omnimode — — regendi et administrandi.“

Ha szükség volna, a' ministerialis törvény minden szakaszaira lehetne régiebb törvényeket idézni. Mindez azt bizonyítja, hogy nemzeti ministeriumunk nem concessio.

Van a' ministerialis törvénynek egy szakasza, mellyel valami új rendeltetik; 's ez a' 19-ik §, melly így szól: „az ország közügyei felett ő felsége, vagy a' nádor, 's királyi helytartó, vagy a' miniszerelnök elnöklete alatt tartandó értekezés végett Budapesten állodalmi tanács állitatik, melly a' legközelebbi országgyűlésen fog állandóan elrendeztetni.“

Ha ezen állodalmi tanács úgy rendeztetik, hogy általa a' magyar státus önjogúsága nem fog veszélyeztetni, nincs mit ellene szólni; ha azonban olly szerkezetet kapna: melly szerint nem csak a' pusztá tanácsadásra, de némi

hatalom-gyakorlatra vagy kormányzási beavatkozásra is föl volna jogosítva: akkor, ha kezdetben nem is, idő folytán bizonyosan a' felelős kormánynak függetlenségét csak fényképpé teszi Mert, hiában, olyan az emberi természet, hogy az adott hatalommal hatni akar. És tapasztalásból tudhatjuk, hogy a' hatalommal visszaélhetés ellen, a' kitapasztalt becsületesség, hazafuság, egyenes jellem, — 's nem tudom milyen sok szép tulajdonságok — nem elegendő biztosítékok. — A' hatalommal visszaélhetésnek más sikeres ellenszere nincs, mint a' felelősség. És a' szerkezendő státustanácsot csak nem akarjuk felelőssé tenni. Mert kinek feleljen? 's miről? Talán a' királynak, és ennek olly tárgyakról (mint a' törvény mondja, az ország közgyei felett tartandó értekezés végett állítatik föl), mellyekhez a' nemzetnek semmi köze, 's mellyek azért a' nemzeti ministerium hatáskörén túl vannak. — Illy tárgyak 's közügyek a' magyar koronai állodalomban nem létezhetnek. Illyeneket létezni pedig azonnal elismernénk, mihelyt valamely hatalommal ellátott státustanácsot fölállítunk. És ekkor elvettük a' magyar állodalomnak önjoguságát. És ha önállóvá, 's függetlenné tettük is, — országurivá, dynasticussá átalakítottuk. Ezt tenni nem lehet, — ezt tenni nem szabad.

És ekkép megismertetvén honunk ministerialis rendszerét, és az ezután — a' magyar státuszjog elvei szerint mikép szerkezendő státustanácsot, — melly együtt véve a' magyar kormányt képezi, — e' sorok írója hiszi, hogy azt könnyen megszokjuk. És megszokva, neki engedelmeskedünk. Mert „rólunk nélkülünk“ mit sem rendelhetvén, midőn a' törvény nevében valamit rendel, vagy parancsol, volta-képen nem tesz mást, mint az időt jegyzi ki annak teljesülésére, mit önalkotta törvény következtében önkényt teendők valánk, ha a' tér, mellyen lakunk, 's a' szám, mit betöltünk, 's az élet fentartási gondoskodás azt nem lehetlitené.

Vagy midőn olly valamit rendel, mire ugyan törvény nincs: de minek elrendelését a' közéletből kifejlett új viszonyok megkivánnák: szinte nem tesz mást, mint azon bizalomnál fogva, miszerint ő depositáriusa levén a' nemzeti akaratsnak, ezt előlegezve igénybe veszi; míg illy tetteről számot adván, iránta, ha úgy kívántatik, az országgyűlésen törvény alkottatik.

Ez önjogu nemzetnél nem is lehet máskép. Mert nem levén a' magyar nemzet fölött olly intézkedő hatalom, melly akarata nélkül a' közélet rendét megállapithassa, vagy megváltoztathassa: a' magyar politikai életben ezer év óta mai napig használtatott a' minden időbeni alakulhatás (Constituirung). — A' magyar állodalomnak nincs charte-ja (mitől minket mentsen is meg a' nemzetek istene), mellyben papírra leírva volna az országrend (Landesordnung), vagy az országyszerkezet (Landesverfassung). *) Nálunk ez az életben van. Nálunk a' nyilvánult közéletből vonatik le a' szabály — a' törvény — mintegy utólagosan: nem pedig az elméletben álló törvény előlegesen szabályozza a' mikép módosulandó, és formálandó közéletet.

És a' magyar nemzet — magyarország — szabad ország (Regnum liberum 1790: 10. t. cz.) — A' szabadságot pedig nálunk: de másutt is az élet akkép definiálta, miszerint polgárilag szabad az, ki mindenben olly jogot gyakorolhat, mellyel másokat hasonló joggyakorolhatásban nem hátráltat.

*) Csodálatos fokán a' jámbor tudatlanságnak állanak azok, kik úgy vélekednek, hogy alkotmánynak nevezhető azon közdolgok állapota is, mellyet egy országur papirosra iratva kegyelmesen megállapít, és engedélyez. — Ez jól mondva: országyszerkezmény (Landesverfassung). Mert csak önjoguak között létesülhetvén alakulás, — mellynek productuma az alakultmány vagyis rövidítve alkotmány, — midőn az önjogu országur obnoxiusainak szabadabb szerkezetet engedélyez, velök nem alakul. Még mindig fölöttük van; ezek csak azon jogokkal birnak, mellyek nekik, a' Landes-Verfassung-ban megadtak; minden képzelhető más jog az országurnál van. Uraim! ez nem theoriai elménczkedés. Ez olly valami, mi könnyelműen megvetve, credményciben hoszulja meg magát.

Ha ezen, az élet által definiált szabadság fogalmát alkalmazzuk közdolgainkra, lehetlen hogy meg ne győződjünk a' felől: miszerint nálunk nagyszerű tévedés volna kívánni, hogy „a' magyar státusélet rendje, 's módja, minden időre, sőt még hosszabbra is, valamely chartával, megállapíttassék.“ — Mert ez által két baj egyikébe mulhatlanul bele sodortatnánk. Tudniillik: vagy a' chartát minduntalan változtatnunk kellene, midőn a' polgári élet igényei azt a' szabadság fogalmánál fogva megkívánnák; vagy a' charta szilárd föntartása mellett, a' polgári közélet olly határok közé szoríttatnék, mellyekben csak rövid időre is, előre nem látható körülmények miatt, kénytelenek volnánk érezni, hogy nincs meg az, mit a' charta megadni akart. Mindkét esetben ott volnánk, hogy azt, mint ki nem elégítőt kellene tekintenünk. Azért okszerűen tovább is maradnunk kell azon rendszernél: miszerint a' minden évbenei alakulhatóság elvénél fogva, a' polgári közélet nyilvánulását ezután is törvénynyé olly alakban tegyük, millyenben jelenkorig — a' mult országgyűlésen is történt.

Ugy, — de ha ezt teszszük, — ezután is *corpus juris*-os és *municipium*-os nemzet maradunk. És a' felelős kormány az önálló municipalitással meg nem férhet, *corpus juris*-sal nem kormányozhat. Ennek charta 's *codex*-ek, annak: *centralisatio* kellene. — Kell pedig mindez a' monarchiai elv miatt, mert jól rendezett alkotmányos monarchia mai időben charta, *codex*ek és *centralisatio* nélkül fen nem állhat.

És ime olly kérdéseknél vagyunk, mellyek megfejtésében publicistáink közül többen bele fáradtak, a' nélkül hogy kielégítő eredményt lettek volna képesek előteremteni.

Ne vetessék hiu merészletnek e' sorok írójától, midőn ezen nehéz kérdések megoldásához egy két általános elvek, nem fölállításával, — mert státustheoriák csinálásához nem ért, — hanem olly elvek fölhozatalával, 's ezeknek alkalmazásával akar járulni, mellyek törvénykönyvünk-

ben, az annyira ócsárlott corpus juris-ban *) lerakva vannak 's közéletünkben mai napig élnek.

Minekeltötte ezt tennem, lássuk millyen nálunk a' monarchiai elv?

*) Hazai törvénykönyvünkről, a' corpus juris-ról — azt mondotta egy administrator ur, miszerint „azért hizott meg annyira, hogy se magával ne birjon, se más hasznát ne vegye.“ Bizony mondom méltóságos ur! ezen elménczkedés illetlen 's méltánytalan mondás, 's ne mondjam, elbizott tudatlanság volt. Miből lehet a' magyar státusszerkezetet megtanulni? — 's ha máshonnan megtanulhatjuk is, — ennek valóságát bebizonyítani: mint a' nevetségessé tenni akarandó corpus jurisból? — Igaz, hogy egy kis exegesis kell hozzá. — Én két könyvet ismerek, mellyekben tartalmazott igazságokon nem kétkedem; ezek a' biblia és corpus juris. Azt, mint vallásos keresztény ember, ezt mint a' magyar állodalom honpolgára, kizárólagos, 's egyedüli kalauzumul választám, természetesen illő exegissel. 'S remélem ezekkel az élet útain nem tévedek el. Bocsnát uram, — 's uraim a' kitérésért! —

III.

Milyen magyar állodalomban a' monarchiai elv, főlebb már bőven volt tárgyalva. Ennek ismétlése szükségtelen volna.

Itt csak röviden megjegyeztetik, miszerint:

A' magyar állodalomnak életműtlen monarchája a' **k o r o n a** *).

Ennek, pactum conventumnál fogva, személyesítője a' Habsburg-Lotring-család első szülöttje, kinek' országlási (főlségi) joga csak o l l y a n és a n n y i, millyen, és meny nyi az önjogu magyar nemzet 's országló között közegyezkedés útján megállapítva, és elhatározva van.

A' meghatározott, 's megállapított országlási jog gyakorlása, ünnepélyes koronázással, és fölesketéssel adatik

*) Ezen állítás nevetségesnek állíthatatik. Azonban, ha visszaemlékezünk arra, mi mondva volt az első rész III-ik szakaszában, hol megmutattuk, hogy mindenki kizárólagos hatalmat, csak tulajdonán gyakorolhat, — és hogy e' legfőbb hatalmogyakorlás az, mit főlségiségnek nevezünk, — a' főlségiség gyakorlója pedig monarchának neveztetik; — ha mondom ezekre visszaemlékezünk, és meggondoljuk azt, hogy a' magyar koronának a' magyar föld ugy lehet tulajdona: mikép egy templomnak, vagy iskolának lehet tulajdona a' föld, — nem csak nevelésnek nem tartandjuk a' magyar állodalomban 800 év óta létező azon monarchiai elvet, hogy ez életműtlenül a' koronában nyilvánul: hanem ezt igenis praktikai elvnek mondandjuk: mert ezen elvvel legsükeerebben megörizhetjük a' magyar állodalmi egységet.

által; melly nálunk nem valamely jelentéktelen, 's üres szertartás: hanem olly valami, mitől az országlási jog gyakorolhatása föltételeztetik.

A' magyar állodalom országló monarchája nem köteleztetik az állodalom határain belül lakni; minthogy ennek törvényszerű helytartója a' nádor. Az állodalom tulajdonosa azonban, melly nálunk a' korona, az állodalomnak határain kívül nem tartathatik.

A' magyar monarchiai állodalom egységének látható jelképe a' korona. Miért mindazon tartományok, országok, 's vidékek, mellyek valaha jogszerűleg tulajdonává váltak; 's ilyeneknek, az idő szerinti jogmegállapításnál fogva elismertettek, — ezentul is olyanoknak kell mindig maradniok, — történjenek irántok bárki által, egyoldalú hatalom-intézkedések *). Innét van, hogy Galliczia, és Lo-

*) Valamint állodalmi jogsértés lenne a' magyarok részéről azt követelni, hogy csak egy talpalatnyi föld is, melly a' német birodalomhoz tartozott, ettől elszakasztassék, és kikerekítés, vagy bármi oknál fogva a' magyar állodalomhoz csatoltassék: ugy nem különben állodalmi jogsértés az, midőn az austriai császár mint országur által a' német örökös tartományoknak april 25-én kegyelmesen engedélyezett és „zur unverbrüchlichen Richtschnur“ szolgáló Verfassung által, Dalmatia az österreichischer Staat-ba, vagy Kaiserreich-ba soroztatik. — Ugyan Ficquelmont, Pillersdorf, Sommaruga, Krausz, Zanini kabineti minister-uraim! kik e' Verfassungot aláírtátok, ha valamikép e' sorok tudomástokra jutnának, legyetek szivesek státusjogi és diplomatikai tudományotok szerint megmondani: valljon Dalmatia valaha tartozott-e a' német birodalomhoz? és nem volt-e ez a' 13-ik század óta (kivéve a' kattaroi kerületet) a' magyar korona tulajdona? És mint ilyenben mai napig a' mi királyunk, 's a' ti császártok ugy országlolt-e mint magyar király? vagy ugy uralkodott-e, mint austriai császár? — Én tudom, mit feleltek. — Előálltok a' minden jogalap nélküli státus-quo-val. De a' ti státus-quo-tokat megboszulta annak jogtalansága, a' napi eseményekből kiolvasható eredményekben. És ime ti uraim, még most is státusokat conpingáltok, territorialis egyészeket férczeltek össze, mellyeknek ismét semmi jogalapja. A' ti országuratok által — midőn őt engedélyezett Verfassung-tokban sérthetlennék mondjátok, — státusjogsértést követtetek el. Nagyuri ignorantia-e ez, — vagy tudatlanságból credett tévedés? — meghatározni hozzám nem tartozik. De az bizonyos, hogy ti

domeria, noha ezekben több magyar királyok országlottak, a' magyar állodalomhoz nem tartozhatnak; mert a' magyar korona tulajdonává soha sem lettek.

Mindezeknél fogva a' magyarkoronai állodalom, — lett legyen bár a' magyar király több más országuri, 's önjogu állodalmak teljeshatalmu uralkodója, vagy korlátolt ország-lója; 's leendjen ezentul is bármennyinek uralkodója vagy országlója, ezen állodalokkal politikai egység nem lehet. Sőt olly szövetségi viszonyba sem léphet, melly a' kül-és belcsend fentartási biztosítását tárgyazza; — mert minden illy szövetségi viszony egy politikai nemzetiséget föltételez. Frigyesse lehet bármennyinek.

'S végre mindezekből az tűnik ki: hogy a' magyar monarchiai állás tárgyilag os (objectív), vagyis, monarchiai léteget (organism) tárgy (a' korona) teszi; 's nem személy (a' király). Miért a' király, mint személy nem áll a' nemzeteken kívül, 's fölül: hanem a' nemzetben van, mellyben ő első. Azért igen jól éneklé költőnk: a' legelső magyar ember a' király.

A' monarchiai egységü állásnak természetes követke-zése az, hogy többféle országlási nemzetiséget nem türhet. Népiséget bármennyit. Mert valamint kegyetlenkedés lenne a' nem magyar ajkuakat anyanyelvök használatától meg-fosztani akarni, ott és akkor, hol, és mikor ezek nem mint

még mindég nevetséges tudatlansággal ignorálni látszattok azt, hogy a' német-austriai tartományok, — nevezzétek azt Kaiserstaat-nak, vagy Kaiserreich-nak, — igazi, 's valóságos státusjogszerűen nem mások, mint a' jogtalanul elrombolt, 's most ujra rehabilitálandó dicső német birodalomnak egy municipális, egy önálló része, vagyis olly önálló területe, mellynek önállósága azon országurasági jogban sarkallik, mellyel a' Habsburg-Lotringi-ház abban uralkodik. Ezen országuralmi önállással, de nem separatisticus függetlenséggel, a' német-austriai tartományok igen jól beleillenek egy nagyszerü német Bundes-Staatba. Ez a' ti természetes gravitatótok. E' nélkül, — mesterkéljetez a' hogy akartok, — számotokra nincsen politikai jövő. A' dicső német birodalmi egység a' ti földádstok, és nem a' separatisticus österreich-oskodás: annálkevésbé a' magyar koronai egység tudatlan 's nem akarom állítani — roszakaratu sértése. —

magyar állodalmi polgárok működnek: úgy a' magyar állodalom monarchiai állásának elrombolására, és a' korona egységének iföldulására czéloz az, — ha bár szóval nem mondatik is, — midőn bármelleyik népfaj országlási, és kormányzási organumul saját népnyelvét követeli. Hiszen monarchiai egységben több nyelvvel országolni, és kormányozni teljes lehetlenség. Tanusítja ezt Babel történetétől korunkig a' politikai élet. Foederatisticus republikákban lehet több nyelvet használni: mert ezekben a' kormány nem egy. Ezekben nincs belpolitikai egység. Ezekben csak a' külfüggelenség biztosítása a' czél: és ezek nem képeznek egy állodalmat: hanem állodalmak szövetségét (Staatenbund).

Ebből folyik önként, hogy mikép a' magyar állodalom monarchiai egység: úgy — egy levén országlása, — kormányának is egynek kell lenni. Ezen kormányi egység központosítást szükségesít.

E' központosított kormányunk — 's minthogy önjogu állodalmat képzünk, — tehát önkormányunk (selfgovernment) a' nemzeti ministerium. Mellynek hatásköréhez tartozik mindaz, mi öszpontosítva elkerülhetetlenül szükséges arra, hogy a' magyar állodalom monarchiai egysége, ennek önjogusága sértetlenül fenálljon. Mert ha a' ministerium nem bir mindazokkal, akkor a' monarchiai állodalom egységét, 's ennek önjoguságát fen nem tarthatja, 's így róla nem is felelhet.

Az volna most a' kérdés: mik azok, mik szükségkép a' ministerium hatásköréhez tartozandók, miszerint ez feladásának megfeleljen?

Minekelötte erre némileg felelnék, még egyszer nyíltan mondom: hogy nálunk, önjogu nemzetnél a' ministeriumnak (kormánynak) más földadása nem lehet, mint: a' magyar önjogu monarchiai állodalom szerkezetének megörzése.

Es ezt mondván, minekelötte a' föltett kérdésre felelnék, szükséges röviden azoknak, — kik tán nem tudnák, — elő-

adnom, hogy mi a magyar municipium, — a magyar törvényhatóság? Mert honunkban sokan a municipális rendszert a felelős ministerialis rendszerrel meg nem férhetőnek, — mások ellenben kiegyeztethetőnek állítják; 's azért amazok tökéletes központositást akarnak, 's minthogy felelős ministeriumunk van, — annak létesülendését hiszik; emezek pedig azt várják, hogy ámbár a municipális előbbi szerkezet felfüggesztésével a hatóság is felfüggesztett: ez a jövő országgyűlésen ki fog egyeztetni a ministerialis rendszerrel. Várják pedig, ha más indokból, 's előjelekből nem is, — várják azon általános lélektani hajlamból: „hogy annak, mit igen óhajtunk, létesülendését igen örömet hiszszük.“

A megyei szerkezet lényege, mikép az eddig állt, — e háromban alapszik; tudniillik:

a) A megyei összes közigazgatás szabadon választott 's felelettel a megye közönségének tartozó tisztviselők által teljesített.

b) A tisztviselők egyenes, 's közvetlen érintkezésbe az ország kormányával nem jöhettek; mert a kormány rendeletei nem hozzájok, hanem a megye közönségéhez intézettek.

c) A megyének törvényben biztosított joga volt olly kormány-rendeleteket, mellyeket törvényteleneknek látott, el nem fogadni, 's ellenök fölirással magát védeni.

Ez azon három elv, — azon három oszlop, mellyen a megyei szerkezet épülete állott: sőt még most is áll, csak némileg fölfüggesztetett.

Ebből látható, hogy a megyei szerkezetnek az állodalomban önállóság van biztosítva. — És, hogy ezen önállóság az állodalomtöli függetlenségé ne fajuljon, olly, a megye közönségétől független moderator van kebelébe helyezve, kinek azon felügyelési kötelessége mel-

lett, hogy a' megyei igazgatás megtörténjék, — föladása: arra fölügyelni, miszerint az önigazgatás, a' kormányzással öszhangzásban legyen. Az az, a' megye ne hátráltasson, hanem elősegítsen olyanokat, miket a' kormány akár a' világos törvénynél fogva, akár az idő okozta körülmények miatt, hábar iránta még törvény nincs is, szükségesnek lát teljesíttetni.

Levén így a' megyének önállóság biztosítva: ennek természetes kifolyása, — hogy az önigazgatás is — nekie biztosítva van. És nem levén független az állodalomtól, — minthogy ennek egy részét, vagyis államán y á t (constitutivum status) teszi, — annak természetes kifolyását, a' kormányi hatalmat, bármi kis részben is nem igényelheti.

Az így fölfogott megyei szerkezet az, mi nemzeti közéletünk bázisát teszi.

Az így felfogott megyei szerkezettel, nem hiszem, hogy ne lehetne kiegyeztetni, 's öszhangzásba hozni a' felelős ministerialis rendszert.

Hiszen, ha különböztetést teszünk a' kormányzás és igazgatás között, — és meghatározzuk azt, hogy mi a' kormány teendője (természetesen a' kormányzás definitióját szigoruan szemügy előtt tartva) — az igazgatás teendőit, 's így a' megye hatóságát meghatározni nem is szükséges. Előszer azért, mert ezt nem is lehet, minthogy végetlenül változékonyak a' több együtt élők viszonyai, mellyeknek törvénnyel vagy országos szabályokkal leendő előleges meghatározásába hiában fáradoznék minden emberi ész; — és másodszer azért, mert a' magyar állodalomban lakó politikai honpolgárok önjogu nemzet levén, az összes szabadság, és jognak birtokosai. — És így a' kormánynak, mint a' nemzet megbizottainak több hatalom, 's több jog által nem adható a' nemzeti önjoguság veszedelmeztetése nélkül, mint annyi: mennyi ez idő szerint szükséges arra, hogy a' kormány definitiója valóság legyen. Azaz, a'

nemzeti felelős ministerium csak annyi hatalommal birjon, és olly eszközökkel láttassék el, mennyi hatalom, és milly eszközök elkerülhetlenül megkívántatnak ez időben arra, hogy:

„Az önjogu magyar monarchiai állodalom szerkezetét megőrizze.“

Ha ez nekie megadatott, akkor lehet őt számadoltatni, és mulasztásai, 's hatalmávali visszaélése iránt feleletre vonni, — 's ha a' szomorú kénytelenség beállana, — megbüntetni is.

És az eképi hatalommal fölruházott, 's nála központosult hatalom-eszközökkel ellátott ministeriummal igen szépen kiegyeztethető a' municipium, *) a' megyei szerkezet, — ezen annyi századokon fenálló közéletünk organuma, melly éppen azért, hogy a' közélet organuma, — el nem rontandó; mert az organum elrontásával az élet is megszűnik.

A' megyei szerkezet rövid ismertetésének előrebocsátása után felelnem kellene azon kérdésre: mik azon hatalom-eszközök, mellyek a' ministerium kezeiben központosítandók, hogy mind föladásának megfeleljen, mind a' municipiumok önállóságukban megmaradjanak?

*) Valahányszor municipiumról szóllottam, nem értettem községi, vagy helységi municipalitást: hanem mindig megyei, vagyis nagyobb területű municipalis hatóságot, olyat t. i. millyenek eddig léteznek; 's jobb elrendezéssel az egész magyar állodalomban mintegy 80 létesíttethetnék, 's mellyek neveztetnének hár megyéknek, vagy kerületeknek, voltaképen nem lennének mások, mint állodalmai állományok (Constitutivum Status).

A' municipalis hatalomról igen szépen értekezik Constant Benjamin. Nekünk magyaroknak azonban, kik még a' municipiumot jól nem fogtuk föl: — kizárólag nem tőle, hanem az annyira ócsárolni divattá vált corpus jurisból, 's magából a' municipalis életből kell azt megtanulnunk. Bizony mondom, a' jól megismerkedett megyei rendszerrel megbarátkozunk, ha ellenei voltunk vala is, mihelyt avval johban megismerkedünk.

Erre részletesen felelni, és részletesen kijelelni azon tárgyakat, mellyek kormánytárgyakul tekintendők, nem könnyü föladat: de azért még sem lehetetlen. Hiszen mindazon tárgyak, mellyek eddig a' megyei municipalis igazgatás által kezeltetvén, a' kivánt eredményre nem vezettek, magoktól kínálkoznak az igazgatási hatalomtól elvételre, és a' kormány-hatalom alá rendeltetésre.

Illy tárgyakat annál többet találunk, minél kisebbek a' municipiumok: 's annál kevesebbet, mennél nagyobbak a' municipiumok. Innét van, hogy Franciaországban községi municipiumok léteztvén, ott a' kormányi hatalomban van öszpontosítva minden kormányzási, 's igazgatási tárgy; sőt a' rendtartásnak is egy része. És azért innét van, hogy ott a' kormány minden politikai és polgári jogot mintegy elnyelt, 's mindenről felelni tartozván a' felelősséget lehetlenné teszi; minek azután azon kitapasztalt szomorú eredménye van, hogy — illy állapotban kiállhatatlanná válván az élet, — akarva nem akarva forradalom áll be. Mert meghiusul a' polgári önjoguság elve, és evvel a' polgári szabadság. És ime ebben rejlik a' februári francia forradalom ismeretlen rugója. Volt alkotmányos többsége a' juliusi kormánynak: de minthogy a' kormány igazgatott is, igazgatási hatalmánál fogva tudott olly többséget összeférczelni, melly csak n o m i n a l i s volt, 's nem r e a l i s: mesterséges, és nem természetes. És pedig mindezt a' c h a r t e n á l fogva tehette. — — Ott, hol a' kormány kormánykodik is, igazgat is, 's tán rendőrködik is, — ott, hol (hogy példákat is mondjak) a' hadvezér vezérkedik is, kapitánykodik is, káplárkodik is, — hol a' jószágigazgató igazgat is, tisztartóskodik is, ispánkodik is 'sat.'sat.'sat.: ott az illető dolgok nem mehetnek jól, — minden nagyszerűben a' m u n k a e l o s z t á s a' főkellék. Melly fölosztás státusügyi foglalkozásokban igen jól fölosztathatik, ha azt mondjuk, hogy monarchiákban: országol, vagy uralkodik a' király; kormá-

nyoz a' ministerium; igazgat az állományi hatóság; rendtartással foglalkozik a' község.

Nálunk a' megyei municipiumok, — kivéve egy két igen kiterjedettet, és egy pár igen aprót, és egy párnak a' folyók, és hegyek miatti férkezetlen territorialitását, — épen olyanok, hogy ezeknél czélszerűen meghagyhatók az igazgatási tárgyak, valamint községeknél a' rendtartási tárgyak a' megyei fölügyelés alatt.

Es ekkor a' község felelős lenne rendtárgyban a' megyének; a' megye felelős lenne igazgatási tárgyban a' kormánynak; a' kormány pedig felelős kormányzási tárgyban a' nemzetnek. Akkor beállandna azon állapot, mellyben nem mondhatna okszerűen senki is olly valamit, minőt e' napokban hallottam: „nálunk még semminemű jogsértés nem történt, sem zavargás nem volt; 's ha lesz, én akkor a' ministerium felelősségét veszem igénybe, rendfenntartás az ő kötelessége.“

Mellékesen legyen itt mondva, nálunk még soknak, egyébkint a' megyegyűléseken igen bő, és szépbeszédűeknek, — csodálatos fogalmok van a' ministerialis felelősségről, 's kötelességről.

Mondván főlebb, hogy a' kormányzasi tárgyaknak kijelése közéletünk bonyolultsága miatt, ha nem könnyű is, de lehetséges; — a' sok beszéd után joggal megvárhatnád tőlem olvasó, hogy elvégre ezeket számláljam el.

Csekély tehetségem szerint megtenném, ha czélul tűztem volna ki reformjavalatot irni. Ezen iratka czélja azonban csak némi fölvilágosítás, és ez is csak azok számára, kik talán erre rászorultanak, és iránta fogékonyak. És továbbá illynemű javalat kidolgozására nyugodt kedély, 's heterogen foglalkozás által félbe nem szakasztandó munkaidő szükséges. Ezt állásom e' viszontagságos időben nem engedi meg.

IV.

Midőn ekép honunk státuszjogi állása iránt gondolatimat, 's ezeknek eredményét, egyéni meggyőződésemet leirtam: de ezt tavai sajtó útján az akkori ismeretes körülmények miatt közzé nem tehettem: és azt úgy hagyván, mint akkor írva vala, honunk monarchiai állásáról megállapított egyéni meggyőződésemet leírásával megtoldva, most kinyomatva az olvasó közönségnek általadtam: nem volt más czéлом, mint gondolatébresztés azoknál, kik a' magyar státusz- 's monarchiai jog fölületes, vagy épen semmi ismerete mellett is, hivatva képzelik magukat honunk közügyeiről intézkedhetni.

Ha csak néhányban is fölébresztém a' vágyat honunk státuszjogi, és monarchiai állásáról mélyebben gondolkodni: — ha csak néhányat vezethettem volna is — rövidke irattal azon meggyőződésre, hogy nem vagyunk azonnal publicisták, midőn oskoláink végezete után jó beszélő tehetséggel, 's bátorsággal ellátva hangosan szónokolunk, vagy hirlapokba szépen összerakott szavakkal politikai cikkeket írunk: megnyertem azt, mit értekezésemmel elérni akartam.

És ha tán komoly tudomány megszerzésére ébresztenék néhányat azok közül, kik a' jövő országgyűlésre követekül szándékoznak megválasztatni (ezeknek legió a' szá-

ma), és reményök is van, hogy megválasztatnak: de addig is honunk alapszerkezetét gondolkodásuk és studiumuk tárgyául teszik: akkor megvallom, szerény munkámnak még jutalma is lenne.

Hátra volna annak okadatolása, hogy miért különbözik sokban terminológiám a' publicisták által eddig rendszeren használatban levőtől, és így miért tértem el annyiszor a' technikai szavak divatos értelmétől, vagyis miért használtam egy vagy más szót más értelemben, mint azt publicistáink használni szokták? Erre más okom nem volt, mint az, hogy megértessem; és azért azon szavakat, mellyekről gyanítottam, hogy máskép értethetnének, értelmezni igyekeztem. A' szavak értelmébeni megállapodás, ha valahol, a' politikában elkerülhetlenül szükséges; 's kivált most, midőn független, 's felelős ministeriumunk van, midőn egy pár hó mulva azon közügyködést kezdendjük meg, mellyet a' politikai nyelv parlamentáris eljárásnak nevez.

Végezetül megemlítem még, hogy egy barátom, ki jelen értekezésemet olvasá kéziratban, minekelőtte azt a' nyomdába adám, arra figyelmeztete, miszerint a' sajtóvétségek 6-ik §-a épen azon tárgyra vonatkozik, mellyről én értekezem: 's azért aggodalmát jelenté, hogy én lehetendnék az első, kire ezen szakasz szigora alkalmaztathatnék.

Ám legyen, felelém. Akkor is közvádlóm ellenében a' magyar koronai országok státusjogi, és monarchia állását fogom fejtegetni, 's megmutatni igyekezni azt, hogy elszakadás nem szükséges ott: hol egyesítés nincs. Státuskapcsolat fölbontása lehetetlen ott: hol státuskapcsolat nincs. Mert hogy a' jogszerű fejedelem-közösség nem státuskapcsolat két heterogen jogalapú állodalmak között, hanem legfőlebb jó szomszédság, 's barátság kapcsa: tudva van, 's tudva lennie kellek mindenki előtt.

És akkor lesz béke a' nemzetek, és népek között, mikor ezek egymásnak jól, 's becsületesen szerzett jogait kölcsönösen tiszteletben tartandják. És ha ez bekövetkezendik: „akkor — mint mondja az irás — a' kardokból szántóvasakat, a' dárdákból kapákat, kaszákat, sarklókat fognak készíteni, és nem fog többé egyik nép a' másik ellen fegyvert ragadni, nem tanulván többé a' hadakozást.“ Mikeás IV. r. 3. v.

Oroszvárott april 30-án 1848.

Dr BALLACI GÉZA.

Értelemzavaró sajtóhibák.

<i>lap.</i>	<i>sor.</i>	<i>helyett</i>	<i>olvasd.</i>
13	26	csatolhattak	csatoltathattak.
28	17	ettt	tett.
47	25	tett	tételett.
48	25	territorie	territoire.
49	31	örököt	örökös.
50	2	ezeket	ezekre.
53	6	mindegyiknek	mindegyiket.
64	14	külföldi nemzeti nagy példák	külnemzetek' nagy példáinak.
64	4	sajátszerűleg fejlettek ki	sajátszerűség fejlett ki.
72	29	unaquaeque	unaquaeque.
81	31	földtulajdonok	földtulajdonnak
122	11	talpazata	talapzata.
129	6	honunkaak	honunknak.
137	13	értetlen	éretlen.
137	17	állításánál	állásánál.

E' munka írója az írásban kihagyott nak nek helyett használandó (') hiányjelt nélkülözhetőnek nem tartja; mert ennek kihagyása sokszor az érthetőség kárával történik. És mégis e' nyomtatványban e' hiányjel mindenütt kihagyva van: ezt ha úgy tetszik, vegye az olvasó sajtóhibának.

